

Tampereen yliopisto
Politiikan tutkimuksen laitos

PASI KAIRENIUS

SODANKÄYNNIN VALLANKUMOUS JA KANSALLISTEN ASEVOIMIEN MUUTOKSET:
ISO-BRITANNIAN SOTILAALLISEN DOKTRIININ KEHITYS
KYLMÄN SODAN JÄLKEISENÄ AIKANA

Pasi Kairenius, pk78345
pasi.kairenius@uta.fi

10.05.2009

S6 Pro gradu-tutkielma
Tuomas Forsberg

Tampereen yliopisto

Politiikan tutkimuksen laitos

KAIRENIUS PASI: Sodankäynnin vallankumous ja kansallisten asevoimien muutokset: Iso-Britannian sotilaallisen doktriinin kehitys kylmän sodan jälkeisenä aikana.

Pro gradu -tutkielma, 118 s.

Kansainvälinen politiikka

Toukokuu 2009

Alla oleva tutkielma pyrkii tuomaan esiin kuinka sota ja sodankäynti sekä käsitykset niistä ovat muuttuneet kylmän sodan jälkeisenä aikana sekä millaisia näiden muutosten vaikutukset ovat olleet Iso-Britannian sotilaalliselle doktriinille kyseisenä ajanjaksona. Tutkielman tarkoituksena on siis kuvata sotaan liittyvien kysymysten muutosta ja kehitystä kansainvälisessä turvallisuuspoliittisessa ympäristössä yleisellä tasolla ja tämän jälkeen analysoida kuinka nämä kyseiset muutokset ja kehitykset ilmenevät Iso-Britannian asevoimien sekä sen taustalla olevan doktriinin kehityksessä 2000-luvulla.

Tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen muodostaa Carl von Clausewitzin *Sodasta* ja Mary Kaldorin kirjoittama *Uudet ja vanhat sodat* teokset, joiden pohjalta olen pyrkinyt rakentamaan perustan käydylle yleiselle keskustelulle sodan ja sodankäynnin muutoksesta. Kyseinen keskustelu on herättänyt laaja-alaisia mielipiteiden ja ajatusten vaihtoa, niin siviili- kuin sotilaspuolella. Kyseisen keskustelun pohjalta olen kyennyt rakentamaan, vahvistamaan ja paikoin laajentamaan tutkimukseni viitekehystä sekä muodostamaan kokonaisvaltaisemman käsityksen aiheesta. Kyseinen problematiikka liittyy keskeisesti kansainvälisen politiikan tieteenalaan, erityisesti turvallisuus- ja puolustuspoliittiseen keskusteluun sekä sotilaallis-poliittis-strategisiin kysymyksiin tämän alaisuudessa.

Tutkimus on suoritettu vertailemalla Iso-Britannian turvallisuus- ja puolustuspoliittisia asiakirjoja kahden eri ajanjakson välillä. Vertailemalla kylmän sodan päättymisen hetkellä tuotettuja asiakirjoja vuoden 2001 syyskuun 11. tapahtumien jälkeen tuotettuihin vastaaviin pyrin selvittämään edellä mainittuihin käsitteisiin liittyvien muutosten kehityskulkua sekä syitä näiden taustalla. Tämän jälkeen tarkoitukseni on tarkastella kyseistä kehityskulkua tai -kaarta muodostamani teoreettisen viitekehyksen valossa. Vertailevan menetelmän rakentaminen pohjautuu keskeisesti B. Guy Petersin teokseen *Comparative Politics. Theory and Methods*.

Keskeisinä tutkimustuloksina ovat nähtävillä kuinka matalan intensiteetin konfliktit, terrorismi sekä asymmetrisen sodankäynnin muodot yleensä nousevat keskeisiksi uhka- ja toimintamalleiksi kylmän sodan totaalisen sodan tilalle. Kyseinen siirtymä tapahtuu ensiksi teoreettisella käsitys- ja ajatustasolla ja lopulta käytännön taktisella ja rakenteellisella tasolla itse asevoimissa ja sen taustalla olevassa doktriinissa. Vaikka kyseiset muutokset ovatkin teoreettisen viitekehyksen mukaisia, ainakin pintapuolisesti tarkasteltuna, on pääteltävissä, että useat asevoimiin liittyvät käytännön ratkaisut ja toimet ovat kuitenkin vielä teoreettista mallia jäljessä. Esimerkiksi sodankäynnin vallankumoukseen liittyvien teknologisten, strategisten, sosiaalisten ja kulttuurillisten piirteiden kattava huomioiminen ja ymmärtäminen ja lopulta sovittaminen käytäntöön on vielä selkeästi puutteellista.

Sisällys

1. Johdanto	1
2. Sota ja sodankäynti muuttuneessa maailmassa:	
Teoreettinen viitekehys Iso-Britannian sotilaallisen doktriinin kehitykselle	5
2.2. Keskeiset käsitteet	7
2.2.1. Käsitteitä sodasta ja sodankäynnistä	7
2.2.2. Sodan luonne	8
2.2.3. Strategia ja taktiikka	10
2.2.4. Doktriini	12
2.3. Kansainvälisen turvallisuuspoliittisen ympäristön muutos	14
2.3.1. Kylmän sodan jälkeinen turvallisuuspoliittinen ympäristö	14
2.3.2. Kansainvälinen turvallisuuspoliittinen ympäristö 2000-luvun alussa	15
2.3.3. Terrorismi, sota ja kansainvälinen politiikka	16
2.4. Sodankäynnin teoria	18
2.4.1. Carl von Clausewitz ja moderni sota	18
2.4.2. Clausewitz ja totaalinen sota	19
2.4.3. Totaalisesta sodasta kohti <i>uusia</i> sotia	21
2.4.5. Uusien sotien muotoja	24
2.4.6. Uusien sotien toimijoita	25
2.4.7. Uusien sotien erottaminen vanhoista	26
2.5. Revolution in Military Affairs (RMA) -sodankäynnin vallankumous	29
2.5.1. Teknologinen vallankumous	29
2.5.2. Revolution in Strategic Affairs – strategian vallankumous	31
2.6. Sota ja sodankäynti 2000-luvun alussa	34
2.6.1. Teknologia	35
2.6.2. Sodankäynnin yksityistäminen	37
2.6.3. Yksityiset sotilaalliset toimijat ja kansainvälinen politiikka	39
2.6.4. Matalan intensiteetin konfliktit ja terrorisminvastainen sota	41
2.6.5. Matalan intensiteetin konfliktit (LIC) ja clausewitziläisen ajattelun kritiikki	42
2.6.6. Sota terrorismia vastaan	44
3. Vertailu menetelmänä kansainvälisen politiikan tutkimuksessa	46
3.1. Vertailu politiikan tutkimuksessa	46
3.2. Menetelmän peruslähtökohdat	49
3.3. Valideetti yhteiskunnallisessa tutkimuksessa	52
3.4. Vertailevan tutkimuksen rakenne ja vertailun muodostus	55
3.4.1. Eri aikakausien vertailu	55
3.4.2. Historiallisia vertailuja	56
3.4.3. Vertailun ongelmia	57
3.4.4. Vertailu ja Iso-Britannian turvallisuuspoliittiset asiakirjat	59
4. Iso-Britannian turvallisuus- ja puolustuspoliittiset asiakirjat sekä niiden tutkimus:	
aineiston ja tutkimuskirjallisuuden esittely	60
4.1. Tutkimuksessa käytetty primääriaineisto	60
4.2. Tutkimuskirjallisuus: näkökulma tutkimusongelmaan	62
5. Iso-Britannian kansallinen ja kansainvälinen turvallisuus:	
Sotilaallinen doktriini ja sen muutos	63
5.1. Turvallisuus- ja puolustuspoliittisen linjauksen kehitys	63
5.1.1. Turvallisuus- ja puolustuspoliittinen tausta	63
5.1.2. Maantiede turvallisuuspolitiikan taustalla	64
5.2. Iso-Britannian 2000-luvun haasteet ja turvallisuuspoliittinen linjaus	67

5.2.1. Uhkakuvat ja haasteet nyt ja lähitulevaisuudessa.....	67
5.2.2. Turvallisuuspoliittinen linja	68
5.2.3. Turvallisuuspoliittiset ratkaisut	70
5.3. Turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta sotilaalliseen doktriiniin.....	72
5.3.1. Doktriinin tausta ja kirjoitus.....	72
5.3.2. Histografia ja doktriini	73
5.3.3. Doktriinin muodostus	75
5.3.4. Brittiläisen puolustusdoktriinin määrittely ja kehitys	76
5.4. Iso-Britannian sotilaallinen doktriini kylmän sodan jälkeen	78
5.4.1. Britannian puolustus ja kylmän sodan loppu	78
5.4.2. Puolustussuunnittelu muuttuvassa maailmassa	79
5.5. Brittiläisen doktriinin kehitys kylmän sodan jälkeisenä aikana: Evolutionaalisen kehityksen vai perusteellisen muutoksen tulosta?.....	83
5.5.1. Doktriinin muutoksen tausta ja syyt	83
5.5.2. Taktiset muutokset.....	85
5.5.3. Kriisin- ja konfliktinhallinta.....	89
5.5.4. Asymmetria ja Iso-Britannian asevoimat.....	90
5.5.5. Asymmetria ja doktriini	92
5.5.6. Doktriinin muutos ja Irakin sota.....	95
5.5.7. Doktriinin uusi tehtävä: asevoimien ja yhteiskunnan välisen kuilun lähentäminen.....	97
5.5.8. Andrew Dormanin visio turvallisuuspoliittisten päätösten vaikutuksesta asevoimille ...	99
5.5.9. Ydinasestrategia	102
6. Johtopäätöksiä.....	104
6.1. Sotilaallinen doktriini 2008: evoluution tulos ja revolusion seuraus.....	104
6.1.1. Kirjallisen doktriinin tavoitteet	104
6.1.2. Doktriinin muutokset taktisella tasolla	105
6.2. Doktriinin tehtävien politisoituminen.....	107
6.2.1. Konfliktinhallinta ja asevoimien toiminnan legitimisointi	107
6.2.2. Asymmetrisen sodankäynnin doktriini	108
7. Lähdeluettelo	110
7.1. Aineisto.....	110
7.2. Tutkimuskirjallisuus	112

The preservation of peace requires active effort, planning, the expenditure of resources, just as war does. In the modern world especially the sense that peace is natural and war an aberration has led to a failure in peacetime to consider the possibility of another war, which, in turn, has prevented efforts needed to preserve the peace.

Donald Kagan¹

1. Johdanto

Kylmän sodan jälkeen useimmissa Euroopan valtioissa ajettiin läpi puolustussektorin ja armeijoiden perinpohjaisia uudistuksia. Useissa valtioissa uudistuksia ovat seuranneet jo jopa toisen ja kolmannen sukupolven uudistukset. Uudistusten aallot ovat hiljalleen muuttaneet perinteisiä sotavoimia ja käsitystä niistä esimerkiksi vähitellen poistamalla laajaan ihmismassaan perustuvaa asevelvollisuusarmeijaa ja näin ollen muuttamalla armeijan/puolustusvoimien suhdetta yhteiskuntaan. Armeijoiden modernisaatio Euroopassa kylmän sodan jälkeen noudatti useimmissa valtioissa tiettyä yhtenäistä kaavaa. Tästä kaavasta erottuu selkeästi kolme uudistusaaltoa; 1) karsinta-/leikkausaalto 1990–95, 2) Nato-orientoitunut kansainvälistymis- ja ammattimaistumisaalto 1996–2000/01 sekä 3) modularisaation² ja joustavuuden määrittelemä aalto 2000/01 ja siitä eteenpäin.³

Kyseisen tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella sodan ja sodankäynnin sekä asevoimien että sen taustalla olevan doktriinin kehitystä Iso-Britanniassa kyseisenä ajanjaksona. Tutkimus kohdistuu brittien kokemuksiin sodista Persianlahdelta vuodelta 1991 tähän päivään, Irakin sotaan ja terrorismin vastaiseen sotaan, sekä näistä johdettuihin turvallisuus- ja puolustuspoliittisiin asiakirjoihin. Vertailemalla kylmän sodan päättymisen hetkellä tuotettuja asiakirjoja viimeisimpiin, 2000-luvun alussa tuotettuihin, vastaaviin pyrin selvittämään millä tavoin, missä vaiheessa ja mahdollisesti mistä syistä Iso-Britannian virallinen, asiakirjoihin pohjautuva, linja on muuttunut tai kehittynyt turvallisuuspolitiikan alueella ja miten tämä kyseinen muutos tai kehitys on vaikuttanut asevoimiin ja sen taustalla olevaan doktriiniin. Tutkimuksen perimmäisenä tarkoituksena on siis vastata kysymykseen, millä tavalla Iso-Britannian sotilaallinen doktriini on kehittynyt kylmän sodan jälkeisenä aikana. Päästäkseni tämän kysymyksen pariin, itse aineiston käsittelyyn, on

¹ On the origins of war and the preservation of peace, NY:Doubleday. 1995, s. 567.

² Modularisaatiolla tarkoitetaan joukko-osastojen tietynlaista itsenäistämistä, jonka tarkoituksena on taata niiden parempi suorituskyky ilman riippuvuutta muista yksiköistä, kuten esimerkiksi huollosta tai logistiikasta.

³ Haltiner et al. 2005, s. 9.

olennaista selvittää tarkemmin miten sotilaalliset kysymykset⁴, yleinen teoria ja kansainvälinen turvallisuuspoliittinen ympäristö ovat kehittyneet kyseisenä ajanjaksona.

Tutkimuksen sekä sen tarkoituksen ymmärtämisen helpottamiseksi on olennaista käydä läpi siihen keskeisesti vaikuttavia tekijöitä, taustoja, toimintaympäristöä sekä määritellä keskeisiä termejä, kuten olen tehnyt teoriaa käsittelevän luvun ensimmäisissä kappaleissa. Tämä mahdollistaa myös sen, että lukijan on helpompi seurata tutkimuksen punaista lankaa sekä tietenkin ymmärtää mistä kulloinkin puhutaan ja mistä syystä – miten eri osa-alueet liittyvät tutkimukseen ja miksi niitä käsitellään kyseisessä kohdassa. Luvussa 2, kuten jo otsikkokin ilmaisee – Sota ja sodankäynti muuttuneessa maailmassa: Teoreettinen viitekehys Iso-Britannian sotilaallisen doktriinin kehitykselle, pyrin avaamaan mainitsemallani tavalla ensiksi keskeisimmät käsitteet ja tämän jälkeen esittelemään viitekehysten, jonka puitteissa tutkimukseni on suoritettu. Luvussa esittelen käsitteiden lisäksi kyseistä ajanjaksoa määrittelevän turvallisuuspoliittisen ympäristön sekä sodan ja sodankäynnin teoriaan liittyvän keskustelun, sillä mielestäni kyseisen teoreettisen kokonaisuuden sekä siihen liittyvän muutoksen ymmärtäminen on keskeistä pyrittäessä ymmärtämään turvallisuus- ja puolustuspoliittisia sekä asevoimiin yleensä kohdistuvia ratkaisuja.

Teoreettisen viitekehysten keskeisimmät osa-alueet muodostuvat clausewitziläisestä modernista sodasta, Mary Kaldorin *uusista ja vanhoista* sodista, sodankäynnin vallankumouksesta sekä näiden käsitteiden välisestä keskustelusta. Clausewitz tunnetaan ensimmäisenä ja ehkä ainoana sodan perusteellisena tai kokonaisvaltaisena tutkijana ja käsitteellistäjänä. Hänen käsityksensä sodasta on vielä tänäkin päivänä keskeinen ja hallitsee monelta osin sodankäynnin taustalla vaikuttavien kansallisten strategioiden ja doktriinien muodostusta. Kaldorin mukaan tämä käsitys on kuitenkin, jos ei käyttökelvoton, niin ainakin, vanhanaikainen ja on sisällytetty hänen käsitykseensä vanhasta sodasta. Mielestäni on olennaista ymmärtää kyseisten käsitysten muokkaamaa keskustelua, jotta on mahdollista puolestaan ymmärtää sodassa ja sodankäynnissä tapahtuvia muutoksia sekä kansallisissa asevoimissa tehtyjä ratkaisuja. Vaikka viitekehysten keskeisimmän osion muodostavatkin Clausewitzin ja Kaldorin ajatukset, olen pyrkinyt vahvistamaan niistä johdettuja käsityksiä kyseisen ajan muiden keskeisten tutkijoiden ajatuksilla ja väitteillä mahdollisimman laaja-alaisen käsityksen saavuttamiseksi.

⁴ käsitykset sodasta ja sodankäynnistä, asevoimien rooli ja se muutokset, strategia, uhkakuvat, jne.

Kolmannen luvun tarkoituksena on esitellä lyhyesti käyttämäni tutkimusmenetelmä. Kyseinen luku koostuu neljästä kappaleesta, joista ensimmäisessä esittelen lyhyesti vertailevan menetelmän politiikan tutkimuksessa yleensä. Toisessa kappaleessa puolestani pyrin tuomaan esiin kyseisen tutkimusmenetelmän peruslähtökohdat ja oletukset. Seuraavassa kappaleessa käyn läpi lyhyesti kyseiseen menetelmään liittyviä valideettikysymyksiä, miksi menetelmä on toimiva malli tuottaa tietoa yhteiskunnallisista kysymyksistä ja miksi kyseinen menetelmä on toimiva juuri tässä kyseisessä tutkimuksessa ja kysymyksenasettelussa. Viimeisessä, neljännessä, kappaleessa esittelen hieman tarkemmin menetelmän rakenteen ja tutkimusasetelman muodostamisen. Pyrin tuomaan esiin käyttösovelluksia, jotka ovat kyseisen tutkimuksen kaltaisen kysymyksenasettelun kannalta hyvä tiedostaa, mahdollisia ongelmia, joita tämän kaltaisen menetelmän käyttäminen saattaa nostaa esiin ja lopuksi esittelen menetelmän soveltuvuuden käyttämäni aineistoon sekä sen suhteen aineiston valintaan yleensä.

Neljännessä luvussa puolestani esittelen lyhyesti käyttämäni aineiston sekä kyseisen aineiston valinnan. Pyrkimyksenä on tuoda esille primääriaineiston sisältöön liittyviä ominaisuuksia ja tätä kautta näyttää sen soveltuvuus ja valideetti kyseisen tutkimuksen ja kysymyksenasettelun aineistona. Samassa luvussa esittelen myös käyttämäni laajempaa tutkimuskirjallisuutta, sekundaariaineistoa, helpottaakseni lukijaa ymmärtämään kyseisen tutkimuksen lähtökohtia. Kyseisellä esittelyllä pyrin myös tuomaan esiin kuinka tutkimus keskittyy yhteen tiettyyn kansainvälisen politiikan osa-alueeseen ja näkökulmaan, jolloin siitä saadut mahdolliset johtopäätökset on myös ymmärrettävä näissä puitteissa.

Viides luku muodostaa koko tutkimuksen keskeisimmän osion. Kyseisessä kappaleessa esittelen Iso-Britannian kokonaisvaltaisen turvallisuuspoliittisen rakenteen. Tarkoituksena on aluksi tuoda esiin, vielä teoriaosuutta tarkemmin, kyseisen valtion turvallisuuspoliittinen tausta, näin ollen esitellä lyhyesti mistä tilanteesta on lähdetty ja mihin on päädytty. Tämän jälkeen käyn läpi tarkemmin kyseisen valtion kohdalta turvallisuuspoliittisen ympäristön ja sen muutokset. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että käsittelen ensiksi mitä kylmä sota merkitsi brittiläiselle turvallisuuspolitiikalle, mitä sen päättymisen merkitsi kyseisen linjauksen kehitykselle ja lopuksi miten vuosituhannen alun kansainvälisen terrorismin nousu on vaikuttanut Britannian kansalliseen ja kansainväliseen turvallisuuspoliittiseen ympäristöön.

Turvallisuuspoliittisen ympäristön ja linjauksien käsittelyn jälkeen pyrin siirtymään yhtä tasoa alemmaksi eli tuomaan esille kuinka edellä mainituista linjauksista päästään asevoimien taustalla

olevaan doktriinin. Olennaista tässä on pyrkimykseni tuoda esiin kuinka doktriini muodostuu tietyistä valituista linjoista ja kuinka nämä linjaukset ja doktriini ovat yhteydessä toisiinsa vaikuttaen toistensa muotoutumiseen. Kyseisessä kappaleessa esittelen tarkemmin myös ensiksi kylmän sodan aikaisen doktriinin sekä tämän jälkeen kirjoitushetkellä vallitsevan Iso-Britannian sotilaallisen doktriinin, niiden merkitykset ja tehtävät. Kyseisen osion kappaleissa käyn läpi doktriinin muutokseen vaikuttavia tekijöitä, ensiksi yleisellä tasolla, ja lopuksi tarkemmin Iso-Britannian tapauksessa. Viimeisessä kappaleessa tuo esille merkittävimmät käytännön muutokset, jotka ovat seurausta kyseisen doktriinin kehityksestä.

Kuudennessa, eli viimeisessä osiossa tuon esille lyhyesti tekemiäni johtopäätöksiä. Tarkoituksena on peilata edellisessä osiossa esiin tuotuja muutoksia ja kehityskulkuja teoreettisessa viitekehyksessä esiteltyihin sotaan ja sodankäyntiin liittyviin teoreettisiin ajatuksiin. Clausewitzin, Kaldorin ja muiden aikamme merkittävien sodan tutkijoiden ajatuksiin pohjautuvan viitekehyksen perusteella pyrin tarkastelemaan kuinka muutokset tai kehityskulku on nähtävillä käytännössä Iso-Britannian sotilaallisissa doktriinissa – vastaavatko doktriinin muutokset mahdollisesti teoreettista muutosta vai seuraako brittien kansallinen linja mahdollisesti vanhentuneita käsityksiä?

Kuten edellä on mainittu, ensisijainen tarkoitus tutkimuksella on selvittää brittiläisen doktriinin kehitystä, mutta tämä ei kuitenkaan ole ainoa tarkoitus. Kirjoittajan pyrkimyksenä on luoda jonkinlainen kuva siitä, kuinka eurooppalaisen, sotilaallisen suurvallan sotilaallinen kehitys on edennyt kylmän sodan jälkeisenä aikana. Euroopassa on kyseisellä hetkellä meneillään keskustelua siitä kuinka turvallisuus- ja puolustuspoliittisia orientaatioita tulisi kehittää ja mihin suuntaan tulisi edetä. Tällä hetkellä Nato ja sen mukana Yhdysvallat ovat se merkittävin turvallisuutemme takaaja. Kyetäksemme toimimaan yhdessä kyseisessä kontekstissa on suuntauksena yleisesti ottaen ollut yhdenmukaistaminen Yhdysvaltojen konseptien ja järjestelmien mukaisesti. Tutkimalla ja avaamalla brittiläistä toimintaan ja ratkaisuja tarkoitukseni on samalla tuoda esiin toisen valtion kyvyt, toimet ja ratkaisut, joista mahdollisesti tulevaisuudessa voisi ottaa esimerkkiä Yhdysvaltojen sijaan. Tämän tarkoituksena ei ole niinkään vähätellä Yhdysvaltojen saavutuksia tai kykyä, tai suoranaisesti esitellä brittiläisiä vastaavia merkittävästi parempina, vaan tuoda esiin se kylmä tosiasia, että Yhdysvaltojen mittakaavassa tehdyt ratkaisut ovat useimmille valtiolle aivan liian kalliita ja kokonaisvaltaisia. Brittien tekemät ratkaisut näin ollen saattavat olla monessa mielessä konkreettisemmin saavutettavissa ja paremmin toteutettavissa kuin heidän amerikkalaisten serkkujen vastaavat eurooppalaisille valtioille.

As the old war convention fades away, a new one will no doubt take its place
- the waging of war without such a convention being in principle impossible.

The coming convention's function will be the same as it has always been: namely,
to define just who is allowed to kill whom, for what ends, under what circumstances and by what means.

Martin Van Creveld⁵

2. Sota ja sodankäynti muuttuneessa maailmassa: Teoreettinen viitekehys Iso-Britannian sotilaallisen doktriinin kehitykselle

2.1. Sodan teoreettisen käsityksen muodostaminen

Seuraavien kappaleiden aikana pyrin tuomaan esille kuinka sotaa ja sodankäyntiä on teoretisoitu, analysoitu eri näkökulmista sekä miten sen nähdään olevan kehittynyt, erityisesti kylmän sodan jälkeisenä aikana. Sodan ja sodankäynnin, sekä niissä tapahtuneiden muutoksien tai kehityskulkujen, ymmärtäminen on olennaista kyseisessä tutkimuksessa, sillä näiden pohjalta muodostuneilla käsityksillä on merkittävä rooli kehitettäessä kansallisia turvallisuuspoliittisia ja sotilaallisia strategioita sekä asevoimien toimintamalleja, doktriineja. Tämän kyseisen osion on tarkoituksena toimia teoreettisena viitekehysenä sekä pohjustuksena myöhemmissä osiossa tekemilleni havainnoille tutkiessani aineistoani, joka muodostuu Iso-Britannian turvallisuuspoliittisista asiakirjoista.

Ensiksi määrittelen mielestäni tutkimuksen keskeisimpiä käsitteitä, jotta lukijan on helpompi ymmärtää mistä kulloinkin puhutaan, miten asia liittyy suurempaan kokonaisuuteen ja miten toisiaan lähellä olevat käsitteet eroavat toisistaan. Kyseisessä kappaleessa pyrin myös tuomaan esiin kuinka tietyt käsitteet ja niiden sisältö ovat saattaneet muuttua aikakausien vaihtuessa. Seuraavassa kappaleessa pyrin kuvailemaan käsittelemäni aikakauden turvallisuuspoliittista ympäristöä, jotta asiaan perehtymättömämpikin lukija pystyisi sijoittamaan kyseiset tapahtumat ja ajatukset oikeaan kontekstiinsa.

Tämän jälkeen siirryn itse sodan teoretisoimisen pariin esittelemällä Clausewitzin ajatuksiin pohjautuvan modernin sodan kokonaisuuden. Tämä, joidenkin mielestä *vanhan sodan* tai totaalisen sodan muoto, on olennainen, tai sen ymmärtäminen on olennaista, jotta on mahdollista käsittää

⁵ Van Creveld 1991, s. 225.

miksi, millä tavalla ja missä vaiheessa sota ja sodankäynti ovat mahdollisesti muuttuneet. Clausewitziläisen käsityksen jälkeen esittelen Mary Kaldorin, yhden keskeisen clausewitziläisen sodankäynnin kritisoijan, käsityksen sodasta ja sen muutoksesta. Hänen sodan käsityksensä, *uusien sotien* määrittelemisen jälkeen käyn läpi sotaan ja sodankäyntiin liittyvää teoreettista pohdintaa 2000-luvun alussa, joka pohjautuu kyseisen hetken keskeisimpien alan tutkijoiden ajatuksiin. Osion viimeisissä kappaleissa tarkoitukseni on pohjustaa keskeisimpinä pidettyjä muutos- tai kehitysteorioita, jotka ovat vaikuttaneet kansallisten asevoimien, tässä tapauksessa erityisesti brittiläisten asevoimien, kehitykseen, heidän strategiaansa sekä asevoimien taustalla vaikuttavaan doktriiniin.

Tutkimuksen kannalta on olennaista ymmärtää, että tarkoitukseni ei ole esittää omaa henkilökohtaista käsitystäni sodasta ja sodankäynnistä, siihen liittyvästä teoriasta, näiden muutoksesta tai näiden mahdollisten muutoksien vaikutuksista Iso-Britannian turvallisuuspoliittiseen linjaukseen, strategiaan, doktriiniin tai itse asevoimiin. Tarkoitukseni on esitellä yhdessä tutkimuksellisessa kokonaisuudessa kyseisen hetken keskeisimpien tutkijoiden ajatuksia edellä mainitulla osa-alueella sekä tämän jälkeen soveltaa niitä yksittäiseen tapaukseen. Kaikesta objektiivisuuden vakuutteluista huolimatta on huomioitava, että seuraavien kappaleiden ja osioiden aikana esiintuodut mielipiteet, ajatukset ja ajattelijat kuitenkin edustavat kirjoittajan valintoja ja preferenssejä, jolloin on mahdotonta väittää, että kyseinen pohdinta olisi tällöin täysin objektiivista.

2.2. Keskeiset käsitteet

2.2.1. Käsitteitä sodasta ja sodankäynnistä

Clausewitz, ollessaan uudenlaisen sodan puolestapuhuja ja edistäjä, keskeinen teoreetikko, oletti sotien käytävän valtioiden välillä, sodan ja rauhan olevan eroteltavina sivistyneiden ja barbaaristen tapojen erottelun mukaisesti. Hänen käsityksensä sodasta perustuu kolminaisuuteen kansa, valtio(hallinto) ja armeija sekä näiden välisiin suhteisiin. Tämän mukaisesti hän pyrki näyttämään kuinka vallan(-jaon) muuttuminen voi myös muuttaa dramaattisesti myös sodankäyntiä ja sotaa.⁶

Sota onkin määritelty yleisesti ottaen kahden poliittisesti organisoidun ryhmän väliseksi konfliktiksi tai väkivaltaiseksi yhteenotoksi. Määritelmä ei näin ollen pidä sisällään väkivaltaisia toimia tai yhteenottoja, joissa vain toinen osapuoli on sosiaalisesti organisoitu, kuten esimerkiksi hallitusten voimatoimia kansalaisiaan kohtaan tai järjestäytyneitä rikollisuutta. Kyseistä määritelmää kritisoiden, Mary Kaldorin mukaan ns. uusissa sodissa sota nähdään kuitenkin moniulotteisena toimintana, joka ei ole sidoksissa tiettyyn aikaan, paikkaan tai toimijoihin. Tästä johtuen myös sodan osapuolten, niin ikään kuin voiton ja tappion tai voittajien ja häviäjien löytäminen sodasta on huomattavasti vaikeampaa.⁷ Edellä mainittujen raja-aitojen hämärtyminen ja toimijoiden moninaisuus ovat muuttaneet oleellisesti myös rauhan, ja myöhemmin koko yhteiskuntien, rakentamista.

Jyri Raitasalo ja Joonas Sipilä kirjoittavat artikkelissaan *Sota muutosten kourissa* myös sodasta ja sodankäynnin kehityksestä. Heidän mielestään sota on kansainvälisen järjestelmän moniulotteinen ilmiö, jonka käytännön ilmenemismuodot ovat aina aika-, paikka- ja kulttuurisidonnaisia. Huomioitavaa on siis, esimerkiksi toisen maailmansodan kaltaisten, länsimaiden (Japanin länsimainen teknologia!) välisten sotien ja sotien, joiden toinen tai molemmat osapuolet ovat ei-länsimaisia, väliset erot. Kontekstisidonnaisuuden katsotaan liittyvän sotaan käytettävien välineiden ja menetelmien lisäksi myös sen päämääriin ja niihin uhkiin, jotka saavat yhteisöt valmistautumaan sotaan. Raitasalon ja Sipilän mukaan sodan luonteen muutosmahdollisuus piilee kansainvälisten toimijoiden välisessä vuorovaikutuksessa. Heidän mukaansa sotaa tulee ajatella konstruktivistisista lähtökohdista, ei niinkään perinteisestä realistis-rationalistisesta näkökulmasta. Sodalla siis ei ole pysyvää olomuotoa, vaan sen todellisuus määräytyy niiden yhteisten käytäntöjen ja sääntöjen

⁶ Owens 2007, s. 56-57.

⁷ Kaldor 1997, s. 7-8.

mukaisesti, joita kansainväliset toimijat rakentavat muotoillessaan jokapäiväisiä poliittisia päätöksiään ja toimeenpannessaan niitä.⁸

Läntisessä yhteisössä pyrittiin jäsentämään selkeää uhkakuvausta vastaavasti kylmän sodan päätyttyä. Syyskuun 11. tapahtumat New Yorkissa ja niitä seurannut terrorismin vastaisen sodan julkistaminen kuvaavat keskeisesti uhkakuviissa tapahtunutta muutosta, jonka vaikutukset ovat havaittavissa koko globaalin järjestelmän puitteissa. Uuden uhkakuvan mukainen käsitys sodan luonteesta poikkeaa kylmän sodan vastaavasta; vastustajana ei nähdä olevan enää valtiotoimijan laajamittaiset asevoimat, vaan pikemminkin pienet, horisontaalisesti ja hajautetusti johdetut terroristisolut.⁹ Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että perinteinen käsitys tavanomaisesta ja laajamittaisesta sodasta olisi muuttunut. Kyse on lähinnä siitä, millaista uhkaa, millaista sodankäyntiä pidetään todennäköisempänä, ja näin ollen, mitä vastaan tulisi varautua toimimaan.

2.2.2. Sodan luonne

Sodan luonteella on keskeinen merkitys sotilaallisen strategian ja doktriinin muotoilemisessa. Luonne (nature) viittaa perustavaa laatua oleviin ominaisuuksiin, jotka eivät muutu – piirre (character) puolestaan viittaa tyyliin, joka saattaa muuttua tilanteiden mukaan. David J. Lonsdalen mukaan sodan luonne on monimutkainen peto, joka koostuu elementeistä, jotka ovat aina läsnä, mutta vaihtelevat suhteessa toisiinsa. Sotaa voidaan parhaiten ajatella ei-lineaarisenä toimintana, jossa pienet vaihtelut saattavat aiheuttaa suuria seuraamuksia (Clausewitz: sodan ilmasto/ the climate of war). Epävarmuus – epäluotettava tieto vääristää usein todellista tilannetta (fog of war): nähdessä vihollisen joukkojen sijoittelun ei ole sama asia kuin tietää mitä tämä pyrkii saavuttamaan tekemään niillä, vastaavasti tietyn taistelutilan maantiede saattaa aiheuttaa myös vastaavaa (esim. kaupunkisota tänä päivänä tai vihollisen soluttautuminen siviiliväestön joukkoon).¹⁰

Colin Grayn mukaan sodassa ja strategiassa ihmiset merkitsevät eniten: ominaisuudet, tunteet, huolet ja muut inhimilliset tekijät. S.L.A. Marshallin käsittää vastaavasti menestyksekkään sodan takana keskeisenä olevan toimiminen ihmisluonteen kanssa sekä sen ymmärtäminen.¹¹ Heidän molempien ajatukset ovat johdettavissa yhdestä strategian historian keskeisimmän ajattelijan, Sun

⁸ Raitasalo 2005, s. 197.

⁹ Raitasalo 2005, s. 198.

¹⁰ Lonsdale 2007, s. 47-48.

¹¹ mm. Marshall 1947.

Tzun (Sunzi)¹², ajatuksista. Hän ymmärsi jo yli kaksi tuhatta vuotta sitten, että yksi keskeisimmistä sodan kohteista oli vihollisen komentajan mieli.

Clausewitzin mukaan fyysiset ja psyykkiset tekijät sodassa muodostavat orgaanisen kokonaisuuden. Elementit, jotka muodostavat sodan luonteen, puolestaan tuottavat näkemyksen, joka on epävarma, kaoottinen, väkivaltainen ja lopulta inhimillistä toimintaa niin fyysisellä kuin psykologisella tasolla. Tämä on hyvin pitkälti ristiriidassa meidän modernin, legalistisen konfliktinäkömyksen kanssa, jonka mukaan joukkojen oletetaan toimivan täysin kontrolloidusti ja poikkeuksetta tehokkaasti. Näin ollen Lonsdalen mukaan tehokkaan valmistautumisen ja sodankäynnin taustalla on selkeä ymmärrys kyseisen sodan luonteesta. Olennaista on myös omien joukkojen sotilaallisen kulttuurin sovittaminen tai muotoileminen vastaamaan sodan luonnetta. Kaikesta huolimatta, kuinka monimutkainen sodan piirre onkaan, sota on siitä huolimatta sotaa – ja näin ollen, se on väkivaltaista, kilpailevaa toimintaa luonteeltaan, jossa tavoitteiden taistelu on olennaisinta sekä teoria voitosta on oltava olemassa.¹³

Van Creveldin¹⁴ tavoin Raimo Väyrynen on huomionnut historiallisesta perspektiivistä tarkasteltuna, että laajamittainen, tavanomainen suurvaltojen välinen sodankäynti on hiipumassa. Heidän ajatusten mukaansa tällä hetkellä tavanomaiseksi sodaksi ymmärretty sota on vetämässä viimeisiä hengenvetojaan, mutta sota itsessään, sellaisenaan on voimissaan ja siirtymässä uudelle aikakaudelle. Van Creveld erityisesti painottaa analyysissään institutionaalisia muutoksia kulttuurillisten muutosten sijaan. Analyysissa painopiste on valtion ja sen roolin heikkenemisen tutkimuksessa. Vallan hajautuminen johtaa puolestaan matalan tason väkivaltaan (esim. terrorismiin), johon puolestaan valtiot tarvitsevat uusia institutionaalisia ja käytännöllisiä tapoja vastata.¹⁵

Uusi teknologia, teknologinen kehitys on tuhoisuutensa lisäksi luonut uusia sotilaallisia epävarmuustekijöitä, joiden valvonta on vaatinut byrokratiaa ja teollistumista. Nämä puolestaan ovat vähentäneet poliittisen valvonnan mahdollisuuksia. Viimeisimpien RMA:den¹⁶ mukana armeijat ovat tulleet entistä autonomisemmiksi ja niiden demokraattinen valvonta on heikentynyt. Yleisesti ottaen, on jopa väitetty, että jatkuva (r)evoluutio sotilasasioissa on vähentänyt

¹² Sunzi 2005.

¹³ Lonsdale 2007, s. 45-52.

¹⁴ Van Creveld 1991; Transformation of War, NY:Free Press, s.2.

¹⁵ Väyrynen 2006, s. 9.

¹⁶ RMA – Revolution in Military Affairs; sodankäynnin vallankumous.

ihmistoimijan merkitystä/roolia luoden mekaanisen kulttuurin, jossa sodat ovat tulleet miltei pysäyttämättömiksi. Kansainvälisissä suhteissa vallitsevan valtiokeskeisyyden heikkeneminen, valtion merkityksen vähentymisen puolestaan voidaan nähdä lisäävän sodan riskiä sekä vähentää rajoitetun sodan mahdollisuuksia (poistaa niitä edistäviä toimijoita). Organisoitujen yksiköiden välisistä taisteluista on siirrytty hajautettuihin ja kontrolloimattomiin sotilaallisiin tapahtumiin (tapahtumaketjuihin/-sarjoihin). Tuloksena väkivallasta on tullut sirpaleista ja yksityistettyä, joka palvelee aikaisemmasta poikkeavia poliittisia intressejä.¹⁷ Peter Wallersteen tuo keskeisenä huomiona esiin kuitenkin, että vaikka sodankäynti muuttuukin, itse sodan peruselementit pysyvät ennallaan – tahallinen tuhoaminen etujen saavuttamiseksi, sotilaiden, sivullisten ja siviilien tappaminen sekä moraalisen oikeutuksen etsintä kyseiselle toiminnalle tulevat olemaan yhtä merkittäviä tavoitteita sotaa käyville toimijoille kuin aikaisemmin.¹⁸

2.2.3. Strategia ja taktiikka

Strategian käsitteellä on monia käyttötarkoituksia ja vivahteita, jotka riippuvat niiden käyttäjästä ja käytettävästä kontekstista, jota paremmin ehkä kuvaa alakäsitteet oppiala tai tieteenala kuten esimerkiksi talous- ja rahapolitiikka. Myös nykyaikaisessa sotilaskielessä käsitteellä on useita merkityksiä. Alkujaan kreikan kielestä johdettu sana tai käsite *strategos* piti sisällään valittua armeijan ylipäällikköä, sotilasjohtajaa, ja *strategia* sotapäällikkyyttä tai sotapäällikölle kuuluvia asioita yleensä. Myöhemmin, kirjoittaessaan sodasta, Carl von Clausewitz määritteli käsitteen opiksi, jossa taisteluja käytetään sodan päämäärien hyväksi. Olennaista näille vanhoille, länsimaisille määritelmille oli strategian ymmärtäminen sodan käynnin taidoksi.¹⁹

David Lonsdalen mukaan jokainen strateginen konteksti on uniikki ja näin ollen vaatii uniikin sekoituksen strategisia voimavaroja. Käsitteen analyysi pitää sisällään strategian moniulotteisen luonteen, sodan luonteen, strategian paradoksaalisen logiikan, sodan monimuotoisuuden sekä Clausewitzin esiin tuoman friktion. On olemassa useita strategisia tapoja kuinka sotilaallista voimaa voidaan hyödyntää politiikan tavoittelemiseksi: puolustus, pelote, pakote, aggressiivinen esiintyminen sekä useiden ero muotojen yhdistelmät.²⁰ Perinteinen strategia ymmärretään taitona käyttää sotaa/sotilaallista voimaa hyödyksi valtion etujen ajamisessa ja ylläpitämisessä. Tällöin

¹⁷ Väyrynen 2006, s. 11, 15.

¹⁸ Wallersteen 2006, s. 81.

¹⁹ Kerttunen 2007, s. 1.

²⁰ Lonsdale 2007, s. 42.

tietysti voidaan olettaa valtioiden olevan maailmanpolitiikan pääasiallisia toimijoita ja heillä oletetaan olevan legitiimi väkivallan monopoli.²¹

Hedley Bullin mukaan strategia on taito tai tiede, jossa muotoillaan keinot edistämään päämääriä missä tahansa konfliktissa. Sotilasstrategia puolestaan on taito tai tiede, jossa käytetään sotilaallista voimaa poliittisten päämäärien saavuttamiseksi. Suurstrategian hän käsittää ulkopoliittiseksi doktriiniksi realistisen käsityksen mukaisesti.²² Pekka Visuri näkee strategian puolestaan olevan parhaimmillaan valtiomies- ja sotilasjohtajakäytäntöä, joka on ylivertaista teorioihin nähden. Teoria on vain strategisen ajattelun ”apuvälineistöä”. Visurin taustaolettamuksena on politiikan ja sodankäynnin periaatteiden kestävyys. Strategiaa tarvitaan jatkuvasti (ja jatkuvan) muutoksen hallitsemiseksi.²³

Colin S. Gray määrittelee strategian voimankäytöksi ja sillä uhkaamiseksi poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi²⁴, Clausewitz puolestaan yhteenottojen hyväksikäytöksi sodan tavoitteiden saavuttamiseksi. André Beaufre keskittyy vastustajien väliseen kanssakäymiseen; vastakkaisten halujen, jotka käyttävät voimaa erimielisyyksien sovittamiseksi, dialektiikan taidoksi.²⁵ Lonsdalen mukaan pätevä määritelmä koostuu näiden yhdistelmästä: taito käyttää sotilaallista voimaa älykäästi vastustajaa vastaan poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Strategian sisältämän sotilaallisen voiman ja poliittisten tavoitteiden välinen suhde on erittäin monimutkainen sekä Eliot Cohenin ajatuksia lainaten suhde on myös epätasa-arvoinen, joka käy selkeästi esille modernista demokraattisesta valtiosta (sotilaiden ja poliitikoiden erottelu).²⁶

Lonsdale esittää artikkelissaan myös strategian tasot, jonka tarkoituksena on helpottaa kokonaisuuden hahmottamista sekä analyysin tekemistä. Hänen mukaansa tasot muodostavat yksinkertaisen lineaarisen kokonaisuuden: 1) poliittinen linjaus (policy), määrittelee tavoitteet, käytettävät menetelmät; 2) suurstrategia (grand strategy), kokoaa kaikki valtion käytössä olevat instrumentit käyttöönsä (diplomatia, tiedustelu, asevoimat, talous) ja koordinoi niiden hyödyntämistä – olennaista on oikean instrumentin käyttö sekä instrumenttien tasapaino tavoitteiden saavuttamiseksi; 3) operationaalinen taso, yhdistää alimman tason yksittäiset tapahtumat, yhteenotot laajemmaksi kokonaisuudeksi suurstrategian saavuttamiseksi ja 4) taktiikka,

²¹ Owens 2007, s. 56.

²² Bull, Hedley 1968, *Strategic Studies and its Critics. World Politics*, Vol. 20, No. 4, s. 593-605.

²³ Visuri 1997, 10.

²⁴ Gray 1999, s. 17.

²⁵ Beaufre 1963, s. 22.

²⁶ Lonsdale 2007, s. 43-45.

viittaa taistelukentällä käytettäviin toimiin vihollisen kohtaamisessa (joukkojen rakenne ja siirtäminen, vihollisen kohtaaminen, yhteistoiminta eri yksiköiden välillä sekä muut taisteluun liittyvät yksityiskohdat).²⁷ Ken Boothin²⁸ mukaan itse strategiatutkimus rajautuu kansainvälisen politiikan sotilaallisten ulottuvuuksien käsittelyyn, jolloin keskeisenä tutkimuksen kohteena on asevoiman merkitys teoriassa politiikan muotoutumiseen.

Tämä poliittis-sotilaallinen käsitys, jossa hyödynnetään kaikkia voimavaroja, pitää sisällään niin poliittiset, sotilaalliset, taloudelliset kuin tekniset ja informatiivisetkin voimavarat. Tällöin käsitteen käytöllä halutaan korostaa eroa puhtaaseen sotataidolliseen tai sotilaalliseen merkitykseen. Vaikka kyseessä oleva tutkimus painottuu selkeästi turvallisuuspolitiikan ja strategian sotilaalliseen puoleen, sen sisällä tehtyihin linjauksiin ja ratkaisuihin, on olennaista huomioida, että tämä on ainoastaan aiheen yksi osa-alue, vaikkakin merkittävä sellainen. Näin ollen ko. tutkimuksesta johdetut päätelmät ja tutkimustulokset ovat myös osa suurempaa kokonaisuutta, eivätkä mahdollisesti kerro koko totuutta. Tutkimus ei kuitenkaan keskity strategiaa laajasti kritisoituun taistelukeskeiseen näkemykseen, vaan painottuu huomattavasti enemmän sen poliittiseen puoleen sekä näiden kahden yhtymäkohdan tarkasteluun. Kysymys siis ei ole sotilasstrategiasta, joka muistuttaa enemmän Clausewitzin ajattelua.

Vaikka strateginen ajattelu voi pyrkiä noudattamaan yleispäteviä periaatteita, sen sisältämät käytännön valinnat ovat poliittisia. Tässä mielessä, ko. tutkimuksessa käytettävässä strategiakäsityksessä, strategia on poliittista toimintaa, jossa sen asettamat tavoitteet, valitut keinot ja menetelmät ovat sidoksissa kyseisen toimijan poliittiseen toimintaan ja asemaan, niin sisä- kuin ulkopoliittiseenkin. Strategia on alisteista politiikalle, se on yksi politiikan osa-alue. Tämä pitää paikkansa niin kansallisessa kuin kansainvälisessäkin politiikassa, ja tästä johtuen käsitteen ymmärtäminen on olennaista sekä tutkimukseni kannalta keskeistä.

2.2.4. Doktriini

Clausewitzin esiintuoma käsite sodan ”kitka” (friction) – suuri ”tuntemattomuus”, yllätyksiä, sattumia, tilanteiden nopeaa vaihtelua, on yksi keskeisistä asevoimien toimintaan vaikuttavista tekijöistä taistelutilanteissa. Pyrittäessä saavuttamaan turvallisuuspolitiikassa linjattuja tavoitteita strategian asettamia toimintamalleja hyödyntäen asevoimat saattavat joutua tilanteeseen, jossa kyseinen tekijä nousee esiin. Doktriinin tehtävänä (vielä alemmalla tasolla ohjesääntöjen) on luoda toiminnalle perusta, viitekehys, jolla pyritään minimoimaan juuri tämän kitkan aiheuttamia

²⁷ Lonsdale 2007, s. 43-45.

²⁸ Booth, K. 1994, Strategy, teoksessa Groom, A.J.R. & Light, Margot (toim.): Contemporary International Relations: A guide to Theory. Guilford and King's Lynn: Pinter, 109-127.

vaikutuksia. Doktriinin tarkoituksena on tuoda esiin sodankäynnin todellisuus, vallitseva käsitys, paras mahdollinen tapa kouluttaa sotilaita kohtaamaan kyseiset tilanteet sekä paras sodankäynnin tapa. Doktriini esittää mallin, jonka mukaan valtio pyrkii ja kykenee parhaiten muuntamaan hallussaan olevat resurssit käytettäväksi organisoiduksi voimaksi, potentiaalliseksi sotilaalliseksi kyvyksi.²⁹

Doktriini saattaa olla, kuten asian laita Iso-Britanniassakin oli vielä kylmän sodan aikana, kirjoittajamaton joukko linjauksia, normeja ja sääntöjä, joiden tarkoituksena on antaa asevoimille sekä sen yksittäisille taistelijoille yhtenäinen toimintamalli ja perusteet toimiansa pohjaksi. Doktriinin kokoaminen kirjoitetuksi kokonaisuudeksi ei vielä sellaisenaan muuta sen perinteistä tarkoitusta, mutta tämän myötä avautuu mahdollisuus levittää kyseisten asevoimien periaatteita ja malleja laajemmalle yleisölle³⁰ sekä selkeyttää jo aikaisemmin käytännössä todettuja asioita myös asevoimien sisällä. Doktriinilla on tehtävänsä niin rauhan kuin sodankin aikana.

Esko Niemisen mukaan doktriinin sisältöön vaikuttavat uhkakuvat, sotatekniikan taso ja kustannukset. Sitä ohjaavat ja rajoittavat olemassa olevat järjestelmät, kansalliset päätökset ja kansainväliset sopimukset. Doktriinin periaatteiden pohjalta puolestaan muodostetaan puolustusjärjestelmä, jota puolestaan muokataan ja uudistetaan uhkakuvassa tapahtuvien muutosten, teknisen kehityksen antamien mahdollisuuksien, kustannuksissa tapahtuvien vaihteluiden ja poliittisten päätösten mukaan. Muutokset heijastuvat näin ollen takaisin doktriiniin ja aiheuttavat tarkistusaineita. Perusteelliset muutokset mainituissa tekijöissä saattavat johtaa doktriinin uudelleenmäärittelyyn.³¹

Eri valtioilla on strategian tavoin erilaisia doktriineja kansallisten tavoitteiden ja intressien mukaisesti.³² Laajemmassa mittakaavassa nämä doktriinit voivat pitää sisällään mm. asevoimien koulutuksen päämääriä sekä yksittäisen taistelijan tietoihin ja taitoihin liittyviä tavoitteita, selvityksiä kyseisen valtion käsityksistä sodasta ja voimankäytöstä tai periaatteellisia lausuntoja asevoimien roolista yhteiskunnassa yleensä. Aineistoa käsittelevässä osiossa esittelen tarkemmin tutkimuksen kohteen, Iso-Britannian, kyseisen asiakirjan tavoitteita ja merkitystä sekä brittiläistä doktriinia yleensä.

²⁹ Nokkala 2001, s. 31-35.

³⁰ muu yhteiskunta, liittolaiset, naapurimaat, viholliset.

³¹ Nieminen 1983, s. 150-152.

³² Cohen 2004, s. 396-397; Nieminen 1983, s. 150-152; Viotti 1974, s. 190-191.

2.3. Kansainvälisen turvallisuuspoliittisen ympäristön muutos

2.3.1. Kylmän sodan jälkeinen turvallisuuspoliittinen ympäristö

Kylmän sodan jälkeen turvallisuustutkimuksen alalla ymmärrettiin uuden tilanteen vaativan peruskäsitteiden ja ajatusten vaativan päivityksiä ja mahdollisesti jopa perusteellista uudelleenanalysointia. Esimerkiksi kriittinen turvallisuus tutkimus sai jalansijaa perinteisen tutkimuksen rinnalla. Kansallisissa turvallisuuspoliittisissa linjauksissa nähtiin olevan tarvetta vastaavasti tilanteen mukaisten korjauksien tekemiselle. Tällöin nousivat esiin mm. käsitteet NOD – *Non-Offensive Defence* sekä CSBMs – *Confidence and Security-Building Measures*, joiden tarkoituksena oli omalta osaltaan vähentää turvallisuusdilemman ja varustelukilvan mahdollisuutta. NOD:n mukaan tavoitteena oli poistaa hyökkäykselliset järjestelmät puolustuksesta ja CSBMs:n puolestaan lisätä avoimuutta, läpinäkyvyyttä ja ennakoitavuutta sotilaallisia ratkaisuja tehtäessä.³³

Kyseiset ratkaisut eivät kuitenkaan ottaneet huomioon ei-valtiollisia toimijoita, terrorismia tai asymmetrisia konflikteja yleensä. Käsitteiden soveltaminen jätti merkittäviä aukkoja myös strategiseen suunnitteluun, sillä kyseisten käsitteiden soveltaminen tehokkaasti oli riippuvaista maantieteellisistä tekijöistä, kuten valtion koosta ja sijainnista, rajanaapureista sekä turvallisuuspoliittisista kumppaneista. Menetelmien soveltaminen vähensi olennaisesti myös strategisten mahdollisuuksien määrää konfliktin syttyessä, esimerkiksi suojautuminen, puolustautuminen ja mahdollinen hyökkäyksien rankaisu osoittautui mahdottomaksi tilanteissa, jotka tapahtuisivat oman alueen ulkopuolella.³⁴

Raimo Väyrynen on tutkimuksessaan kiinnittänyt huomiotaan siihen, että Euroopassa oli tapahtunut geopoliittinen siirtymä.³⁵ Tämän mukaan sotilaalliset ja taloudelliset voimavarat eriytyivät toisistaan, suurvallat pyrkivät ohjaamaan kansainvälisiä suhteitaan ns. konsertin avulla ja Eurooppaan pyrittiin luomaan monenkeskinen turvallisuuspoliittinen koneisto. Venäjän suurvalta-asema oli heikentynyt ja se joutui supistamaan sotilaallisen voimansa taloudellisten voimavarojensa tasalle. Tämän seurauksena itäinen Keski-Eurooppa kytkeytyi entistä enemmän länteen, atlanttinen järjestelmä puolestaan alkoi levitä entisestään itään Yhdysvaltojen myötävaikutuksesta. Tämän lisäksi Euroopan sisäisessä geopoliittisessa painopistemuutoksessa etelä-pohjoinen-ulottuvuus alkoi

³³ Cheeseman 2005, s. 65-70.

³⁴ *ibid.*

³⁵ Väyrynen 1992.

hahmottua selkeämmäksi sekä Keski-Euroopan ja reuna-alueiden välisiä suhteita jouduttiin ajattelemaan monessa suhteessa uudestaan.³⁶

Uhka kylmän sodan muuttumisesta kuumaksi oli poistunut. Vaikka Neuvostoliiton ylläpitämän järjestelmän nähtiin olevan taloudellisesti heikossa kunnossa, koko järjestelmän hajoaminen ja kylmän sodan loppuminen tuli yllätyksen useille läntisille tiedusteluorganisaatioille³⁷ ja valtion hallinnoille. Murrostila, tila, jossa on siirrytty pois vakiintuneesta vanhasta järjestelmästä, mutta uusi ei ole vielä vakiinnuttanut asemaansa, sai merkittävät läntiset hallinnot pohtimaan tulevaisuuden suunta, usein pelonsekaisin tuntein.³⁸ Miten kävisi vakiintuneille turvallisuusrakenteille, kuten Nato tai kansalliset asevoimat, mitkä tai ketkä muodostavat uuden tilanteen keskeisimmät uhkat, miten tämä vaikuttaa strategiaan suunnitelmiin tai esimerkiksi millainen uusi turvallisuuspoliittinen ympäristö tai kansainvälinen järjestys tulisi olemaan? Nämä olivat vain muutamia keskeisiä kysymyksiä, joihin tulisi saada vastaus, jotta kyettäisiin vakiinnuttamaan uusi tila ja vastaamaan sen asettamiin turvallisuusuhkiin menestyksekkäästi.

2.3.2. Kansainvälinen turvallisuuspoliittinen ympäristö 2000-luvun alussa

Edellisen vuosituhannen loppu ei osoittautunut niin rauhanomaiseksi, kuin jotkut olettivat kylmän sodan väistyessä. 1990-luvun alussa Saddam Hussein ja hänen hallitsemansa Irak koettelivat hapuilevan uuden järjestelmän kestävyyttä. 1993 Ruandassa suoritettiin heimojen välisessä yhteenotossa monen mielestä kansanmurhan käsitteen täyttämä joukkoteurastus länsivaltojen seurattessa sivusta. Samaan aikaan Yhdysvallat pyrki parantamaan mainettaan tai pelastamaan kasvonsa kyseisellä mantereella keskittämällä toimintansa Sudaniin ja Somaliaan. Toimien epäonnistuttua se joutui kuitenkin poistumaan kyseisistä maista.³⁹

Eurooppakaan ei selvinnyt kyseisestä vuosikymmenestä ilman merkittävää sotilaallista konfliktia, sillä Slobodan Milosevicin johtamat serbinationalistit saivat nationalistisilla pyrkimyksillään aikaan Balkanin kattavan konfliktin. Myös kyseisten yhteenottojen seurauksena siviilit saivat merkittävän osan sotilaallisesta huomiosta, eikä lukuisilta joukkomurhilta välttytty Euroopassakaan. Venäjä puolestaan ajautui kriisiin tsetsenationalistien kanssa, joka johti kahteen erilliseen sotaan, ja jonka vaikutukset, nyt lähinnä terrorismin muodossa, ovat edelleen arkipäivää.

³⁶ Nokkala 2001, s. 168.

³⁷ esim. Weiner 2008, s. 483-485 (CIA. Yhdysvaltojen keskustiedustelupalvelun historia).

³⁸ mm. Britain's Army for the 90s, 1991, s. 1-2; Owendale 1994, s. 184-185.

³⁹ mm. Weiner 2008, s. 478-482, 495-496, 500, 517, 524-525 (CIA. Yhdysvaltojen keskustiedustelupalvelun historia).

Myös kansainvälinen terrorismi alkoi nostaa ikävää päätään. Yhdysvaltoja vastaan iskettiin sen omalla maaperällä mm. vuonna 1993, tämän jälkeen 1998 suurlähetysöihin Keniassa ja Tansaniassa.⁴⁰ Kyseisten iskujen saavuttamasta huomiosta huolimatta lopullinen isku kansainvälisen, laajan huomion saavuttamiseksi Osama bin Ladenin johtama al Qaida suoritti kaikkien aikojen suurimman yksittäisen terrori-iskun, kohteena New Yorkin kaksoistornit ja Pentagon. Vuosi oli 2001 ja seurauksena sota Afganistanissa ja Irakissa, joihin myös eurooppalaiset liittolaiset osallistuivat.⁴¹ Kyseisillä tapahtumilla oli kauaskantoiset vaikutukset, jotka tulivat muokkaamaan vuosituhannen alun turvallisuuspoliittista ympäristöä sekä sen siivittämiä kokonaisvaltaisia turvallisuuspoliittisia ratkaisuja – poliittinen linjaus, strategia, taktiikka, asevoimat ja doktriini tämän taustalla, kaikki nämä keskeiset osa-alueet tulisivat kokemaan muutoksia. Muutokset ovat olleet kansallisia ja kansainvälisiä, ne ovat koskeneet niin länsimaita kuin muutakin maailmaa. Kyseisten muutosten ja niiden vaikutusten muovaama kehityskulku on muokannut strategioita ja toimintamalleja molemmin puolin terrorisminvastaisen sodan ”rintamalinjoja”.

2.3.3. Terrorismi, sota ja kansainvälinen politiikka

Sota ei ole enää valtioiden ja niiden armeijoiden suljettua aluetta. Uhka saattaa tulla useasta eri lähteestä, eikä se pelkästään ilmene vihollisen sotilaallisen voiman muodossa. Rajat siviiliin, sissin, terroristin ja tavallisen rikollisen välillä ovat niin hiuksenhienot, joissain tapauksissa jopa epäselvät ja päällekkäiset; lukumääräisesti pieni joukko yksilöitä kykenee aiheuttamaan enemmän tuhoa kuin aikaisemmin suuret armeijat. Tästä hyvinä esimerkkeinä ovat mm. terrori-iskut niin Yhdysvaltoihin kuin eri puolille Eurooppaakin.⁴²

Terrorismi tulee ymmärtää kokonaisvaltaisena ongelmana; rikollisuutena, jolloin sen torjunta kuuluu poliisille, asymmetrisenä sodankäyntinä, jolloin vastuu on puolustusvoimilla ja sosiaalisena ongelmana, jolloin ehkäisy on hyvinvointivaltion tehtävä. Yhdysvaltojen sekä sen liittolaisten *terrorismin vastainen sota* antaa usein jokseenkin yksipuolisen kuvan asevoimien roolista terrorismin torjunnassa.⁴³ Turvallisuuspoliittisena uhkana terrorismia tulisi myös ajatella näin ja muodostettaessa kokonaisvaltaista strategiaa (turvallisuus-)tavoitteiden saavuttamiseksi on erittäin tärkeää ottaa huomioon myös eri osa-alueiden, erityyppisten ”ongelmien” vaatimat ratkaisut ja

⁴⁰ mm. Puistola 2007, s. 3-4, Weiner 2008, s. 524.

⁴¹ mm. Shearman 2004, s. 11-27.

⁴² mm. Madridin iskut maaliskuussa 2004: Jordan 2005, s. 169 ja Lontoon iskut heinäkuussa 2005: Puistola 2006, s. 227-229.

⁴³ Puistola 2007, s. 1.

niiden toteuttamiseen tarvittavat keinot ja menetelmät. Kyseisessä tutkimuksessa terrorismin luomaa ongelmaa käsitellään sotilaallisesta näkökulmasta (siis kapea näkökulma), siitä kuinka se on omalta osaltaan vaikuttanut sodankäynnin muutokseen, sen menetelmien ja taktiikoiden muotoutumiseen, sekä kuinka siihen on pyritty, tai pyritään, vastaamaan. Tutkimuksen kohteena on siis sodankäynnin, ja strategian sen taustalla, mahdollinen muutos, jolloin terrorismi nähdään sen yhtenä osa-alueena, tosin merkittävänä sellaisena. Terrorismi sinällään ei siis ole tutkimuksen kohteena.

Terrorismin muodostaessa entistä laaja-alaisempi uhka, niin horisontaalisesti kuin vertikaalisestikin, sekä erityisesti joukkotuhoaseiden leviämisen pelko kyseisille toimijoille on saanut useat valtiolliset toimijat ajattelemaan muodostunutta uhkaa monelta osin enemmän kansallisen turvallisuuden kannalta kuin pelkästään rikollisuuden näkökulmasta. Tämä on osaltaan vaikuttanut asevoimien roolin muutokseen, ainakin strategisella ja doktrinaalisella tasolla, minkä seurauksena asevoimien käyttömahdollisuuksia kyseisen uhan torjunnassa kehitellään monessa määrin.⁴⁴

Perinteinen terrorismi, oli se sitten kansallismielistä, separatistista, ideologista (vasemmisto, oikeisto, ympäristö), oli poliittisesti ja sosiaalisesti latautunutta, sillä oli poliittisia ja sosiaalisia päämääriä; itsenäisyys, ulkomaalaisten karkotus, uuden sosiaalisen järjestyksen luominen. Terroristiryhmät pyrkivät painostamaan vastustajiltaan myönnytyksiä, jopa pitkäaikaisia sellaisia. Uudella, kansainvälisellä terrorismilla päämäärät ovat toisenlaisia. He useasti eivät pyri mihinkään selkeästi muotoiltuun yksittäiseen lopputulokseen tai poliittiseen päämäärään, vaan tarkoituksena on mahdollisimman laaja yhteiskunnallinen tuho tai ihmisryhmien eliminoiminen.⁴⁵ Al Qaidan kohdalla taustalla ovat uskonnolliset syyt ja tavoitteet, jotka näin ollen voidaan ymmärtää poliittisiksi, mutta kun päämääränä on niinkin yksinkertainen asia kuin läntisen hegemonian ja mahdollisesti myös kulttuurin tuho, ei pelkästään länsimaiden poistaminen pyhiltä alueilta, yksittäisten iskujen voidaan nähdä olevan kaikkea muuta kuin taktisia tai edes strategisia monessa mielessä.

⁴⁴ *ibid.*

⁴⁵ Laqueur 1999, s. 81.

2.4. Sodankäynnin teoria

2.4.1. Carl von Clausewitz ja moderni sota

Clausewitzin mukaan sota on sosiaalista toimintaa, joka sisältää yksittäisten ihmisten organisoimisen ja mobilisaation fyysisen väkivallan tuottamiseksi; se aiheuttaa tietyn tyyppisten sosiaalisten suhteiden säätelyä ja siinä on oma tietty logiikkansa.⁴⁶ Jokaisella yhteisöllä on tietyiltä piirteiltään omanlaisensa käsitys sodasta ja sen muodoista. Se, mikä meillä on tapana käsittää sodaksi, mitä poliittisten linjauksien muodostajat ja sotilasjohtajat määrittävät sodaksi, on todellisuudessa erityinen ilmiö, joka muotoutui Euroopassa 1400- ja 1700-lukujen aikana. Tämän ajanjakson aikana ja sen jälkeen ilmiö on käynyt läpi useita eri vaiheita, mutta käytännössä sen kehitys on ollut tiukasti sidoksissa modernin valtion syntyyn ja kehitykseen.⁴⁷

Eri vaiheet, kuten 1600- ja 1700-luvun suhteellisen rajoitetut sodat, 1800-luvun vallankumoussodat ja 1900-luvun totaaliset sodat ja kuviteltu kylmä sota, sisälsivät erilaisia sodankäynnin tapoja ja samalla erityyppisiä sotilaallisia organisaatioita, erilaisia strategioita sekä tekniikoita että erilaisia sodankäynnin suhteita ja tapoja. Näistä eroista huolimatta, Kaldor väittää, että sota oli tunnistettavasti samanlainen ilmiö; keskitetysti, hierarkkisesti, ”rationaalisesti” ja territoriaalisesti johdetun modernin valtion luomus.⁴⁸

Clausewitzin mukaan sota on väkivaltaista toimintaa tarkoituksena pakottaa vastustajamme tekemään asioita haluamallamme tavalla. Määritelmän mukaan *me* ja *vastustajamme* ovat valtioita ja valtion halu on selkeästi määriteltävissä oleva poliittinen päämäärä.⁴⁹ Sota valtioiden välisenä toimintana vakiintui vasta 1700-luvun loppupuolella. Esimerkiksi antiikin Rooman käymät sodat olivat Rooman ”valtion” ja barbaarien, joilla ei ollut erillistä käsitystä valtion ja yhteisön välille, välisiä ja näin ollen yksipuoleisia. Van Creveldin väittämän mukaan myöskään Kreikan kaupunkivaltioiden väliset sodat eivät täyttäneet tätä määritelmää, koska heillä ei ollut selvää erottelua valtion ja kansalaisten välillä.⁵⁰

Uuden tyyppinen sotilaallinen järjestäytyminen oli tyypillinen hallinnollinen järjestelmä, joka myöhemmin yhdistettiin moderniin aikakauteen. Tästä johdettuna kyseisen ajan sotaa voidaan pitää

⁴⁶ Clausewitz 1999, s. 25, 96.

⁴⁷ Kaldor 1999, s. 13-15.

⁴⁸ Kaldor 1999, s. 13-15.

⁴⁹ Clausewitz 1999, s. 24-26.

⁵⁰ Van Creveld 1991, s. 55.

modernina sotana. Valtion hallinnassa olevan vakinaisen armeijan perustamisella oli keskeinen rooli legitiimin väkivallan monopolin luomisella. Valtioiden intresseistä tuli näin oikeutus sodan käymiselle ja ei-valtiollisten toimijoiden tuli pidättäytyä väkivallan käytöstä ongelmiansa ratkaisemiseksi tai tavoitteidensa saavuttamiseksi. Clausewitzin mukaan sota oli valtion rationaalinen väline päämääriensä saavuttamiseksi – (ulko-)politiikan jatkamista toisin keinoin.⁵¹

Sodan ulkoisen vaikutuksen ja valtion sisäisen hallinnon vaatimuksien vaikutuksia on kuitenkin monella tapaa vaikea erotella toisistaan. Rousseau väitti, että sota oli yhtäläillä kohdistettu omia alamaisia kuin muita valtioita kohtaan.⁵² Tämä pitää monessa tapauksessa paikkansa myös lähihistorian totalitaaristen valtioiden kohdalla, joille levottomuudet ja jatkuva konflikti on tapaa ylläpitää status quota, vallassa olevaa hallintoa ja järjestelmää. Invaasioiden ja miehityksien historia, kapinallisuudet ja niiden vastatoimet tuovat esiin sen, että väkivalta ja sen todennäköisyys kasvavat valtaapitävän tuntiessa asemansa uhatuksi ja menettävänsä otteen vallan kahvasta, toteaa Patricia Owens analysoidessaan kansainvälisiä suhteita Hannah Arendtin ajatusten pohjalta.⁵³

2.4.2. Clausewitz ja totaalinen sota

Clausewitz alkoi kirjoittaa *Sodasta* -teostaan 1816, heti Napoleonin sotien jälkeen. Hänen keskeinen väitteensä teoksessa oli, että sodalla on tapana ajautua äärimmäisyyksiin. Hänen mukaansa sota koostuu kolmesta tasosta – valtion ja poliittisten johtajien tasosta, armeijan ja sotilaallisten johtajien tasosta sekä kansalaisten tasosta. Karkeasti puhuen nämä tasot toimivat järjen, sattuman, strategian sekä tunteiden kautta. Tämän sodan käsityksen kolminaisuuden kautta Clausewitz johti absoluuttisen sodan konseptin; näiden kolmen eri tason logiikan kautta sodan sisäinen, keskeinen tarkoitus on ymmärrettävissä. Logiikka on esitetty kolmen vastavuoroisen toiminnon kautta. Poliittisella tasolla valtio kohtaa aina vastustusta tavoitteidensa saavuttamisessa ja näin ollen joutuu aina painostamaan kovempaa. Sotilaallisella tasolla tavoitteena on vastustajan aseistariisuminen poliittisen tavoitteen saavuttamiseksi, muussa tapauksessa pelkona olisi aina vastaisku. Ja lopulta, kansalaisten tahdon voimakkuus riippuu yleisistä tuntemuksista ja asenteista; sota vapauttaa intohimoa ja väkivaltaisuutta, jotka voivat olla kontrolloimattomia. Clausewitzille sota oli rationaalinen, järkeen perustuva toiminto, vaikka tunteet ja asenteet olivatkin mobilisoitua sen palvelukseen.⁵⁴

⁵¹ Clausewitz 1999, s. 32-33, 40.

⁵² Hoffman 1991, s. 90-91.

⁵³ Owens 2007, s. 16.

⁵⁴ Kaldor 1999, s. 21.

Clausewitzin käsitys sodasta sisältää olennaisena osana myös kitkan tai hankauksen (friction), ongelmallisen puolen – logistiset ongelmat, heikon informaation (tiedustelutiedon), säähän liittyvän epävarmuuden, kurittomuuden, maaston vaikeudet, riittämättömät organisatoriset seikat ja niin edelleen – joka hidastaa sodan kulkua ja erottaa todellisuuden suunnitelmista paperilla.⁵⁵ Yleisenä oletuksena tai sanontana sotilasjohdolla, varsinkin hyvällä sellaisella, onkin, ettei mikään suunnitelma kestä ensimmäistä taistelukosketusta muuttumattomana. Clausewitzin mielestä epävarmuudet, joustamattomuudet ja ennaltanäkemättömyydet kaikki omalta osaltaan ovat vaikuttamassa sodan muotoutumiseen, ja ovat näin ollen huomioitavia tekijöitä. Hänen mukaansa sota on poliittisten ja käytännöllisten pakkojen välisen jännitteen sekä sisäisen taipumuksen, jolla on pyrkimys absoluuttisuuteen, tulos.⁵⁶

Joukkojen koon kasvaessa kävi yhä vaikeammaksi organisaation ja johtamisen suorittaminen yhden miehen toimesta. Sodan kitkan hallitsemiseksi (tai sen vaikutusten minimoimiseksi) sekä edellä mainitun organisaation koon kasvaessa heräsi kasvava tarve strategisen teorian, yhtenäisen sotilaallisen ”kielen” kehittämiseksi. Clausewitz tuotti 1800- ja 1900-luvuilla kehitetyn strategisen ajattelun perusrakennuspalikat. Sodankäynnin kaksi pääteoriaa – kulutus- ja liiketeoriat – alun perin kehitettiin Sodasta -teoksessa samanaikaisesti keskusteltaessa hyökkäyksestä ja puolustuksesta sekä keskityksestä ja hajauttamisesta.⁵⁷

1800-luvun kehityskulku toi clausewitziläisen version sodasta yhä lähemmäksi totuutta. Yksi erittäin keskeinen vaikutus oli teollisuuden ja teknologian dramaattisella kehityksellä – rautateiden ja lennättimen kehitys helpotti suurempien joukkojen nopeamman ja koordinoitumman mobilisoinnin. Myös aseiden massatuotanto oli omalta osaltaan luomassa teollistunutta sodankäyntiä. Kehityskulun toinen merkittävä piirre oli allianssien, sotilaallisten liittojen kasvava merkitys. 1800-luvun loppuun mennessä liitot alkoivat vakiintua, joka lopulta johti kaikkien suurten valtojen ajautumiseen ensimmäiseen maailmansotaan. Kolmas tärkeä kehitys oli sodan lakien kirjaaminen, joka alkoi 1800-luvun puolivälissä Pariisin julistuksesta (1856). Tästä eteenpäin erinäisissä konferensseissa kirjatuissa asiakirjoissa tuotettiin sodan osalta sääntöjä ja käytäntöjä, joita kirjattiin laeiksi kansainvälisen lain muodostamaan instituutioon. Lait koskettivat mm. vankien, haavoittuneiden ja siviilien kohtelua, sotilaallisen tarpeellisuuden (military necessity) käsitettä sekä aseiden ja taktiikoiden, jotka eivät ole konseptin mukaisia, määritelmää. Sääntöjen

⁵⁵ Clausewitz 1999, s. 73-76.

⁵⁶ Kaldor 1999, s. 22.

⁵⁷ Kaldor 1999, s. 22-23.

rikkomisesta huolimatta tärkeä kehitys legitiimin sodankäynnin ja voimankäytön suuntaan oli tapahtunut. Toisaalta lakien muodostaminen voidaan nähdä pyrkimyksenä säilyttää sota valtion politiikan rationaalisenä välineenä aikana, jolloin tuhojen mittasuhteet olivat saavuttaneet mitä tuhoisimman tason.⁵⁸

Clausewitzin ajatuksia sodasta leimasi jännite järjen ja tunteiden välillä. Sotilaallisilla neroilla ja sankareilla sekä abstrakteilla käsitteillä, kuten patriotismi tai kunnia, oli suuri rooli hänen teoksessaan. Toisaalta hän näki yhtä olennaisena sodan instrumentaalisen luonteen, mittakaavan tärkeyden sekä sodan analyttisen käsitteellistämisen. Nämä jännitteet järjen ja tunteen, tieteen ja taiteen, puolustuksen ja hyökkäyksen, instrumentaalisuuden ja ekstremismin väleillä muodostavat keskeiset komponentit hänen ajattelussaan. Näiden jännitteiden sanotaan saavuttaneen lakipisteensä 1900-luvulla. Ensinnäkin vuosisadan ensimmäisen puolikkaan sodat olivat totaalisia sotia, jotka sisälsivät laajamittaisen kansallisen mobilisaation sekä taisteluun että taisteluja tukevaan toimintaan. Massatuotanto yhdistettynä massapolitiikkaan ja -kommunikaatioon tuotti massatuhoa. Analyttisesti sodat olivat niin lähellä kuin mahdollista clausewitziläistä käsitystä absoluuttisesta sodasta. Tähän lisäten ydinpommien kehitys tuotti totaalisen tuhon mahdollisuuden ilman Clausewitzin ajatusta sodan ”kitkasta” (friction).

2.4.3. Totaalisesta sodasta kohti *uus*ia sotia

1900-luvun clausewitziläisen, totaalisen sodan yhtenä piirteenä oli jo nähtävissä *uusien sotien* ennusmerkkejä. Totaalisessa sodassa julkinen pyrkii kattamaan koko yhteiskunnan ja näin ollen eliminoituu yksilön ja julkisen raja. Tämä puolestaan johtaa sotilaallisen ja siviilin, taistelevan ja ei-taistelevan rajan rikkoutumiseen. Ei-sotilaallisten kohteiden tarkoituksenmukaisia pommituksia ja siviileihin kohdistunutta väkivaltaa sodassa on perusteltu mm. vihollisen moraalien heikentämisellä, sotataloudellisin termein tai yksinkertaisesti sotilaallisella tarpeellisuudella (military necessity). Toisaalta myös sodan kattaessa yhä enenemässä määrin koko yhteiskunnan ja sen ihmiset perustelu valtion intresseihin viitaten alkoi kuulostaa hyvin perusteettomalta. Van Creveld puolestaan pyrkii osoittamaan, että sota on todiste ihmisten epäitsekkydestä. Mikään yksilön etuihin perustuva uskomus ei saa ihmisiä asettamaan henkeään alttiiksi. Tämä on yksi osoitus palkka-armeijoiden toimimattomuudesta; taloudelliset houkuttimet eivät ole riittäviä syitä sodankäynnille. Ihmiset aloittavat sotimisen monen erilaisen individualistisen perusteen johdattelemina – seikkailu, kunnia, veljeys, kodin turvaaminen – mutta sosiaalisesti organisoitu legitiimi väkivalta tarvitsee

⁵⁸ Kaldor 1999, s. 23-24.

perusteekseen yhteisen tavoitteen, johon yksittäinen sotilas voi uskoa ja jakaa sen muiden kanssa. Sankaruus on piirre, jonka avulla pyritään mobilisoimaan yksittäisen taistelijan energia erottamalla hänet rikollisista ja kuolemanpelosta.⁵⁹

Ensimmäisessä maailmansodassa patriotismi koettiin riittäväksi uhrauksien suorittamiseksi. Sodan kauheudet johtivat harhakuvitelmiin ja kurjuuteen sekä entistä voimakkaampien abstraktien syiden esiinnousemiseen. Toinen maailmansota kirjaimellisesti taisteltiin liittoutuneiden osalta pahuutta vastaan; kokonaisia kansakuntia mobilisoitiin natsismia vastaan – oman elämäntyylin puolustamiseksi. Taistelut käytiin demokratian (sosialismin?) nimissä fasismia vastaan. Kylmän sodan aikana vastaavat ideologiat nostettiin esille jatkuvan asevarustelun oikeuttamiseksi – taistelu hyvän ja pahan välillä jatkui. Kaldorin mielestä juuri oikeutuksen riittämättömyyden voidaan katsoa keskeisesti vaikuttaneen sodan jälkeisten interventioiden, mm. Vietnamin ja Afganistanin tapauksissa, epäonnistumisiin. Toisaalta Arendt pitää Vietnamin sodan tappion keskeisimpänä syynä Yhdysvaltojen kykenemättömyyttä päättää osallistumisensa tasosta ja syvyydestä, mikä puolestaan johti poliittisen vallankäytön ja konkretisoinnin vaikeuksiin.⁶⁰

Vastavallankumouksellisen toiminnan ongelmia on analysoitu laajasti, mutta keskeisenä piirteenä on nähty olevan se, etteivät sotilaat tunne olevansa sankareita. Päinvastoin, sotilaat tunsivat olevansa kuin pelinappuloita korkean luokan poliittisessa pelissä, jota he eivät ymmärtäneet – pahimmassa tapauksessa murhaajia. Strategian epäonnistuminen on johtanut sen kehitykseen, jottei samoja virheitä toistettaisi, varsinkin läntisessä ajattelussa, jossa poliittinen johto on erittäin riippuvainen yleisestä mielipiteestä. Kokemukset ovat johtaneet mm. ilmavoimien ja älyaseiden merkityksen korostamiseen (erityisesti Yhdysvaltojen kohdalla), jolloin omat riskit ja miehistötappiot voidaan minimoida.⁶¹

Julkisen ja yksityisen, sotilaallisen ja siviilin, sisäisen ja ulkoisen välisen eron hämärtyminen (hajoaminen) on herättänyt myös kysymyksen sodan ja rauhan välisestä erosta. Toinen maailmansota oli totaalinen sota, jossa yhdistyivät sota, valtio ja yhteiskunta – sodan jälkeen tämä rakenne on lähinnä kuvannut totalitaaristen valtioiden rakennetta. Kylmä sota piti yllä pysyvää sotapsykoosia – ideaa sodasta pidettiin yllä ja samalla pyrittiin välttämään sen todellisuus. Suurten, rauhan ajalle ennenkuulumattomien, vakinaisten armeijoiden ylläpidon, integroitujen liittoumien

⁵⁹ Kaldor 1999, s. 24-26.

⁶⁰ Owens 2007, s. 16.

⁶¹ Kaldor 1999, s. 26.

sekä jatkuvan asevarustelun ja sotilaallisen kulutuksen tarkoituksena oli varmistaa, ettei sotaa synny. Vaikkei sotaa, johon kylmässä sodassa varustauduttiin, syntyneenkään läntisessä Euroopassa, käytiin ympäri maailmaa erilaisia sotia, joissa kuoli enemmän ihmisiä yhteensä kuin toisessa maailmansodassa. Mutta, koska nämä sodat eivät mahdu käsityksemme sodasta, niitä lasketa. Van Creveld näkee juuri tämän varustautumisen, varsinkin ydinaseiden hankinnan ja kehittelyn, matalan intensiteetin konfliktien syinä. Super- ja suurvaltojen kehittäessään omalla varustelullaan entistä tuhoisampia järjestelmiä he poistavat käytännössä sodan mahdollisuuden, joka puolestaan ilmenee ”pienempinä’ konflikteina” toisaalla.⁶²

2.4.4. Mary Kaldor ja uudet sodat

1900-luvun jälkimmäisen puoliskon epätavalliset tai epäviralliset sodat, jotka saivat monelta osin alkunsa toisen maailmansodan aikaisista vastarintaliikkeistä sekä Mao Tse-tungin⁶³ ja hänen seuraajiensa sissisodat edustavat uudentyyppistä sodankäyntiä ja näin ollen toimivat uusien sotien esiintuojina. Niin Kaldor kuin useat muutkin tutkijat näkevät uusien sotien takana olevan looginen sodankäynnin kehityskulku; tässä mielessä voisimme puhua siis sodankäynnin evoluutiosta revoluution sijaan. Muutoksen taustalla siis ei ole mitään yksittäistä tiettyä tapahtumaa, muutosta, hetkeä, joka olisi muuttanut sodankäynnin kertaheitolla vanhasta uuteen, jostain tietyn tyyppisestä ja yleisesti hyväksytystä johonkin toiseen aivan täysin erilaiseen. Kaldor kuitenkin pyrkii muutoksen laajuudella perustelemaan revoluutio/vallankumous -termin käyttöä kuvattaessa uusien sotien mukana tuomaa muutosta.⁶⁴

Mary Kaldorin keskeinen argumentti on, että 1980- ja -90-luvuilla on kehittynyt uuden tyyppinen organisoitu väkivallanmuoto, erityisesti Afrikassa ja itäisessä Euroopassa. Hän kutsuu tätä väkivallan tyyppiä *uudeksi sodaksi*. Termillä *uusi* on tarkoituksena erottaa nämä sodat perinteisestä, tällä hetkellä vallassa olevasta yleisestä sodan käsityksestä, joka on johdettu aikaisemmasta, clausewitziläisestä sodankäynnin muodosta ja sen todellisuudesta. Hän käyttää termiä *sota* korostaakseen väkivallan poliittista luonnetta. Todellisuudessa tämä nimenomainen väkivallanmuoto sisältää sekoituksen niin perinteistä sodankäyntiä, joka käsitetään väkivallaksi valtioiden tai poliittisten ryhmien välillä, järjestäytyntä rikollisuutta, jossa päämäärät ovat lähinnä

⁶² Van Creveld 1991, s. 194.

⁶³ Tse-Tung 2000.

⁶⁴ Kaldor 1999, s. 29-30.

yksityisiä ja taloudellisia, sekä laajamittaisia ihmisoikeusrikkomuksia, jotka kohdistuvat lähinnä yksilöihin.⁶⁵

2.4.5. Uusien sotien muotoja

Suuressa osassa kirjallisuutta nämä uudet sodat on kuvattu sisäisiksi valtataisteluiksi, sisällissodiksi tai muuten vain rajoitetuiksi, matalan tason (intensiteetin) konflikteiksi. Silti, vaikka suurin osa näistä sodista on paikallisia, ne käsittävät lukemattomia transnationaalisia yhteyksiä, jotka puolestaan tekevät erottelun sisäisen ja ulkoisen, hyökkäyksen ja sorron tai vaikkapa paikallisen ja globaalin välillä miltei mahdottomana ylläpitää. Matalan tason konflikti on käsite, jonka Yhdysvallat otti käyttöön kylmän sodan aikana kuvaamaan sissisodankäyntiä ja terrorismia. Vaikka uuden sodan käsite on mahdollista johtaa tuohon aikakauteen ja edellä mainittuihin konflikteihin, Kaldorin mielestä nämä uudet sodat sisältävät tiettyjä piirteitä, jotka puolestaan erottavat nämä erityyppiset sodankäynnin muodot tai konfliktin lajit.⁶⁶

Jotkut tutkijat kuvailevat uusia sotia yksityistetyiksi (privatized) tai epävirallisiksi (informal) sodiksi.⁶⁷ Vaikka väkivallan yksityistäminen onkin keskeinen ja merkittävä osa näitä sotia, käytännössä selkeä erottelu yksityisen ja julkisen, valtiollisen ja ei-valtiollisen, virallisen ja epävirallisen tai vaikkapa taloudellisen ja poliittisen päämäärän välille on hyvin vaikea toteuttaa. Käyttökelpoisempi termi voisi olla postmoderni, erotuksena Clausewitzin moderniin sotaan, jota myös käytetään useiden tutkijoiden toimesta.⁶⁸ Uusi sota -termin tavoin se pyrkii erottamaan käsittämänsä sodat sodista, jotka ymmärrämme *klassisen* modernin aikakauden sodiksi. Toisaalta termillä on totuttu kuvaamaan myös virtuaalisia sotia (virtual wars/ wars in cyberspace). Uudet sodat sisältävät elementtejä niin esimodernista kuin modernistakin, ja näin ollen on, Kaldorin mielestä uusi sota terminä on postmodernia parempi kuvaamaan konfliktien todellisuutta. Tässä yhteydessä puhuttaessa sodankäynnin vallankumouksesta sota käsitetään Kaldorin mukaan kuitenkin perinteisten, vallassa olevien instituutioiden ja toimijoiden sekä itse sodankäynnin käsityksen sisällä.⁶⁹

Kaldor väittää, että nämä uudet sodat on ymmärrettävä tietyn prosessin kontekstissa, josta me käytämme nimeä globalisaatio. Ja globalisaatiolla hän tarkoittaa globaalin yhteydellisyiden

⁶⁵ Kaldor 1999, s. 1-2.

⁶⁶ Kaldor 1999, s. 2.

⁶⁷ Keen 1995.

⁶⁸ Duffield 1998.

⁶⁹ Kaldor 1999, s. 3.

merkityksen merkittävää kasvua, niin politiikan, talouden, kulttuurin kuin sotilaallisen toiminnan aloilla. Kaldor tiedostaa globalisaation juurien olevan modernissa, jopa sitä edeltävässä aikakaudessa, mutta siitä huolimatta hän pitää 1980- ja -90-lukujen ilmiötä varsin uutena ja aikaisemmasta selvästi erottavana ilmiönä. Tämän eroavaisuuden muodostaa keskeisimmin juuri informaatioteknologian vallankumous huomattavine muutoksine kommunikaatiomahdollisuuksiin sekä tiedon käsittelyyn. Globalisaatioprosessin intensiivinen yhteyksien lisääntyminen ja moninaistuminen on erittäin ristiriitainen prosessi; se pitää sisällään niin yhdistäviä kuin jakaviakin tekijöitä, yhdentäviä ja moninaistavia sekä globalisoivia että lokalisoivia (paikallistavia) vaikutuksia.⁷⁰

Yleinen käsitys uusista sodista on se, että ne ovat kylmän sodan ja sen päättymisen aikaansaamaan valtatyhjiön tulosta. Tällaisen syntyvän tyhjiön katsotaan olevan yleistä maailmanpolitiikan murrosaikoina. Kaldor pitää ajatusta varsin pitkälle pätevänä: Kylmä sota jätti jälkeensä suuren määrän ylijäämäseita, sen päättymisen saattoi sosialistiset ideologiat ja totalitaristiset hallinnot huonoon maineeseen, se sai aikaan supervaltojen vetäytymisen ja tuen häviämisen niiden vasallivaltioilta. Toisaalta voidaan myös nähdä kylmän sodan päättymisen mahdollisuutena, kuten esimerkiksi itäisen Euroopan tapauksessa, jolloin uusille itsenäisille valtioille avautui mahdollisuus osallistua globalisaation positiivisiin vaikutuksiin, vapaaseen kaupankäyntiin ja ihmisten liikkumiseen.⁷¹

2.4.6. Uusien sotien toimijoita

Globalisaation vaikutus on nähtävillä useissa uusissa sodissa. Globaali läsnäolo on tuonut mukanaan kansainväliset toimittajat, palkkasotilaat ja sotilaalliset neuvonantajat, diasporavapaaehtoiset sekä varsinaisen ”armeijan” erilaisia kansainvälisiä toimijoita, kuten ei-valtiolliset järjestöt Punainen risti, Human Rights Watch sekä useita muita. Samalla globalisaatio on jakanut maapallon globaaliin ihmisluokkaan, ihmisiin joilla on mahdollisuus matkustaa vapaasti, he puhuvat englantia ja käyttävät viimeisintä teknologiaa aina kommunikaatiovälineistä luottokorttimaksuun, sekä niihin muihin, joilla ei ole tätä mahdollisuutta osallistua tähän prosessiin.⁷²

⁷⁰ Kaldor 1999, s. 3.

⁷¹ Kaldor 1999, s. 3-4.

⁷² Kaldor 1999, s. 4.

Uudet sodat kehittyivät kontekstissa, jossa valtion hallinto menetti autonomiaansa sekä joissain äärimmäisissä tapauksissa valtion hajoamisprosesseissa. Toisin sanoen keskeistä näiden sotien synnylle on legitimoidun organisoidun väkivallan monopolin menetys. Tämä menetys puolestaan on toteutunut niin ylhäältä kuin alhaaltakin päin. Ylhäältä tuleva vaikutus on maailmansotien ja kylmän sodan aikaansaamaa. Tällöin sotilaallisen toiminnan ja armeijoiden transnationalistinen yhteistyö lukemattomine yhteistoimintoine vaikutti huomattavasti valtioiden kykyyn käydä kahdenvälisiä sotia tai hyödyntää sotilaallista voimaa yleensä valtioiden välisissä kiistoissa ja samalla heikensi niiden merkitystä ja roolia valtion sisällä. Alhaalta päin tuleva monopolin heikennys puolestaan on yksityistämisen aikaansaamaa. Voidaan jopa väittää monilta osin, että uudet sodat ovat osa prosessia, joka on enemmän tai vähemmän käännteinen modernin valtion kehitysprosessiin. Uusia sotia esiintyy tilanteissa, joissa valtion tulot vähentyvät heikentyneen talouden, rikollisuuden, korruption, tehottomuuden leviämisen vuoksi. Tällöin väkivalta on mitä enenemässä määrin yksityistetty järjestäytyneen rikollisuuden ja puolisotilaallisten joukkojen kehityksen myötä, jolloin poliittinen legitimitetti on häviämässä perinteisiltä toimijoilta. Tämä puolestaan johtaa siihen, että raja ulkoisen ja sisäisen väkivallan, taistelijan ja (syyttömän?) siviilin sekä sotilaan tai poliisin ja rikollisen välillä hämärtyy.⁷³

2.4.7. Uusien sotien erottaminen vanhoista

Uusia sotia voidaan vertailla aikaisempiin niiden tavoitteiden, sodankäynnin menetelmien sekä rahoitustapojen kautta. Uusien sotien tavoitteet ovat identiteettipoliittisia toisin kuin aikaisemmat sodat on enemmänkin yhdistetty geopolitiikkaan tai ideologisiin konflikteihin. Kaldor pyrkii väittämään, että globalisaation kontekstissa aikaisemmat ideologiset ja/tai geopolitiittiset jakautumiset on mitä enenemässä määrin siirretty kosmopolitanismiin, johon sisältyy monikulttuurinen, universalistinen mukaankuulumisen ajatus, ja erityisten, erottavien identiteettien välisiksi konflikteiksi. Jakautumista voidaan selittää laajenevalla kuilulla niiden, jotka ovat osa globalisaatioprosessia ja niiden, jotka ovat sen ulkopuolella, välillä. Tosin sitä ei pitäisi yleistää niin, että osallistuvien ja muiden välillä automaattisesti merkitsee väkivaltaista konfliktia.⁷⁴

Toinen keskeinen piirre uusissa sodissa on sodankäynnin tavan muutos. Uusien sotien strategia on johdettu sissisodan ja vastavallankumouksellisen toiminnan kokemuksista, joskin ne eroavat suuresti. Tavanomaisessa sodankäynnissä tavoitteena on vallata maantieteellisiä alueita sotilaallisin toimin, taisteluilla on näin ollen keskeinen merkitys sodan lopputuloksen kannalta. Sissisodankäynti

⁷³ Kaldor 1999, s. 5.

⁷⁴ Kaldor 1999, s. 6-7.

kehittyi tavoitteena kiertää vihollisen pääjoukot, joiden kohtaaminen ja tuhoaminen on nähty perinteisen sodan keskeisenä piirteenä. Sissisodankäynnin tarkoituksena on pyrkiä tietyn alueen hallintaan asukkaiden pitkällisen poliittisen kontrollin tuloksena – toisin sanoen taisteluja vältetään niin paljon kuin mahdollista. Erona sissisotaan, tai paremminkin sen teoriaan, kuten Mao Tse-tung ja Che Guevara sen muotoilivat, uudet sodat tuottavat ”sydämistä ja mielistä” (hearts and minds)⁷⁵ taistelun sijaan vastavallankumouksellisia piirteitä sekasorron kylvämisestä pelon ja vihan lietsomiseen. Tavoitteena on saada väestö hallintaan poistamalla erilaisen identiteetin omaavat henkilöt tai ihmisryhmät. Näin ollen sotien strategisena päämääränä on väestön karkotus hyödyntämällä massamurhia, väkiväisiä uudelleenasuttamisia sekä erinäisiä poliittisia, psykologisia ja taloudellisia uhkailukeinoja. Tämä puolestaan on johtanut siviileihin kohdistuneen väkivallan sekä pakolaisten ja syrjäytyneiden henkilöiden räjähdysmäiseen kasvuun. Klassisen sodankäynnin säännöt ja sodan lait, jotka kirjattiin 1900- ja 2000-lukujen vaihteessa, sisältävät tiettyjä säännöksiä, jotka kieltävät siviileihin kohdistuvat kauheudet, saarrot, historiallisten monumenttien tuhoamisen ja niin edelleen. Uusissa sodissa nämä piirteet ovat puolestaan strategian keskeinen komponentti ja olennainen osa sodankäyntiä.⁷⁶

”Vanhojen sotien” tyypilliset vastustajat, sotivat osapuolet koostuivat vertikaalisesti organisoiduista yksiköistä, jotka muodostivat tietyt kokonaisuudet. Uusissa sodissa taistelevat yksiköt puolestaan ovat erilaisia ryhmiä, jotka koostuvat puolisotilaallisista joukoista, paikallisista sotatordeista, rikollisjengeistä, poliisivoimista, palkkasotilaista sekä myös tavallisista armeijoista että niistä eronneista yksiköistä. Organisatorisesti yksiköt ovat erittäin hajautetusti johdettuja sekä operoivat niin yhdessä kuin toisiaan vastaan. He hyödyntävät kehittyneitä teknologioita, vaikka se ei välttämättä tarkoita samaa mitä ”me” ymmärrämme sillä (stealth –hävittäjät, ohjukset, jne). Viimeisen 50 vuoden aikana on ollut merkittävä kehitys kevyiden aseiden alalla. Tarkkuuden parantuminen ja käytön helppous on johtanut siihen, että niitä voivat operoida jopa lapset. Ryhmät hyödyntävät myös moderneja kommunikointivälineitä – matkapuhelimia, tietokoneita – koordinoitakseen toimintaa tai neuvotellakseen eri yksiköiden välisistä toimista.⁷⁷

Kolmas tapa, jolla uusia sotia voidaan erottaa aikaisemmista, on Kaldorin kutsuma uusi globalisoitunut sotatalous. Tämä on käytännössä täysin päinvastainen maailmasotien vastaaviin, jotka olivat keskusjohtoisia ja totaalisia. Uudet sotataloudet ovat hajautettuja; osallistuminen sotaan

⁷⁵ Tse-Tung 2000; 94-114; Guevara 2006, s. mm. 49-51.

⁷⁶ Kaldor 1999, s. 7-8.

⁷⁷ Kaldor 1999, s. 8.

on vähäistä, työttömyys laaja, jotka johtavat vahvaan riippuvaisuuteen ulkoisista tulonlähteistä. Taistelevat yksiköt rahoittavat toimintaansa ryöstelemällä ja mustan pörssin toiminnalla sekä joissain tapauksissa ulkoisen avustuksen turvin. Ulkoinen avustus saattaa muodostua diasporayhteisöjen rahalahetyksistä, humanitaaristen toimitusten ”verotuksesta”, naapurivaltioiden tuista, laittomasta ase- tai huumekaupasta tai jonkin muun arvohyödykkeen, kuten öljyn tai timanttien, laittomasta kauppaamisesta. Kaikki nämä lähteet vaativat toimiakseen jatkuvaa väkivaltaa ja sekasortoa. Koska taistelevat ryhmät jakavat pelon ja vihan lietsunnan päämääränään, he käytännössä pitävät yllä turvattomuuden ja epäilyn ilmapiiriä molemmin puolin ja näin ollen oikeuttavat toistensa olemassaolon ja tilanteen jatkuvuuden.⁷⁸

Perinteisten mandaattien ylläpito, taipumus tulkita sotaa perinteisten määritteiden ja termien avulla, on ollut keskeisin syy siihen miksi näitä sotia ei ole voitu estää tai ratkaista humanitaaristen interventioiden avulla. Jossain määrin nämä interventiot ovat saattaneet jopa ylläpitää sotatilaa tuottaen avustusten turvin tuloja taisteleville osapuolille tai esimerkiksi legitimoimalla sotarikollisia kutsumalla heitä neuvottelupöytään tai pyrkimällä löytämään poliittisia kompromisseja, jotka perustuvat eksklusiivisiin periaatteisiin. Kaldorin mukaan kestävän ratkaisun avain on legitimitietin palauttaminen, organisoidun väkivallan kontrollin uudelleen rakentaminen julkisten auktoriteettien toimesta, oli ne sitten paikallisia, kansallisia tai globaaleja. Strategia pitäisi sisällään niin poliittisia, taloudellisia kuin sotilaallisiakin komponentteja ja se operoisi kansainvälisen lain kehyksessä, sisällyttäen niin sodankäynnin lait että ihmisoikeudet.⁷⁹

Kalevi Holsti⁸⁰ näkee Kaldorin tavoin uudet sodat, yhteisösodat ns. ”heikkojen valtioiden” ongelmana, joka on johdettavissa demokratian ja horisontaalisen legitimitietin puutteesta. Hänen mukaansa sodat riippuvat olennaisesti myös sisäpolitiikasta, ei niinkään ulkopoliitiikasta. Kyseisiin sotiin intervention tekeviä puolestaan motivoi usein ihmisoikeuksien turvaaminen, konfliktin kärjistymisen estäminen tai omiin turvallisuus-, talous- ja arvovaltaintresseihin soveltuvan hallinnon ja järjestelmän aikaansaaminen konfliktialueella. Holstin ajatuksia mukailien Arto Nokkala puolestaan väittää, että Kaldorin ja van Creveldin käsityksissä ei-valtiollisia osa-puolia ylikorostetaan uusia sotia käsiteltäessä. Nokkalan mukaan myös kyseisten sotien luokitteluisa häivytetään tietoisesti valtiokeskeisyyden tekijöitä, vaikka niistä onkin tunnistettavissa selkeitä valtioille keskeisiä intressejä.⁸¹

⁷⁸ Kaldor 1999, s. 9.

⁷⁹ Kaldor 1999, s. 10-11.

⁸⁰ Holsti, Kalevi 1996; *The State, War and the state of war*. Cambridge: Cambridge University Press.

⁸¹ Nokkala 2001, s. 321.

2.5. Revolution in Military Affairs (RMA) -sodankäynnin vallankumous

2.5.1. Teknologinen vallankumous

Teknologia on yksi merkittävimmistä taustavaikuttajista sotaa tai sodankäyntiä ajatellen; se vaikuttaa sodan syntymiseen, sen käymiseen, muokkautumiseen ja lopulta sen lopputulokseen.⁸² Tämä ei kuitenkaan välttämättä tarkoita sitä, että se kenellä on uusin, parhain ja kehittynein kalusto voittaa, tai edes kykenee täysin määräämään sodankäynnin tavan menetelmät. Asymmetrisessä, eitavanomaisessa sodankäynnissä heikompi vastustaja joutuu usein turvautumaan menetelmiin, jotka ovat huomattavasti heikommin kehittyneitä, koska heillä ei ole asettaa teknologista vastinetta kehittyneempää vihollista vastaan. Kun vastustajien voima- ja kehitysasteet ovat epätasapainossa, on usein strategisesti käytännöllisempää turvautua yksinkertaisimpiin toimintamalleihin, ns. erojen tasoittamiseksi.

Teknologinen kehitys vaikuttaa epäilemättä aina sotilaallisen strategian taktiikan suunnitteluun ja toteutukseen tavalla tai toisella. Tässä tapauksessa olennaista on kuitenkin ajatella sellaisen, uuden teknologian syntyä, mikä muuttaa strategisen ja taktisen ajattelun määreitä täysin, tilannetta, jolloin enää ei riitä pelkkä strategian tai taktiikan kehitys vastaamaan kyseisiin haasteisiin, vaan nämä suunnitelmat ja tavoitteet on määriteltävä uudestaan aivan uudelta pohjalta. Tällöin voidaan käyttää mielestäni termiä vallankumouksellinen teknologia.

Sodan ja teknologian logiikka ovat vastakkaisia; käsite teknologisesta ylivoimasta tai hallinnasta on harhaanjohtava käsiteltäessä sotaa. Teknologian hyödyntäminen laajemman kattavuuden, suuremman tulivoiman, paremman liikkuvuuden tai turvallisuuden, suuremman tai paremman minkä tahansa saavuttamiseksi on tärkeää tai saattaa olla kriittistä. Lopulta, joka tapauksessa, on se vähemmän kriittistä tai tärkeää kuin oman ja vihollisen teknologian ”yhteensopivuuden” saavuttaminen. Sanotaan, että parhaimmat taktiikat perustuvat, ja ovat perustuneet kautta historian, menetelmiin, jotka ohittavat vihollisen vahvuudet samalla kuin hyödyntävät sen heikkouksia. Tämä käy ilmi mm. sveitsiläisten peitsien käytössä vastustajien ritareita vastaan tai kapinallisten tai terroristien pommi-iskuissa siviilipopulaation joukossa tämän päivän Irakissa tai muualla maailmassa. Näin ollen, paras sotilasteknologia ei ole se, mikä on ”ylivoimainen tai hallitseva” absoluuttisessa mielessä, vaan paremminkin se, mikä mukaillee tai neutralisoi vihollisen vahvuudet samalla kun se hyödyntää sen heikkouksia.⁸³

⁸² van Creveld 1989, s. 1.

⁸³ van Creveld 1989, s. 319-320.

Arto Nokkalan mukaan RMA:ssa on kyse tulevan ennakoimisesta. Hän näkee pyrkimyksen ”koko spektrin hallintaan” olevan Yhdysvaltojen puolustushallinnon väline kylmän sodan jälkeisen ajan aseelliselle kehittelylle ja sen legitimisoinnille sekä sotilasteknologisen ilmiön ja strategis-operatiivisen trendin yleistys. Nokkala näkee kyseisen konseptin olevan ristiriidassa ”uusien sotien” kanssa sekä väline angloamerikkalaiskeskeisen ajattelun levittämiseen ja sen korostamiseen. Globalisaatio, kylmän sodan päättymisen ja aseteknologinen johtoasema yhdessä ovat vahvistaneet käsitystä, että RMA:n johtovaltiot voivat pitää maailmaa itselleen yhä selvemmin yhtenä sotilasstrategisena kokonaisuutena myös tavanomaisten asevoimien käyttöä ajatellen.⁸⁴

Viimeisimmän RMA:n ajatus on johdettavissa Yhdysvaltoihin ja 1970-luvulle.⁸⁵ Neuvostoliitossa tämän nähtiin tekevän heidän aseensa vanhanaikaisiksi ennemmin tai myöhemmin. Ensimmäinen näyttö kyseisestä muutoksesta oli 1991 Persianlahden sota, jonka välittöminä vaikutuksina nähtiin amerikkalaisten merkittävä panostus kyseisiin aseisiin ja tekniikkaan perustuviin kykyihin vahvistui entisestään, tappiokestämättömyys sekä tempon kiihtyminen. Kosovossa 1999 edellä mainittu kehitys jatkui ja ”älyaseiden” käyttö lisääntyi. Vaikka aseiden tarkkuus oli parantunut huomattavasti, sivullisilta uhreilta ei vältytty. Uhrit saivat paljon mediatilaa, mutta todellisuudessa tappiot olivat hyvin vähäisiä iskujen määrään suhteutettuna.⁸⁶

Fred Cohen huomio teoksessaan, että teknologian vaikutukset nykyaikaiseen sotaan ja sodankäyntiin on havaittavissa sen kaikissa vaiheissa, ja vielä merkittävässä osassa. Teknologia usein on itse sodan syy, jolloin se määrää tavoitteet ja päämäärät. Esimerkkinä mainittakoon Irakin jälkimmäinen sota, jossa pyrittiin estämään Saddam Husseinin käyttämästä joukkotuhoaseitaan.⁸⁷ Suunniteltaessa sodankäynnin strategiaa ja taktiikoita, muotoiltaessa doktriinia niiden taustalla olennaista on tuntea vihollisen teknologiset kyvyt. Kyseisten kykyjen selvittäminen tapahtuu myös hyvin pitkälle teknologisia välineitä hyväksikäyttäen. Itse sodankäynnissä puolestaan pyritään iskemään ja tuhoamaan vihollisen informaatioinfrastruktuuria sekä samanaikaisesti suojaamaan oma vastaava – päämääränä tieto, joka edistää valtaa ja hallintaa, sekä sen kieltäminen vastustajalta.⁸⁸

⁸⁴ Nokkala 2001, s. 324-327.

⁸⁵ mm. Liarpoulos 2006, s. 363-364.

⁸⁶ Morgan 2000, s. 132-134.

⁸⁷ Tämä osoittautui lopulta perusteettomaksi, mutta siitä huolimatta toimi yhtenä keskeisenä vaikuttimena sodasta päätettäessä.

⁸⁸ Cohen 2006, s. 95.

John Weltman tuo esille myös *tavanomaisen* sotilasteknologian halpenemisen ja tuhoisuuden kehityksen sekä kaikenlaisen teknologian saatavuuden lisääntymisen vaikutukset uuden sodan kehitykseen.⁸⁹ Valjastamalla teknologian käyttöönsä hyvinkin pieni, mutta päättäväinen ryhmä kykenee aiheuttamaan suurta vahinkoa kenelle suurvallalle tahansa. Tämä muuttaa huomattavasti puolestaan taktiikan ja strategian valinnan merkitystä molemmiin puolin viivaa, ja näin ollen koko käsitystä sodankäynnin kehityksen suunnasta. Jatkuva (sota)teknologinen kehitys luo pohjaa myös yksityisten firmojen tarpeelle. Useat sotilaalliset komponentit ja järjestelmät ovat liian monimutkaisia ja kalliita valtion ylläpidettäväksi, ja näin ollen vahvistavat ulkoistettujen toimien merkitystä.⁹⁰ Tällöin herää kysymys, millainen strategia on toimiva, kannattava ja yleisesti hyväksytty 2000-luvun Euroopassa?

2.5.2. Revolution in Strategic Affairs – strategian vallankumous

Patrick Morganin mukaan todellisen RMA:n tulee sisältää myös sosiaalinen ja organisatorinen muutos teknologisen kehityksen hyödyntämiseksi. Tämä on kokonaisvaltainen sodankäynnin muutos, joka joissain tapauksissa saattaa olla myös sosiaalisesti tai organisatorisesti johdettu. Esimerkiksi salamasodassa tankki tai sen uudet käyttömahdollisuudet eivät olleet vallankumouksen lähde, vaan uudenlainen sotilasorganisaatio ja johtamisjärjestelmä. Hänen mukaansa vallankumouksen pohjalla tulee olla uuden teknologian, uusien sosiaalisten ja organisatoristen järjestelyjen lisäksi uusi strateginen voimankäytön näkökulma, joka eroaa selkeästi aikaisemmasta. Tämän tulisi esittää menestyksekkäs (toimiva) käsitys siitä kuinka sotaa tai sen uhkaa käytetään sekä kuinka sotia voitetaan nykyisten kehitysten vallitessa. Ydinaseiden tuoma vallankumouskin oli todellinen vasta, kun aseina saavutetun deterrenssin muokkaama strategia kehittyi ja sen vaikutukset asevoimien järjestelyihin oli laitettu käytäntöön (harjoittelu, joukkojen koko ja muoto, tehtävät). Tällaiset vallankumoukset harvoin tapahtuvat nopeasti, joidenkin tutkijoiden mukaan se saattaa ottaa jopa 50 vuotta. Sotilaallisen vallankumouksen ei myöskään tarvitse olla yllätys, sillä strategian analyysoijat ja muut asiaa seuraajat usein havaitsevat/ennakoivat useita, merkittävimpiä osia muutoksista.⁹¹

Persianlahden sota 1991 oli uusien teknologisten kykyjen esitystä, mutta strategisesti perinteistä toisen maailmansodan ja kylmän sodan kaavaa, jossa pakotetaan vastustaja tiettyyn tilaan, paikkaan ja aikaan, tulivoiman avulla ja tämän jälkeen lyödään hänet nopeita liikkeitä hyödyntäen,

⁸⁹ Weltman 1995, s. 207-208.

⁹⁰ Singer 2004, s. 231.

⁹¹ Morgan 2000, s. 134-136.

noudattava. Vuosituhannen vaihteeseen mentäessä, jolloin Morgan kyseiset ajatukset toi esiin, sotilasoperaatioissa käytettävä strategia oli muodoltaan ja toteutukseltaan aikaisemman kaltaista. Vastaavaa mallia hyödynnettiin myös Persianlahden jälkimmäisessä sodassa. Kyseisen teknologian voidaan kuitenkin nähdä vaikuttaneen itse strategian soveltamisen laajuuteen, suurstrategian soveltamiseen. Uusilla kyvyillä (lähinnä kuitenkin Yhdysvallat vain tällä hetkellä) on mahdollista yllättää vihollinen entistä huomattavasti laajemmalla alueella, hyökätä vihollisen koko järjestelmää tai asevoimia vastaan samanaikaisesti, koordinoitusti ja toinen toista operaatiota tukien.⁹²

Morgan näkee strategian luultavasti siirtyvän kohti keskeytys- ja häirintämallia, kysymys ei olisi niinkään enää vastustajan voiman tuhoamisesta. Strategia toimisi parhaiten monimutkaisia yhteiskuntia ja poliittisia järjestelmiä, joilla on laajat ulkoiset vuorovaikutussuhteet, vastaan. Hän näkee strategian kohteina varsinkin sellaiset yhteiskunnat, joiden järjestelmä perustuu merkittävältä osin erilaisten elektronisten ja tietoteknisten järjestelmien varaan. Mallin tarkoituksena on tehdä haittaa välimatkan päästä, tavoitteena tuottaa merkittäviä haittoja vastustajalle ja samalla jättää tämä tilaan, jossa sillä ei ole mahdollista tuottaa vastatoimia itseäsi kohtaan, ja näin ollen heikentää tämän kykyä ja halua jatkaa taistelua. Strategiaan sisältyy oletettavasti keskitetyt hyökkäykset kohti vihollisen eliittiä ja johtoa, tehden näin toiminnan heille henkilökohtaisesti kalliiksi. Morgan ennakoii ajatuksissaan myös RMA-teknologian luultavasti siirtyvän lopulta puolustuspainotteiseksi, vaikka tällä hetkellä se näyttääkin olevan varsin hyökkäyspainotteinen älypommeineen ja häivekoneineen. Tämä olisi hänen mukaansa todellinen vallankumous.⁹³

Merkittävistä edistysaskelista huolimatta sodankäynnin vallankumouksessa voidaan nähdä olevan vielä paljon keskeisiä puutteita. Eliot Cohenin mukaan kyseinen teoretisointi sisältää ainakin neljä keskeistä ongelmaa. Ensimmäkin, se on selkeästi erotettu geopolitiisesta pohdinnasta, toiseksi kyseisen teorian päähuomio on liian teknologispainotteinen ollakseen kokonaisvaltainen unohtaen pehmeämmät näkökulmat kuten organisaatio, doktriini, miesvoima ja niiden muutokset. Kolmanneksi, teoretisoinnissa on taipumus esittää muutos tapahtuvaksi ylhäältä päin mieluummin kuin päinvastoin sekä neljäntenä ongelmana Cohen näkee heikompien osapuolten vallankumouksellisten kykyjen ja niiden vastatoimien käsittelyn epäonnistumisen.⁹⁴

⁹² Morgan 2000, s. 138-140.

⁹³ Morgan 2000, s. 138-140.

⁹⁴ Cohen 2004, s. 396-397.

Andrew Liaropouloksen mukaan ei ole yhteisesti hyväksyttyä määritelmää sille, mikä todellisuudessa tekee sodankäynnin muutoksesta sodankäynnin vallankumouksen. Tästä huolimatta RMA-kirjallisuudesta voidaan nostaa esiin useita merkittäviä kysymyksiä. Kokonaisvaltaisen määritelmän mukaan vallankumouksen tulee sisältää teknologisten muutosten lisäksi strategisia, poliittisia, sosiaalisia ja kulttuurillisia muutoksia, mutta onko mahdollista, että kokonaisvaltainen muutos syntyy ilman uutta teknologiaa? Tai, mikäli teknologia on mukana, kuinka merkittävä on sen rooli suhteessa muihin tekijöihin, kuten esimerkiksi sosiaaliset rakenteet, organisointimallit tai sotilaallinen kulttuuri? Vaikka tällainen vallankumous tapahtuisi, kuinka merkittävästi se vaikuttaisi itse sodankäyntiin?⁹⁵

⁹⁵ Liaropoulos 2006, s. 367.

It will be enough for me ... if these words of mine are judged useful by those who want to understand clearly the events which happened in the past and which (human nature being what it is) will, at some time or other and in much the same ways, be repeated in the future. –Thucydides⁹⁶

2.6. Sota ja sodankäynti 2000-luvun alussa

Niin kuin aikaisemmin todettiin, Kaldorin käsityksen mukaan uudet sodat kohdistuvat maantieteellisesti hyvin pitkälti länsimaiden ulkopuolelle, jättämättä näitä kuitenkaan vaikutusten ulottumattomiin. Vaikka sodat yleisesti ottaen käydään näiden alueiden ulkopuolella, ovat länsimaat, tai ainakin osa niistä, tavalla tai toisella useasti konfliktin osapuolena. Ja vaikka ei valtio virallisesti olisikaan mukana kiistan osapuolena, saattaa se rahoituksen, yksityisten palveluiden tai jonkin muun instituution kautta olla mukana konfliktissa. Kylmän sodan jälkeen sotilaallisten rakenteiden vaiheittainen alasajoja tämän myötä sotilaallisten toimijoiden merkityksen muuttuminen yhteiskunnassa ovat myös omalta osaltaan edesauttaneet *uusien sotien* käsitteeseen sisältyvien uhkien esiintulon länsimaisessa yhteiskunnassa.⁹⁷

Raitasalon ja Sipilän mukaan länsimaisen sodan kuvaa voidaan tarkastella kolmen muutoksen välityksellä. Ensimmäisenä tarkastelun kohteena on sotilaallisten uhkakuvien monimuotoistuminen ja hajaantuminen. Toisena voidaan nähdä yhteys asevoiman käytön ja yleisesti hyväksytyjen päämäärien ja sallittujen menetelmien välillä. Kolmas muutosta ilmentävä kokonaisuus liittyy keskeisesti asevoimien organisointiin, kouluttamiseen, varustamiseen ja johtamiseen.⁹⁸

Aikaisemmin konfliktin/sodan välineiden hankinta ja hyödyntäminen vaati suuren massan miesvoimaa ja näin ollen rahaa, mikä teki valtiosta merkittävimmän ja miltei ainoan toimijayksikön. Nyt pienellä ryhmällä tai jopa yksilöillä sekä vähillä resursseilla on mahdollista kohdistaa suurta tuhovoimaa. P.W. Singerin mukaan siviilipuolen, eli yksityinen, teknologinen/tieteellinen kehittäminen on mennyt sotilaallisen (valtios) vastaavan ohitse. Ideologisten kannustimien ja houkuttimien vähentyminen on merkinnyt myös konfliktien kriminalisoitumista. Keskeisimpinä sodankäynnin muutoksina Singer näkee moninaistumisen, teknologisoitumisen, siviilisoitumisen sekä kriminalisoitumisen.⁹⁹

⁹⁶ Weltman 1995, s. 207, käänös: Rex Warner.

⁹⁷ Haltiner 2005, s. 9-28.

⁹⁸ Raitasalo 2005, s. 15-23.

⁹⁹ Singer 2004, s. 60-61.

Modernin sodan tekniikka on kehittynyt pisteeseen, jossa sen käyttömahdollisuudet ovat alkaneet vähentymään huomattavasti. 1800-luvun massiiviset valtamerialukset olivat merkityksettömiä ensimmäisessä maailmansodassa. Keskeisimmäksi osoittautui massatuotettu tulivoima. Tankkien ja lentokoneiden käytön läpimurto sodan loppuvaiheissa kuvasti lähinnä toisen maailmansodan kulkua. Maailmansotien jälkeisellä aikakaudella kehitys aseiden tappavuudessa ja tarkkuudessa, osittain johtuen elektroniikan vallankumouksellisesta kehityksestä, on suuresti lisännyt asejärjestelmien haavoittuvuutta. Kehitys on vaikuttanut myös järjestelmien monimutkaisuuteen ja hintaan, joiden seurauksena, yhdessä logististen ongelmien kanssa, niiden käytettävyys on vähentynyt entisestään. Mobilisaation ongelmat ja joustamattomuus sekä kulutussodan riski ovat lisääntyneet aikakaudella siinä määrin, että laajamittaisten operaatioiden käynnistäminen on käynyt käytännössä kielletyksi, paitsi selkeästi heikompaa vihollista vastaan. Loogisena teknologisen kehityksen päätepisteenä voidaan nähdä olevan joukkotuhoaseet, erityisesti ydinaseet. Mutta kuinka näiden aseiden käyttöä voidaan perustella? Mitkä ovat näiden aseiden strategisia käytännön sovelluksia? Eikö niiden käyttö periaatteessa nollaa modernin sodan peruseriaatteen – valtion edun?¹⁰⁰

2.6.1. Teknologia

ICT:n (information and communication technologies) alkoi 1800-luvun jälkimmäisellä puoliskolla puhelimen ja lähettimen kehityksellä. 1940-luvulla teknologia siirtyi mikroelektroniikkaan, tietokonetekniikkaan (hardware) ja -ohjelmistoihin (software) ja -70-luvulle tultaessa telekommunikaatioteknologia, teleoptiikka ja elektroniikka olivat kehittyneet niin pitkälle, että transnationaalisen politiikan, kommunikaation, kaupankäynnin ja kulttuurin perusta oli muuttunut.¹⁰¹

Vastaavanlainen vaikutus oli havaittavissa olevan ydinasejärjestelmillä kylmän sodan aikana, mutta siirryttäessä ns. informaatioyhteiskunta-aikakauteen merkittävämpi teknologinen kehitys on havaittavissa ICT:n puolelta.¹⁰² Vaikka informaatioyhteiskunta käsite koskettaa lähinnä länsimaita, tai yleisesti jälkiteollisia maita yhteiskuntarakenteen ja -mallin muodossa, käsitellessämme sodankäyntiä ja kyseisen teknologian valjastamista sotilaallisiin tarkoituksiin on huomioitava kaikki ihmisryhmät, valtiot ja järjestöt, ystävät ja viholliset sekä kaikki siltä väliltä. Viimeisin teknologia

¹⁰⁰ Kaldor 1999, s. 27-28.

¹⁰¹ Fritsch 2006, s. 98.

¹⁰² Fritsch 2006, s. 99.

jakautumisessa tapahtuvat muutokset saattavat aiheuttaa sotaa määrittävien käsitteellisten tekijöiden muuttumisen. Sodan luonteen muuttuessa puolestaan voi nousta tarve tietynlaisten uusien teknologioiden kehittämiseen tai uusien materiaalistien resurssien käyttöönottoon. Kylmän sodan jälkeen yleinen informaatioteknologian kehittyminen on esimerkiksi mahdollistanut tehokkaiden sotilasoperaatioiden toteuttamisen vähäisin tappioin.¹⁰⁷ Tämä kehitys on liitettävissä kuitenkin suuressa mittakaavassa vain kehittyneisiin (länsi-) valtioihin, vaikka tietyt komponentit ovatkin olleet jo useita vuosia myös muiden saatavilla. Viimeisintä teknologiaa on käytetty hyväksi myös useissa viimeaikaisissa terrori-iskuissa.

2.6.2. Sodankäynnin yksityistäminen

Yksityistämisen nousuaalto lähti liikkeelle Thacherin valinnalla pääministeriksi Britanniassa vuonna 1979. Hän aloitti laajamittaisen ohjelman valtion yhtiöiden kansallistamisen purkamiseksi ja yksityistämiseksi. Vastustuksesta huolimatta tämä käänsi taloudellisista ongelmista kärsivän valtion talouden nousuun. Kyseinen malli toimi esimerkkinä useille valtioille 1980- ja -90-luvuilla. Ajan myötä malli luokiteltiin Maailmanpankin ja IMF:n avulla todellisuuden normiksi. Neuvostoliiton hajoamisen myötä suuntaus levisi sen alusmaihin osana markkinatalouden realiteetteja.¹⁰⁸ Vuonna 2001 brittien puolustusministeriö ilmoitti aloitteesta, jonka tarkoituksena oli viedä yksityistäminen seuraavalle tasolle.¹⁰⁹

Yksityiset sotilasyritykset (private military firms, PMF), jotka ovat tämän kehityksen takana, joiden erikoisalana on sotilastehtäviin kuuluvat palvelut, tehtäviin kuuluu mm. taisteluoperaatiot, strateginen ja taktinen suunnittelu, tiedustelu, riskien arviointi, operationaalinen tuki ja logistiset palvelut sekä koulutus ja teknisen osaaminen. Tehtävät, jotka perinteisesti on nähty julkisen hallinnon, valtion tehtävinä. Tämä kyseinen sodankäynnin sivilisoiminen tai sivilisoituminen sotii perinteisiä, modernin sodan lakeja vastaan mahdollisesti hämärtäen sotilaiden tai sotaa käyvien ja ei-sotilaiden (siviilien) välistä rajaa.¹¹⁰

Keskeisiä syitä kaupallisten sotilaiden rekrytoimiseen, sotilaiden halukkuuteen toimia kyseisten yritysten alaisuudessa ei ole vaikea löytää. Erikoisosaajien, olivat he minkä tahansa sotilaallisen alan erikoishenkilöstöä tahansa, yksityisellä tai kaupallisella puolella on mahdollista ansaita huomattavasti enemmän verrattuna valtion tarjoamiin tehtäviin ja palkkaukseen, ja kaiken lisäksi

¹⁰⁷ Raitasalo 2005, s. 199-200.

¹⁰⁸ Singer 2004, s. 66-67.

¹⁰⁹ Singer 2004, s. 12.

¹¹⁰ Singer 2004, s. 64.

usein merkittävästi lyhyemmässä ajassa. Näin ollen on ollut erityisen houkuttelevaa siirtyä kansallisten asevoimien palveluksesta yksityiselle puolelle.¹¹¹ Yksi merkittävä tekijä yksityisen sektorin kasvuun turvallisuusalalla on kylmän sodan jälkeinen rakenteellinen muutos useimpien valtioiden turvallisuus- ja puolustusvoimissa. Hajoavien valtioiden, hajoavien puolustusjärjestelmien ja, useiden valtioiden tapauksessa, puolustusvoimien henkilöstön vähennyksien seurauksena entisiä sotilaita oli nyt vapailla markkinoilla vailla koulutustaan vastaavaa työtä. Jatkuva (sota)teknologinen kehitys luo pohjaa myös yksityisten firmojen tarpeelle. Useat sotilaalliset komponentit ja järjestelmät ovat liian monimutkaisia ja kalliita valtion ylläpidettäväksi, ja näin ollen vahvistavat omaa olemassaoloaan.¹¹²

Yksityisten sotilastoimijoiden historiasta on havaittavissa joitain kaavoja tai kuvioita, jotka toistuvat sodankäynnin muuttuessa/kehittyessä. Ensinnäkin heitä on esiintynyt muodossa tai toisessa aina sodankäynnin historiassa, joten heillä on läheinen yhteys siihen mitä käsitämme sodankäynnillä. Kun laatu on merkinnyt enemmän kuin määrä, heidän merkityksensä on kasvanut, koska taitavina ja kokeneina ammattilaisina he olivat ylivoimaisia huonosti koulutettuihin sotilaisiin tai yleensä kansalaisarmeijoihin verrattuna. Päinvastoin taas määrän merkitessä enemmän tai ainakin korvatessa ylivoimaisen taidon heidän merkityksensä heikkeni. Toinen merkittävä, toistuva kuvio on havaittavissa tarjonnan ja halukkuuden kohdatessa. Suurien sotien ja sotilaallisten mobilisaatioiden, kuten toinen maailmansota, kylmä sota jo monet muut historiassa, ovat jättäneet jälkeensä suuria määriä koulutettuja, kansallisten armeijoiden sotilaita vailla työtä. Tämän seurauksena useat heistä ovat ajautuneet tai hakeutuneet vapaaehtoisesti oman osaamisensa pariin missä ikinä heidän palveluksiaan on kaivattukaan. Kolmas toistuva kuvio esiintyy yksityisten sotilaiden toimialueissa. Heidän toimintansa kukoistaa lähinnä alueilla, joilla vallitsee heikko hallinto, keskushallinnon menetettyä otteensa alueisiin ja näin ollen ei kykene sotilaallisesti turvaamaan aluettaan ja sen kansalaisia. Vastaavia toimialueita tarjoaa valtioiden ajautuminen sisäisiin konflikteihin esimerkiksi etnisten tai poliittisten syiden vuoksi.¹¹³

Sotilasmarkkinoiden muutoksen lisäksi sotilaallinen tasapaino valtion ja yhteiskunnan välillä muuttui merkittävästi: kylmän sodan loppuun asti oletettavasti minkä tahansa heikoimmankin valtion asevoimat olivat kykeneviä ylläpitämään sisäistä järjestystä, koska heillä oli hallinnassaan tärkeimmät sodassa käytettävät välineet. Tällä hetkellä useilla yksityisillä tahoilla on mahdollisuus

¹¹¹ Singer 2004, s. 76-77.

¹¹² Singer 2004, s. 231.

¹¹³ Singer 2004, s. 38-39.

hankkia (ja ovat hankkineetkin) uusinta kehitystasoa olevia asejärjestelmiä, ml. hävittäjiä, tykistöä, tankkeja, ja kykenevät näin ollen haastamaan ja monessa tapauksessa lyömään kansalliset asevoimat.¹¹⁴ Konfliktien kehitysnopeus yhdessä kansainvälisten organisaatioiden (NATO, YK, EU) toiminnan hitauden, kankeuden ja tehottomuuden kanssa ovat puolestaan luoneet mahdollisuuden nopeammin reagoiville yksityisille yrityksille, jotka kykenevät lähettämään joukkojaan ja toimimaan kriisialueilla ilman laajempaa poliittista väittelyä ja päätöksien tekemistä.¹¹⁵

2.6.3. Yksityiset sotilaalliset toimijat ja kansainvälinen politiikka

Peruskäsityksen mukaisesti kansainvälisen turvallisuuden perusyksiköitä ovat valtiot. Kansainvälinen politiikka on valtioiden välistä politiikkaa, josta on johdettavissa erilaisia vallantasapainoteorioita, jotka ovat yhteydessä keskeisesti legitiimiin väkivallan monopoliin eli siihen kenellä on oikeus ylläpitää ja käyttää asevoimia ja missä tilanteissa. Sotilaspalveluiden yksityistäminen haastaa nämä perinteiset käsitykset. Tämän lisäksi herää kysymyksiä mm. siitä miten vaikuttavat kansainväliseen turvallisuusjärjestelmään markkinoiden dynaamiset vaihtelut ja epävakaudet?¹¹⁶

Joidenkin mielestä yksityistäminen ei muodosta mitään merkittävää muutosta tai uhkaa kansainväliselle turvallisuudelle. Sen nähdään tarjoavan vain vaihtoehdoisen palvelun lähteen. Singer kuitenkin kritisoi ajatusta, sillä kyseisten yritysten menestyksen takaa on havaittavissa valtion kontrollin heikkeneminen, jonka puolestaan voidaan olettaa aiheuttavan murrosajoille luonteenomaisia epävakaita tilanteita. Tämä ilmentää selkeästi havaittavissa olevaa yleistä muutosta valtiokeskeisyydessä – markkinat mahdollistavat ei-valtiollisille toimijoille pääsyn tiettyjen sotilaallisten kykyjen hallintaan, jotka aikaisemmin olivat vain mahtivaltioiden ulottuvissa. Vaikutukset ovat niin paikallisia, alueellisia kuin globaalejakin. Kyseinen muutos haastaa myös perinteisen turvallisuustutkimuksen käsityksen valtion tavoitteesta maksimoida oma sotilaallinen kykynsä ja minimoida riippuvuus muista sekä edellä mainitun, Max Weberin ajatuksien mukaisen, käsityksen valtion tärkeimmistä piirteistä. Weberin mukaan legitiimin väkivallan monopolin ylläpito on yksi keskeisimmistä valtion suvereenisuuden symboleista. Suvereenisuus puolestaan on oletusarvona kansainvälisten suhteiden teorian keskeisten tutkimussuuntauksien tutkimuksessa.¹¹⁷

¹¹⁴ Singer 2004, s. 54.

¹¹⁵ Singer 2004, s. 59.

¹¹⁶ Singer 2004, s. 169.

¹¹⁷ Singer 2004, s. 170-171.

Muutos valtiokeskeisessä ajattelussa yhdessä sotilaallisten palveluiden yksityistämisen kanssa on mahdollistanut ei-valtiollisten toimijoiden, kuten NGO:t, YK, EU, yritykset, terroristit ja rikolliset organisaatiot, merkityksen nousun kansainvälisessä turvallisuusympäristössä. Nyt näillä toimijoilla on mahdollisuus ostaa palveluja ja vaikuttaa omaan tilanteeseensa enemmän riippumattomina joistain tietyistä valtioista ja niitä sitovista sopimuksista.¹¹⁸ Yksityisille yrityksille tilanne puolestaan on tarjonnut mahdollisuutta erota valtion muodostamasta linjauksesta, joka mahdollisesti aikaisemmin on vaikeuttanut yrityksen toimintaa sen pyrkiessä edistämään intressejään parhaaksi katsomallaan tavalla.

Yksityisten toimijoiden nousun ei nähdä kuitenkaan olevan täysin valtion vastaista tai sitä heikentävää, ainakaan Singerin mielestä. Hänen mukaansa myös valtiot pystyvät hyödyntämään kyseisiä yrityksiä. Esimerkiksi palkkaamalla yrityksiä suorittamaan salaisia operaatioita, tai muita vaihtoehtoisia toimia, joihin valtion on vaikea valtuuttaa omia voimiaan, valtion hallinto kykenee säilyttämään kiistettävyyden. Kykenemällä kiistämään tiettyjä toimia on mahdollisuus välttää joidenkin tilanteiden eskaloituminen tai mahdolliset kostoiskut. Yksityisten toimijoiden käyttö mahdollistaa useissa tapauksissa myös verorahojen käytön ilman julkista valvontaa, budjetillisiä rajoitteita tai poliittisia komplikaatioita. Singerin mukaan tämä muuttaa sotilaallisen toiminnan julkista vastuullisuutta ja näin ollen murtaa clausewitziläisen kolminaisuuden (hallinto, asevoimat ja kansa) käsitystä.¹¹⁹ Toisaalta yritykset tarjoavat nopeamman ja tehokkaamman tavan toimia rakenteensa ja periaatteidensa avulla ja näin ollen haastavat valtiot, jolloin valtion hallinnon on tehostettava/parannettava omaa toimintaansa pysyäkseen mukana (kilpailu).¹²⁰

Siviilien ja sotilaiden välisen tasapainon mahdollinen muutos on ongelma varsinkin kehittymättömissä tai heikoissa valtioissa. Tilanne saattaa aiheuttaa kitkaa mm. tilanteissa, joissa odotetaan yksityisten ja valtion palveluksessa olevien toimijoiden toimivan yhdessä, sillä usein kansallisen ja yksityisen väen ansioiden erot saattavat olla huomattavia, niin kuin tietotaitotasonkin erot. Kansallisten asevoimien henkilöstön roolin merkityksen sekä kuvitellun merkityksen muutoksen vaikutukset ovat niin yhteiskunnallisia, poliittisia kuin sosiaalisiakin.¹²¹ Suhteellisen tasapainoisissakin valtioissa, kuten esimerkiksi Yhdysvalloissa, muutoksen vaikutukset saattavat olla myös moninaisia ja syvällisiä. Esimerkiksi asevoimien koulutuksessa, ja samalla sen houkuttelevuudessa, on jouduttu ottamaan huomioon työntekijöiden mahdollinen siirtyminen

¹¹⁸ Singer 2004, s. 180-184.

¹¹⁹ Singer 2004, s. 209-215.

¹²⁰ Singer 2004, s. 190.

¹²¹ Singer 2004, s. 200.

yrittäisiin. Singerin mukaan tämä on havaittavissa mm. palkkojen nousussa kilpailukyvyyn parantamiseksi, koko koulutuksen muutoksessa yrityksiin sopivaksi, joka edesauttaa joustavaa siirtymistä yksityiselle puolelle tulevaisuudessa. Tällä on pyritty parantamaan mm. valtiollisten tehtävien houkuttelevuutta. Tämän lisäksi on olennaisesti jouduttu parantamaan koulutusta ja kehittämään oikeudellisten/lainopillisten sitoumusten pitävyyttä ”loikkauksien” estämiseksi. Tilanne on kaikesta huolimatta johtanut koulutettavan henkilöstön tason laskuun.¹²²

2.6.4. Matalan intensiteetin konfliktit ja terrorisminvastainen sota

Olettaessa sotien olevan juuri politiikkaa, niin matalan intensiteetin konfliktit ovat ehdottomasti olleet merkittävin sodankäynnin muoto poliittisesti toisen maailmansodan jälkeen. Edellä mainittuun sodankäynnin muotoon on todellisuudessa liitettävissä olennaisesti myös terrorismi, kapinallisuus sekä sissisota, vain muutamia mainittakoon. Matalan intensiteetin konflikti on terminä erittäin harhaanjohtava. Aivan kuin sodankäynnin muoto olisi jokin alisteinen käsite *todelliselle* sodankäynnille, tai yleensä vähäpätöisempi kuin se. Todellisuudessa, mm. van Creveldin mukaan on ymmärrettävissä, että matalan intensiteetin konflikti on aikamme keskeisen ja merkittävän sodankäynnin muoto.¹²³

Arreguín-Toft mm. väittää kuinka eri strategiat, niiden valinta, toteuttaminen ja *käyttökelpoisuus* suhteessa vastustajaan, merkitsevät perinteistä voiman ja resurssien hallintaa enemmän.¹²⁴ Hän pyrkii teoksessaan, mikä jo nimestäkin, *How the Weak Win the Wars*, käy hyvin ilmi, osoittamaan strategioiden erityistä merkitystä tämän päivän sodissa ja tuo samalla ilmi kuinka looginen valinta epäsymmetrisen sodankäynnin strategia on heikoimmille vastustajille. Tämä puolestaan on hyvinkin yksinkertaisesti johdettavissa strategian valinnaksi länsimaita ja suurvaltoja vastaan tämän hetken maailmanpoliittisessa tilanteessa. Wallenstein käsittelee puolestaan artikkelissaan suurten sotien häviämistä siihen mahdollisesti johtavia syitä. Hän toteaa, ettei Länsi-Euroopassa ole käyty suurta sotaa 50 vuoteen ja tämä on asettanut Euroopan aivan uudenlaisen kehityksen tielle, jossa sodan mahdollisuus on vähentynyt huomattavasti.¹²⁵ Edellä mainituilla tapahtumaketjuilla, tilanteen muutoksilla on välttämätön vaikutus Länsi-Euroopassa tuotettuihin uhkakuviin ja sitä kautta strategioihin. Toisaalta turvallisuuspoliittisten linjauksien, strategioiden ja käytännön toimien suunnan muuttaminen on hidasta ja työlästä sekä erittäin riskialtista, sillä *virheen* sattuessa paluu takaisin saattaa olla hyvin vaikeaa.

¹²² Singer 2004, s. 204-205.

¹²³ Van Creveld 1991, 21-22.

¹²⁴ Arreguín-Toft 2001, s. 6.

¹²⁵ Wallenstein 2006, s. 90.

Tavanomainen sodankäynti valtioiden välillä on usein ymmärretty sisältävän, enemmän tai vähemmän, rajoitettuja päämääriä ja poliittis-oikeudellisia eroavaisuuksia sodankäynnin muodoissa/tavoissa; erottelut sodan ja rauhan, taistelijan (combatant) ja siviilin sekä legitiimin vihollisen ja laittoman rikollisen välillä. Vallankumouksellisen partisaanin, jolloin Carl Schmitt (*The theory of the partisan*)¹²⁶ viittaa Leniniin, me puolestaan voisimme puhua bin Ladenista, on julistettu olevan tämän jaottelun, säännösten ulkopuolella. He ovat tämän sodan ja valtioiden välisen normiston, ”tavanomaisen pelin”, ulkopuolella. Monet heidän käyttämänsä doktriinit ja taktiikat, joita on myös hyödynnetty anti-kolonialistisissa taisteluissa, on kuitenkin johdettavissa toisen maailmansodan liittoutuneiden erikoisjoukkoihin ja sisseihin (Shy/Collier 1986¹²⁷).¹²⁸

Matalan intensiteetin konflikti (Low intensity Conflict, LIC) pitää sisällään niin diplomaattisia, sosiaalisia kuin taloudellisiakin implikaatioita sotilaallisen ulottuvuuden lisäksi. Ongelmallista käsitteessä tai konseptissa on sen länsimaalainen tausta – konsepti perustuu länsimaisiin kokemuksiin ja kuvastaa länsimaista ajattelua ja ei-länsimaisten toimijoiden näkemykset usein jäävät huomioimatta. Kyseiseen konfliktin muotoon voidaan lukea ns. pienet sodat, jotka pitävät sisällään mm. partiointia, ratsioita, väijytyksiä, tiedonkeruuta, toisin sanoen elementtejä, joita me nykyään ymmärrämme erikoisoperaatioiksi.¹²⁹ Suoranaisen osallistumisen lisäksi voidaan tukea paikallista väestöä aseistamisen, neuvonantamisen (kouluttamisen) tai rahoittamisen muodoissa.

2.6.5. Matalan intensiteetin konfliktit (LIC) ja clausewitziläisen ajattelun kritiikki

Van Creveldin mukaan Clausewitzin ajatusmaailma on auttamattomasti vanhentunut ja näin ollen käyttökelvoton. Hän kritisoi erityisesti Clausewitzin intressin käsitettä, joka on keskeinen poliittisesti orientoituneessa sodassa, sillä hänen mukaansa ihmisellä ei ole kuoleman jälkeisiä intressejä. Tämän ajatuksen mukaisesti yhteiskunta antaa korkeimmat kunnioituksensa niille, jotka riskeeraavat henkensä, koska heillä ei ole intressejä sen tavanomaisessa merkityksessä. Miksi mahtavimmat toisen maailmansodan jälkeiset valtiot ovat epäonnistuneet taistelussaan ei-valtiollisia organisaatioita vastaan LIC:n termein? Merkittävä virheenä on toistettu sitä, että valtiot, jotka ovat taistelleet LIC:n termein, ovat olettaneet, että toiminta ei ole ollut sodankäyntiä, vain koska vihollinen ei ole muistuttanut heitä itseään. Van Creveldin mukaan maailma on siirtynyt eteenpäin ”kolminaisesta sodasta”. Ei-valtiolliset organisaatiot, kuten heimokulttuurin vastaavat, ovat

¹²⁶ Schmitt 2007.

¹²⁷ Shy, John/Collier, Thomas W. kirjoittama kappale Revolutionary war Peter Paret'n (toim.) teoksessa *The makers of modern strategy: From Machiavelli to the nuclear age*. Princeton: Princeton University Press. 1986. s. 815-862.

¹²⁸ Owens 2007, s. 20.

¹²⁹ Gray 1999, s. 273-296.

yhdistelmä kaikkia kolminaisuuden elementtejä (kansat, hallinto ja asevoimat). Hänen mukaansa heimokulttuurien alkukantainen ja surkastunut luonne eivät merkitse sitä, että ne olisivat irrelevantteja tätä päivää tai tulevaisuutta ajatellen – päinvastoin, niistä voidaan mahdollisesti oppia.¹³⁰

Edward Luttwakin väitteen mukaan maailma on siirtynyt ”sodan uuteen kauteen” (new season of war). Tämän mukaan sodan käyminen suurten kansallisten tarkoitusten vuoksi on ohitse ja asevoimia tulisi ymmärtää ja kohdella kuten ryhmää ammattilaisia, jotka tekevät työtään, ei niinkään instrumenttina, jolla suostutellaan tai lepytellään vihoittelevaa kansaa. Hän pyrkii osoittamaan yhteyttä länsimaisten ja roomalaisten asevoimien välillä – sotilaat ovat urasotilaita palkkoineen ja eläkkeineen, taistelu käydään ei-valtiollisia toimijoita vastaan ja koulutuksen kalleuden sekä sotilaiden vähäisyyden vuoksi tappioiden välttäminen nähdään keskeisenä strategian muokkaamisessa.¹³¹ Luttwakin mukaan Clausewitzin käsitys sodasta rajoittui puhtaasti omaan aikaansa, mutta esimerkiksi T.E. Lawrence, sissisodan merkittäviä edelläkävijöitä¹³², myöntää Clausewitzin ajatusten vaikutuksen. Hänen mukaansa konfliktin luonne ei ole koskaan pysyvää, mutta toisaalta Lawrence ymmärsi myös, ettei päämääränä vihollisen joukkojen tuhoaminen ole aina käytännöllinen. Luttwakin mukaan clausewitziläisen, Napoleonin sodista peräisin olevan, käsityksen mukaisesti pelkän tempon ja hetkellisyyden painottaminen (tiedostamatta) tuovat esiin pakottavan tunteen kiireellisyyteen, vaikka kyseisessä tilanteessa siihen mitään pakottavaa tarvetta olisikaan. Kyseinen käsitys on vaikuttanut ja vaikuttaa edelleen mm. amerikkalaiseen ajatteluun sodankäynnistä (mm. 9/11-tapahtumien jälkeinen toiminta vahvistaa tätä ajatusta, vaikkei Luttwak sitä voinutkaan millään ennustaa, sekä siirtyminen eristämisestä ennaltaehkäisevään toimintaan).¹³³

John Keegan kritisoi Clausewitzia teoksessaan *Sodankäynnin historia*, vuodelta 1993¹³⁴. Hänen olettamuksien mukaan ihminen ei ole aristoteelinen poliittinen eläin, kuten Clausewitz pyrkii esittämään, vaan alkukantaisten vaistojen tai viettien vanki. Sota totta kai edeltää valtiota, mutta siitä huolimatta ihmiskunnan kehityksen on mahdollistunut organisoitujen yhteisöjen muodostaminen, jotka puolestaan ovat poliittisten prosessien olemassaolon tulosta – halu toimia yhdessä on yhtäläillä todistettavissa kuin halu tuhota, molempia voidaan pitää selviytymisviettien ilmentymänä (niin Kantin kestävä rauha kuin Clausewitzin käsitys sodasta). Stuart Kinnrossin

¹³⁰ Van Creveld 1991, s. 57-63, 142-145.

¹³¹ Luttwak 1995.

¹³² Lawrence 1997.

¹³³ Kinnross 2004, s. 42-43.

¹³⁴ Keegan; *Krig och Kultur*. Tukholma: Natur och Kultur. 2003. Kyseistä versiota käytetty tutkimuksessa.

mukaan Keegan kuitenkin toistaa aikaisempia Clausewitzin väärintulkintoja; hän mm. keskittyy Clausewitzin ajatukseen ”oikeasta” sodasta, joka esiintyy harvoin myös Clausewitzin kirjoituksissa, silloinkin viittauksina edellisiin kirjoituksiin.¹³⁵

Luttwakin ja van Creveldin ajatukset Clausewitzin relevantiudesta, tai sen puutteesta, perustuvat erilaisiin näkökulmiin. Luttwakin huolenaiheena oli kehittyneen maailman, lähinnä Yhdysvaltojen, toimiin kylmän sodan jälkeisessä murroksessa, kun taas van Creveld puolestaan juontaa ajatuksensa taustastaan Lähi-idässä ja tapahtumista alueella kylmän sodan jälkeen. Keegan puolestaan pohjustaa käsityksensä siihen, että Clausewitzin ajatukset olivat alkujaankin virheellisiä. Kaikki kritiikki on, enemmän tai vähemmän, tietyn ajan tai paikan olosuhteiden tuotosta. Kinnrossin mukaan, kaikesta huolimatta, vaikka esimerkiksi al Qaidaa voidaan pitää varsin uutena ilmiönä, sen vastaisia toimia voidaan parhaiten ymmärtää clausewitziläisen paradigman termein.¹³⁶

2.6.6. Sota terrorismia vastaan

Kyseisen sodan tavoitteena on terrorismin juurien poistaminen toteuttaen sarjoja kampanjoita, joiden tarkoituksena estää terroristiikoiden käyttö sekä estää tiettyjen valtioiden joukkotuhoaseiden käyttö ja levitys. Tämän taustalta on havaittavissa yleinen olettamus, jonka mukaan terroristiverkostot ja vihamieliset valtiot, omaavat länsimaiden vastaisia intressejä ja ovat yhdistettävissä keskenään tehden niistä melkein toisistaan erottamattomia. Suuri osa kyseisestä konfliktista tähän asti on sopinut LIC:n perinteiseen tulkintaan.¹³⁷

Huomioitavaa on, että terroristit itsessään eivät ole riippuvaisia alueesta, mutta, vaikkei välttämättä helppo huomata, konventionaalisen asevoimana, he silti tarvitsevat jonkun valtion (maantieteellisen alueen) toimintansa perustaksi. Kylmän sodan aikana terroristien toiminta perustui ”vahvojen” valtioiden tukeen, kun taas al Qaida, joka on hyvin pitkälle itserahoitettu, toimii heikoissa valtioissa. Lawrence Freedman toteaa, melkein jopa ironisesti, että al Qaidan ja Afganistanin tapauksessa kyse ei ole niinkään valtion tukemasta terrorismista kuin terrorismin tukemasta valtiosta.¹³⁸

Useat Clausewitzin lukijat ovat tulkinneet hänen toiminnan painopisteen (centre of gravity) olevan synonyymi jollekin keskeiselle ja tärkeälle pisteelle, joka on fyysisesti tunnistettavissa. Useista

¹³⁵ Kinnross 2004, s. 43-44.

¹³⁶ Kinnross 2004, s. 44-45.

¹³⁷ Kinnross 2004, s. 45-47.

¹³⁸ *ibid.*

Clausewitzin mahdollisista pisteistä tulkittuna al Qaidan tapauksessa bin Ladenin voidaan olettaa olevan tämä piste – toisaalta Antulio J. Echevarria II on vakuuttavasti väittänyt, että al Qaidan tapauksessa keskus tai piste on ideologinen, jolla on juurensa islamin radikaalissa tulkinnassa. Järjestön lyöminen vaatii näin ollen bin Ladenin ja muiden johtohahmojen vangitsemisen lisäksi jotain enemmän. Tarvitaan sellaisen strategian toimeenpanemista, joka perustuu diplomatiaan ja taloudellisiin keinoihin, joita tuetaan tarvittaessa sotilaallisilla keinoin. Keskus tai piste on orgaaninen ja sen tuhoaminen perustuu vaikutuksiin, olivat ne sitten sotilaallisia, diplomaattisia tai taloudellisia. Yleinen käsitys on, että Clausewitz näki vihollisen fyysisen tuhoamisen avaimena voittoon. Todellisuudessa moraaliset tekijät olivat kuitenkin tärkeämpiä hänelle (vihollisen komentajan, armeijan ja kansan tahdon murtaminen). Mitä tulee kolminaisuuteen ja sen murtumiseen, sen voidaan nähdä olevan merkittävässä asemassa myös terrorismin vastaisessa toiminnassa ja bin Laden on tietoinen (Clausewitzin sanoin) kansan väkivaltaisuuden ja kiihkon tärkeydestä. Syyskuun 11. tapahtumat vaikuttivat samanaikaisesti, ja tarkoituksen mukaisesti, kaikkiin ulottuvuuksiin kyseisessä kolminaisuudessa.¹³⁹

Kinnrossin mukaan terrorismin vastaisessa toiminnassa lännen tulee olla tietoinen myös Clausewitzin kulminaatiopisteen konseptista (hyökkäyksen ja voiton konteksteissa). Clausewitzin mukaan on viisi syytä kulminaatioon: 1) valtaus ja linnoituksiin sijoittaminen johtaa ystävällismieliseen kulutukseen, joka heikentää joukkoja (esim. ratsiat ja tarkastukset terrorismin vast. toiminnassa), 2) operaatioiden teatterin muodostaminen vihollisen alueelle tekee joukot haavoittuvaiseksi hyökkäyksille ja samalla vastahyökkäykset heikentävät joukkoja ajan mittaan, 3) pitkät kommunikaatiolinjat rasittavat logistiikkaa ja lisäävät operaation poliittisen kontrollin vaikeuksia ja näin ollen pitkittävät komentajien päätöksentekoa, 4) poliittisten liitojen tasapaino saattaa muuttua ajan myötä ja 5) lyöty vihollinen saattaa hankkia itselleen aikaa toipua ja koota tuoretta vastarintaa ulkomaista miehitystä vastaan – tämä riippuu hyvin paljon kansan ja valtion luonteesta, sekä poliittisista olosuhteista, jotka ns. kolmannen maailman tapauksessa saattavat olla erittäin räjähdysherkkiä. Kulminaatiopisteen tunnistaminen on erittäin tärkeää kaikille kampanjasuunnitelmille, jotta ne olisivat menestyksekkäästi toteutettavissa.¹⁴⁰

¹³⁹ *ibid.*

¹⁴⁰ Kinnross 2004, s. 47-49.

”Politiikan tutkimuksessa, sekä monissa muissa kulttuuritieteissä, tieteellisyys ei ole paljon muuta kuin mielen asenne.” David E. Apter¹⁴¹

3. Vertailu menetelmänä kansainvälisen politiikan tutkimuksessa

3.1. Vertailu politiikan tutkimuksessa

Politiikan tutkimusta, varsinkin kansainvälisen politiikan ja suhteiden tutkimusta, on erittäin vaikea, ellei mahdoton suorittaa kokeellisena, laboratorio-olosuhteisiin verrattavana tutkimuksena. Yhteiskunnallisia kysymyksiä, toimijoita tai ongelmia on mahdoton eristää muusta sosiaalisesta toiminnasta. Vaikka toteamus ”kaikki vaikuttaa kaikkeen” kuulostaakin kliseeltä, ei se mielestäni ole kaukana tutkimuksellisesta todellisuudesta. Vertailemalla eri valtioiden tai hallintojen tekemiä poliittisia ratkaisuja tarjoaa erinomaisen välineen todellisuuden hahmottamiseen. Menetelmän avulla voidaan tuottaa tietoa tietyn politiikan mahdollisista seurauksista, sen muutoksista tai muuttumattomuudesta.¹⁴² Mm. Tillyn (1984) mukaan tutkimusasetelmassa ei tule olla kiinnostunut pelkästään eri yhteiskuntien välisistä eroista ja yhdenmukaisuuksista, niiden luokittelemisesta ja selittämisestä, vaan kiinnostusta tulee suunnata myös yksittäisten maiden kannalta tärkeiden kokemusten tulkintaan.¹⁴³

Yleisesti omaksutun käsityksen mukaan vertailevalla tutkimusmenetelmällä tarkoitetaan tutkimustapaa, joka hyödyntää aineistoa ainakin kahdesta yhteiskunnasta ja jonka tavoitteena on tuottaa tietoa näiden yhteiskuntien välisistä eroista ja yhdenmukaisuuksista. Ainakin menetelmää hyödyntävien mukaan tämä analyysi ainoa tapa varmistaa, että yhteiskunnallis-rakenteelliset säännönmukaisuudet todella ovat sellaisia, eikä kyse ole vain jostakin poikkeuksista, rajattujen historiallisten, kulttuuristen tai poliittisten olosuhteiden poikkeuksia. Menetelmä tarjoaa hyvän välineen yhteiskunnallisten teorioiden rakentamiseen, testaamiseen ja edelleen kehittämiseen.¹⁴⁴ Tutkimusote painottaa ilmiöiden, rakenteiden ja prosessien merkityksiä ja pyrkii osoittamaan miten ne ovat muotoutuneet omissa konteksteissaan. Menetelmän avulla tarkastellaan järjestelmien ja

¹⁴¹ Eckstein 1963, s. 36.

¹⁴² Peters 1998, s. 1.

¹⁴³ Tilly 1984.

¹⁴⁴ Räsänen 2005, s. 53.

rakenteiden eroja, mutta tämä ei ole sinällään tutkimuksen päätarkoitus, vaan tapa tuottaa tietoa näiden ominaisuuksista ja mahdollisista muutoksista, ja viime kädessä selittää kyseisiä ilmiöitä.¹⁴⁵

Vertaileva politiikan tutkimus on erittäin moninainen kokonaisuus. Tämä on sekä heikkous että vahvuus. Wiardan mukaan (1986, 5) moninaisuuden vuoksi lähestymistapaa ei voi edes kutsua yhdeksi tietyksi lähestymistavaksi. Toisaalta hän myös myöntää, että tämä moninaisuus voi toimia vahvuuden lähteenä, sillä se mahdollistaa useiden teorioiden ja metodologioiden sisällyttämisen lähestymistapaan ja näin ollen ylläpitää sen kykyä uusiutua ja kehittyä poliittisen elämän mukaan.¹⁴⁶

Vertailevassa tutkimuksessa on tarkoituksena etsiä yksittäistapauksia, niiden toiminnan tai rakenteiden säännönmukaisuuksien kautta, jotka yksinään tai joukkona edustavat laajempaa tutkimusmaailmaa. Tässä kyseisessä tutkimuksessa on tarkoitus vertailla Iso-Britannian sotilaallisia doktriineja eri aikakausina ja johtaa niistä mahdollisia muutostrendejä, yleistyksiä, joita mahdollisesti voitaisiin hyödyntää tutkittaessa kyseistä ongelmaa globaalisti tai muiden valtioiden näkökulmasta.

Yhteiskunnalliset suhteet ovat täynnä muuttujia, joiden pienikin muutos saattaa vaikuttaa suuresti tutkimukselliseen lopputulokseen. Sen lisäksi, että tutkimukseen läheisesti liittyvät kysymykset ja toimijat, käsitteet, tässä tapauksessa esimerkiksi doktriini, turvallisuuspoliittinen ympäristö tai terrorismi, sisältävät useita tutkijoiden välisiä näkemyksellisiä eroja ja merkityksiä, on huomioitava tutkijan itsensä asema tutkimuksessa. On hyvin vaikea toimia yleisesti toivottuna objektiivisena tarkkailijana, joka käytännössä kirjaa faktat ja johtaa niistä teoriaan ja menetelmään sovelletut päätelmät. On huomioitava, että tutkijalla itsellään on, joko tietoisesti tai ainakin tiedostamatta, jokin tietty asenne tai perusolettamus asioiden merkityksistä ja niiden olennaisuuksista kyseistä tutkimusta tehdessä. Tästä johtuen on ensiarvoisen tärkeää tuoda esille tutkimusta tehtäessä omat oletukset, ajatukselliset suuntaukset sekä perustella valittavat ratkaisut ja niiden käyttäminen.

Tutkimuksen suorittaminen käyttämällä valitsemaani vertailevaa menetelmää ei tarkoita, että kyseisestä ongelmasta tai tutkimus kysymyksestä saataisi yksi ja ainoa oikea, lopullinen vastaus. Tarkennettu tutkimuskohdekin on yleisesti ottaen hyvin monimutkainen kokonaisuus, jota on mahdollista tarkastella useasta eri näkökulmasta ja aatteellisista lähtökohdista, jolloin on

¹⁴⁵ Räsänen 2005, s. 58.

¹⁴⁶ Peters 1998, s. 9-10.

mahdollista, että myös useita erilaisia johtopäätöksiä ja tutkimuksellisia tuloksia on johdettavissa. Poliittisen toiminnan ollessa hyvin monimutkainen kokonaisuus, sen sisältäessä useiden erilaisten voimien vuorovaikutuksia, kuten aikaisemmin todettu, on tapahtumien, ilmiöiden, muutosten – kausaalisuhteiden – todentaminen myös monimutkaista. Luottaminen johonkin tiettyyn kausaalisuhteeseen saattaa jopa viedä tutkimusta kokonaan väärään suuntaan. Vaikuttavan toimijan keinotekoinen eristäminen saattaa todennäköisesti myös johtaa vääristyneeseen lopputulokseen.¹⁴⁷ Tässä on kuitenkin huomioitava se, että jonkin kausaalisuhteen muodostuminen erilaiseksi kuin ennalta arvioitu, ei välttämättä tee siitä väärää. Olennaista onkin tuoda ennako-olettamukset ja omat perusteet esille, jotta lukija pystyy seuraamaan tutkimuksen tarkoitettua logiikkaa.

Vertailevan menetelmän anti tutkimukselle on sen kyvyssä selittää asioita. Vertailusta saatavat tulokset kertovat jotain käsiteltävästä ongelmasta sen ympärillä tapahtuvista ilmiöistä, jotka puolestaan pyrkivät ohjaamaan kyseisen ongelman ymmärtämistä. Menetelmään sisältyy keskeisesti kyseisen ilmiön kuvaileminen, ymmärtäminen ja selittäminen¹⁴⁸. Kuvailun kautta vertailulle rakennetaan perusta ja vertailtava asetelma, jonka jälkeen pyrkimyksenä on ilmiön ymmärtämisen kautta lopulta selittää ilmiön tapahtumia.

Tutkijan tehtävänä on siis selvittää vaihtelevat lähteet, kontekstoida löydöt ja tuottaa mahdollisimman toimiva tai käyttökelpoinen ”tarina” politiikasta. Tutkimuksessa käytettävä vertailu on mahdollista suorittaa niin aikakausien kuin valtioidenkin välillä. Todellinen maailma toimii vertailevan hallinnon ”laboratoriona”, jolloin politiikan tutkijoiden tehtävänä on päätellä mikä toimii ja mikä ei, sekä näyttää muuttujien välisiä merkittäviä teoreettisia suhteita. Käytännössä tarkoituksena on muodostaa metodologioita, välineellistää menetelmiä, joita on mahdollista käyttää todellisen maailman tutkimuksessa, mikä puolestaan mahdollistaa merkittävän, ”uuden” tiedon johtamisen. Tutkimuksen pohjana käytetyn tiedon, tapahtumien kuvaus tulee olla tarkkaa, mutta kuitenkin yhdistettävissä muista vastaavista tapauksista tehtyihin havaintoihin. Johdetun tiedon puolestaan tulee olla yleistettävissä vastaaviin tapauksiin, tai sen tulee kertoa jotain politiikasta yleensä. Teorian ollessa keskeinen kyseisen tutkimuksen kannalta, yksittäisen valtion valinta tutkimuskohteeksi on toimiva, sillä, varsinkin B. Guy Petersin mukaan, juuri tällainen vertailu antaa hyvän mahdollisuuden tarkastella teorian toimivuutta.¹⁴⁹

¹⁴⁷ Peters 1998, s. 1-2.

¹⁴⁸ Sartori 1994, s. 15-16.

¹⁴⁹ Peters 1998, s. 2-3.

3.2. Menetelmän peruslähtökohdat

Vertaileva politiikan tutkimus on yksinkertaisimmillaan vertailua poliittisten ilmiöiden välillä. Lähestymistapa on useimmiten valtiokeskeinen, keskeisinä toimijoina ovat valtiot, niiden poliittiset järjestelmät, instituutiot ja tehtävät.¹⁵⁰ Tätä ei tietenkään tule ottaa annettuna ja ainoana oikeana mallina, sillä mielestäni asetelmaa on mahdollista soveltaa myös politiikan tutkimuksessa sen muihin toimijoihin, kuten organisaatioihin ja yksilöihin. Charles Raginin¹⁵¹ mukaan menetelmä eroaa muusta tutkimuksesta kuitenkin ennen kaikkea käyttäessään pääasiallisesti makro-tason määreitä pyrkiessään selittämään tutkimiaan ilmiöitä. Tämä on lähellä myös vertailevan tutkimuksen päämääriä: selittää ja tulkita ilmiöiden vaihtelua yleisellä yhteiskunnallisella tasolla. Omassa tutkimuksessani tarkoituksena on muodostaa Iso-Britannian sotilaallisista doktriineista vuodelta 1991, kylmän sodan päättymisen hetkellä, ja 9/11-iskujen jälkeiseltä ajalta kaksi erillistä tapausta ja vertailla niitä keskenään.

Gregory S. Mahlerin mukaan vertailevan tutkimuksen lähtökohta on hyvin yksinkertainen: verrataan ilmiötä (tapausta) A ilmiöön (tapaukseen) B. Hänen mukaansa kyseessä on ilmiöiden suhteellistamisesta toisiinsa. Vertailu on mahdollista soveltaa myös useampaan ilmiöön (C,D,E..) samanaikaisesti.¹⁵² Ilmiöiden vertailu ja suhteellistaminen on käytännössä erojen ja yhtäläisyyksien hakemista tutkimuskohteiden väliltä. Ilmiön/tapauksen A ei välttämättä tarvitse olla enemmän tai vähemmän kuin B:n, vertailun tuloksena ilmiöt tai tapaukset voivat olla toistensa kaltaisia. Tutkimusmenetelmän periaatteissa ei ole väliä pyritäänkö etsimään tutkimuskohteista eroavaisuuksia vai samankaltaisuuksia, sillä sekä erojen että yhtäläisyyksien etsiminen voidaan tiivistää yksinkertaisesti säännönmukaisuuksien havainnoksi.¹⁵³

Vertailun kohdistuessa yhteen tai vain muutamaaan tapaukseen se vaatii tutkijalta suurempaa tarkkuutta. Mitä ovat ne valtion piirteet, jotka tuottavat tietynlaisia havainnollisia käyttäytymiskaavoja? Kuvailevan lähestymistavan (configurative approach) päätarkoituksena on kokonaislaatuinen kuvaus tapauksista, jotta lukijalla on mahdollisuus ymmärtää rajoitettu tapauksien määrän logiikka tutkimuksen kannalta. Vaikka tutkimus kohdistuukin yhteen tai rajoitettuun määrään kohteita (tutkijan mahdollisen mielenkiinnon vuoksi), tulee johtopäätösten,

¹⁵⁰ Mahler 1992, s. 9.

¹⁵¹ Ragin 1987.

¹⁵² Mahler 1992, s. 3.

¹⁵³ Mahler 1992, s. 3-4.

teorian ja menetelmän olla sovellettavissa tutkimusasetelman ulkopuolelle, jotta sillä olisi jotain käyttöä politiikan tutkimuksessa yleensä.¹⁵⁴

Tutkijan, joka käyttää tapaustutkimusmenetelmää, on varmistuttava käyttämistään syistä ja seurauksista tutkimuksessaan, että ne todellakin ovat todellisia syitä ja seurauksia, eikä vain muiden tekijöiden tuotoksia, jotka yhtä hyvin voivat tuottaa havaitut lopputulokset.

Riippumattomien ja riippuvien muuttujien käyttö ja niiden havaitseminen on vaikeampaa laadullisessa tutkimuksessa ja saattaa aiheuttaa kompastuskiviä. Tästä johtuen varovainen/tarkka tutkimusasetelma, huomio valituissa tapauksissa ja kaikkien syiden huomioiminen, mahdollisimman laaja käsitys suppeasta kohteesta, ovat tutkimuksen onnistumisen kannalta olennaisia. Tästä johtuen tutkijalla tulee olla teoria, joka johtaa tutkimusta, jotta siitä todellakin tulee vertaileva, sillä meillä kaikilla on tapana nähdä sitä mitä haluamme nähdä, tai mitä lähdemme etsimään.¹⁵⁵

Säännönmukaisuuksien etsiminen ilmiöiden samankaltaisuutta tai erilaisuutta vertailemalla johdattaa tutkimusta eteenpäin kohti sen tavoitteita – kyseisen ilmiön kokonaisvaltaista käsittämistä, ymmärtämistä ja lopulta selittämistä. Yksinkertaisesti pyrkimyksenä on laajentaa käsitystä tutkittavasta ilmiöstä, päästä eroon etnosentrisestä käsityksestä kohti laaja-alaisempaa ongelman ja tapahtumien ymmärrystä. Tämän lisäksi vertailevan tutkimuksen tavoitteena on teoreettisten yleistysten kontrollointi – toisaalta vertailun avulla voidaan tarkastella ilmiöiden yleispätevyyttä ja siten määrittellä niiden soveltuvuusalue.¹⁵⁶ Vertaileva tutkimusmenetelmä on erinomainen väline teorian testaamiseksi. Teoria voidaan osoittaa toimivaksi, jolloin teoria tukee tehtyä tutkimusta samalla kun tutkimus vahvistaa teoriaa entisestään. Toisaalta teoria voidaan yhtä hyvin osoittaa vääräksi, jolloin teorian pätevyys ko. tutkimuskohteessa asetetaan kyseenalaiseksi.¹⁵⁷ Tässä tapauksessa on kyseessä rakennetun teorian ja ”todellisuuden” vertailusta. Tarkoituksena on siis tehdä havaintoja siitä kuinka kyseinen teoria vastaa todellisuutta, siitä kuinka teoriassa tapahtunut muutos näkyy, tai mahdollisesti ei näy, todellisuudessa tehdyissä ratkaisuisissa.

Vertailevassa politiikan tutkimuksessa teoria nähdään tutkimusta ohjaavaksi. Tutkijan nähdessä yhteiskunta ja poliittinen toiminta monimutkaisena ja moniulotteisen ja kerroksisena ongelmana teorian tehtävänä on näyttää suuntaa ja osoittaa keskeisimmät tutkimuskysymykset toimijoinen.

¹⁵⁴ Peters 1998, s. 4-6.

¹⁵⁵ Peters 1998, s. 8-9.

¹⁵⁶ Sartori 1994, s.15.

¹⁵⁷ Peters 1998, s. 148-151.

Teoria asettaa tutkimukselle viitekehysten, jonka avulla tutkimus on tarkoituksena pitää koossa. Tutkijan tulee olla kaikesta huolimatta varuillaan, sillä liian sokea luottaminen teoriaan saattaa vääristää tutkimustuloksia. Vahvat tieteelliset lähestymistavat saattavat hallita ajattelua ja muovata ymmärtämistä siinä määrin, että avoimuus vaihtoehtoisille näkökannoille hautautuu teorian tarjoamien visioiden alle.¹⁵⁸ Tämä puolestaan voi johtaa tutkimustuloksien väritymiseen, kun tulokset nähdään vain siinä valossa, missä ne halutaan nähdä.¹⁵⁹

Joidenkin tutkijoiden mielestä laadullinen, tulkitseva analyysi on ainoa oikea tapa suorittaa vertailua. Heidän mielestään keskustelu eroista erilaisten lähestymistapojen suhteen on epäolennaista; olennaista on poliittisten tapahtumien yksilöllinen tulkitseminen.¹⁶⁰ Mielestäni kansainvälisen politiikan sisältämät tutkimusongelmat tai -asetelmat ovat yleisesti ottaen niin moniulotteisia ja kontekstiinsa sidottuja, että määrälliset tutkimusmenetelmät ovat harhaanjohtavia parhaimmillaan. Tästä johtuen yksittäisten tapauksien tutkimus, kontekstien syvällisempi hallitseminen, kuten kyseisessä tutkimuksessa on pyritty tekemään, on mielestäni parempi ja olennaisempi tapa tehdä tutkimusta sekä niistä johdettavissa olevat tiedot ja perusasetelmat tarjoavat parhaimmissa tapauksissa löyhän, mutta toimivamman, viitekehysten ja perusvälineet vastaavanlaisen tutkimuksen suorittamiseen toisaalla. Menetelmä/teoria-kokonaisuuden sovittaminen sellaisenaan, ilman suurempaa ajatustyötä kohteiden vertailtavuudesta, tapauksesta toiseen on mielestäni todellisuutta vääristävää. Vertaileva tutkimus on kokonaisuudessaan erittäin laaja, joten tässä menetelmää käsittelevässä osuudessa on tarkoitus poimia ja esitellä vain tähän tutkimukseen olennaiset osat ja välineet.

¹⁵⁸ Peters 1998, s. 109-110.

¹⁵⁹ Peters 1998, s. 9.

¹⁶⁰ *ibid.*

3.3. Valideetti yhteiskunnallisessa tutkimuksessa

Kysymys on yksinkertaisesti siitä, mittaammeko sitä mitä meidän on tarkoitus mitata.

- 1) sisäinen valideetti: tällä on mahdollista varmistua siitä, että muutokset X:ssä aiheuttivat muutokset Y:ssä, jos riippumattomat ja riippuvat muuttujat vaihtelevat yhdessä
- 2) ulkoinen valideetti: tällä puolestaan tarkoitetaan sitä, ovatko tutkimuksessa tarkkailtavat muuttujien väliset suhteet yleistettävissä ”todelliseen” maailmaan.¹⁶¹

Useiden alan tutkijoiden (esim. Tilly, Ragin) mielestä yhteiskuntatieteilijöiden tulisi keskittyä enemmän laadullisiin piirteisiin ja muutoksiin. Laadullisen tutkimuksen suorittamisessa vaaditaan syvällisempää tutkimuskohteen tiedollista hallintaa ja ymmärrystä, jolloin, varsinkin kun kyseessä on vain yksittäinen tutkija, on perusteltua tarkastella hyvin rajoitettuja määriä, jopa yksittäisiä kohteita, tutkimuksen suorittamiseksi. Vaikka tällöin on mahdollista kritisoida tutkimuksen ja sen tulosten yleismaailmallista käyttöä ja soveltamista, se toisaalta saattaa hyvin suoritettuna tuottaa erittäin käyttökelpoista selittämistä helpottavaa ja ymmärrystä lisäävää tietoa.¹⁶²

Tärkein väline pärjätä useiden sisäisten valideettiuhkien kanssa on olla tietoinen niiden olemassaolosta ja käyttää tuota tietoa oman strategian toteuttamisessa. Yksi yleinen valideettiongelma vertailevassa tutkimuksessa on historia. Tämä tarkoittaa sitä yksinkertaista tosiasiaa, että tutkijoiden havainnoissa tapausta ja siinä olevien riippumattomien ja riippuvien muuttujien oletettua vuorovaikutusta, he saattavat jättää huomioimatta lukuisia muita tilanteeseen vaikuttavia tekijöitä. Kyseisessä tutkimuksessa käsitellään valtion hallinnon toimesta muodostettuja poliittisia linjauksia, ideaaleja, joilla on tarkoitus vastata todellisuuden asettamiin abstrakteihin käsitteisiin. Tällöin mielestäni juuri tämän poliittisen, turvallisuus- ja puolustuspoliittisen tilanteen kuvaaminen tuottaa hyvin tarkan pohjan havainnoille, sillä esimerkiksi sisä- ja talouspoliittisten tilanteiden muutokset vaikuttavat hyvin vähän itse linjauksen muodostamiseen. Vaikutukset ovat nähtävillä enemmänkin linjauksen konkreettisessa toteutuksessa; määrärahoissa sekä joukkojen rakenteiden soveltamisessa itse linjaukseen.¹⁶³

¹⁶¹ Peters 1998, s. 47-48.

¹⁶² Räsänen 2005, s. 58-59.

¹⁶³ Peters 1998, s. 49.

On olemassa luonnollinen puolueellisuus tapausten valinnassa. Tutkijat suosivat valinnoissaan tapauksia ja aiheita, joita he itse parhaiten tuntevat, mikä saattaa johtaa siihen, että pyritään saamaan teoria sopimaan tapauksiin, eikä päinvastoin. Tutkittavan tapauksen tai ilmiön ulkopuolisten olosuhteiden muutoksen lisäksi myös sisäiset olosuhteet saattavat muuttua, mikä on huomioitava varsinkin suoritettaessa ajanjaksojen välisiä vertailuja. Tässä tutkimuksessa, kun kysymys on doktriinien välisestä muutoksesta, nousee esiin kysymys, kuinka paljon vaikuttaa niiden taustalla olevien työryhmien muutos tuotettuihin asiakirjoihin, onko merkittävien toimijoiden tai instituutioiden rooli muuttunut suhteessa linjaukseen?

Alla olevassa tutkimuksessa merkitys on mielestäni hyvin vähäinen, sillä työryhmä koostuu laajasta yhteiskunnallisesta, hallinnollisesta ja sotilaallisesta kokoonpanosta, mikä todennäköisesti ei ole muuttunut suuresti käsiteltävän ajanjakson aikana. Toinen vaikuttava seikka on turvallisuuspoliittisen linjanvedon luonne, joka ei ole mielestäni kovin altis vakaisissa länsimaissa sisäpoliittisille muutoksille.¹⁶⁴ Toisaalta, taustalla vaikuttavilla muutoksilla, mikäli käsitteet ja niiden määritelmät pysyvät suhteellisen samoina, näin ollen vertailtavina, ei ole merkitystä, sillä tieto, jota etsin tai pyrin muodostamaan, ei suoranaisesti kohdistu mahdollisiin muutoksiin johtaneisiin syihin, vaan itse muutoksen laatuun tai muotoon. Kyseisessä tutkimuksessa näihin edellä mainittuihin syihin oletetaan kuuluvan mm. terrorismi ja sotilaallisen toiminnan yksityistäminen, jotka nousevat esiin teoriasta. Kyseisessä menetelmässä tutkijan tulisikin kyetä perustelemaan valintansa teoreettisin perustein, ei käytännöllisyyden kannalta. Yksiköitä, muuttujia valittaessa voimme, näin yleisesti ottaen, muodostaa kokonaisuuksia/systemejä osoittaaksemme muutokseen vaikuttavia merkittäviä osia. Tämän jälkeen yritämme todistaa niiden merkityksen tuloksen kannalta, mutta meidän ei tule olettaa, että pystymme näyttämään tai todistamaan empiirisesti niiden painoarvoa tai merkitystä tapahtumien kulussa.¹⁶⁵ Valinnat ovat meidän, tutkijoiden, omia, ja niistä johdetut päätelmät pitävät paikkansa, parhaassa tapauksessa, muodostamassamme viitekehyksessä.

Jotta vertaileva analyysi olisi ollenkaan merkittävä, meidän tulee olla myös varmoja, että käyttämämme termit tarkoittavat samaa kaikissa tilanteissa. Taas, ei niin suuri ongelma tämän tutkimuksen ollessa kyseessä, tai yleensä kyseisellä tavalla suoritettava tutkimus, kuten edellä on todettu. Huomio on kuitenkin hyvä pitää mielessä, sillä käsitteet ja niiden sisällöt eivät ole staattisia

¹⁶⁴ Peters 1998; s. 51, 53.

¹⁶⁵ Eckstein 1963, s. 37.

kansainvälisessä politiikassa, erityisesti sovellettaessa menetelmää tutkijan oman tutkimuksen ulkopuolelle.¹⁶⁶

¹⁶⁶ Peters 1998, s. 80.

3.4. Vertailevan tutkimuksen rakenne ja vertailun muodostus

Mikä tahansa valittava menetelmä tai lähestymistapa tutkimuksemme tekemiseksi sisältää joitain todellisia ja merkittäviä ongelmia ja vaivallisuuksia. Se ei tarkoita sitä, etteikö niitä tulisi valita, vaan sitä, että meidän tulee olla tietoisia näistä mahdollisista vioista ja huomioida ne tehdessämme tutkimusta, ja mikä olennaisempaa, tuoda ne esiin. Tällä saavutamme sen, että voimme kompensoida niitä tulkinnassa tai analyysissä itsessään. Yksittäisen tapauksen tutkijan on mahdollista verrata tutkittavaa kohdettaan laadullisen menetelmän lisäksi tilastollisiin menetelmin ja saada näin ollen paremman käsityksen oman kohteensa sijoittumisesta yleisellä tasolla. Näin kuitenkin harvoin tehdään ja, kuten edellä totesin, tilastoin saatavan tiedon soveltaminen tai vertaaminen kansainvälisesti, eri maiden välillä, on mielestäni erittäin vaikea, koska taustalla vaikuttavien muuttujien määrä on niin moninainen, että vertailu ei kuvaa todellisuutta.¹⁶⁷

Jokainen eri mahdollinen analyysimalli tuo esille joitain haittoja, mutta samalla tuottaa jotain etuja ja myönteisiä piirteitä tutkimuksen kannalta. Tutkijan tulee näin ollen päätellä mitä etuja voidaan saavuttaa kullakin vertailun tyylillä, vertailla niitä mahdollisiin haittoihin ja lopulta valita oman tutkimuksensa kannalta paras mahdollinen.¹⁶⁸

3.4.1. Eri aikakausien vertailu

Eri maantieteellisten yksiköiden vertailun lisäksi on mahdollista vertailla samoja yksiköitä eri ajanjaksoina. Tämän tyylin myönteisiä piirteitä on se, että kyseisen tutkittavan kohteen sosiaalisten ja kulttuurillisten tekijöiden voidaan olettaa pysyvän suhteellisen samoina eri aikakausina. Näin ollen on mahdollista välttää eri valtioiden välille muodostuvat vertailtavuserot. Huomioitavaa kuitenkin on, ettei poliittisessa elämässä mikään pysy täysin staattisena, vaan on jatkuvan kehityksen alla, ja tämä on myös tuotava esille. Alla olevassa tutkimuksessa, jossa käsitellään brittiläistä politiikkaa kahtena tietynä ajanjaksona, jotka historiallisesti ovat hyvin lähellä toisiaan, taustojen ja kokonaisrakenteen kuitenkin oletetaan olevan vertailtavissa. Käsiteltävien ajanjaksojen välistä ja maailmapoliittisen tilanteen mukana tuomaa muutosta on laadullisessa tutkimuksessa parhaiten kontrolloitavissa tapauksien laajan kuvauksen ja tämän mahdollistaman syvällisemmän ymmärtämisen kautta.¹⁶⁹

¹⁶⁷ Peters 1998, s. 21-22.

¹⁶⁸ Peters 1998, s. 22.

¹⁶⁹ Peters 1998, s. 23.

Useimmat vertailevan analyysin muodot keskittyvät kuvailemaan poliittisia yksiköitä ja niiden sisällä olevien muuttujien suhteita. Aikakausivertailu puolestaan keskittyy muuttujien välisien suhteiden vertailuun eri ajankohtien välillä. Aikakausien vertailua voidaan tietysti suorittaa tilastollisin keinoin pyrittäessä selvittämään muuttujien välisten suhteiden muutoksia, mutta enemmän laadullisessa analyysissä voidaan esimerkiksi testata eri tekijöiden, riippumattomien muuttujien vaikutuksia kehityskulun eri vaiheissa. Tällä on mahdollista saavuttaa jokseenkin vähemmän muodollista ymmärrystä muuttujien välisten suhteiden muutoksesta ajanjaksojen välillä.¹⁷⁰

Olennaista kaikessa vertailevassa tutkimuksessa, oli valtioita yksi tai useampi, käytetään kvantitatiivista tai kvalitatiivista analyysia, on erityinen ja selityksien ja tutkimussuunnitelman jatkuva huomio ja seuraaminen; mikä on se asia mitä tutkija haluaa selittää – mikä on riippuva muuttuja? Kun tämä ongelma on ratkaistu, kuuluu kysymys: Mikä on oletettu syy tälle kyseiselle ilmiölle?¹⁷¹ Se, mitä vertailun logiikkaan tulee, useat yhteiskuntatieteilijät ovat skeptisiä kausaalisuhteiden selityksistä. Heidän mielestään aiheiden monimutkaisuus ja useat muuttujien väliset vuorovaikutukset tekevät väitteen mahdottomaksi, jolloin kausaalisuuden *epäily* on lähin mihin päästään.¹⁷²

3.4.2. Historiallisia vertailuja

Arthur L. Stinchcombe (1978) tuo esille teoksessaan *Theoretical Methods in Social History* tarkasteltavien kokonaisuuksien ns. syvät analogiat (deep analogies), joita jäljittämällä konkreettisen historiallisen tutkimuksen tulisi edetä historiallisesti erityisten teorioiden kehittämiseen. Syvillä analogioilla hän tarkoittaa sellaisia historiallisesti erityisiä käsitteitä, jotka sopivat tapahtumakulkujen kausaalianalyysiin. Syvät analogiat menevät yli yhden tarkasteltavan tapauksen ja pätevät tietyissä historiallisesti rajoitetuissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa. Tällaisessa tutkimusasetelmassa teoriaa ei sovelleta historiaan vaan historiaa käytetään teorian kehittelyyn.¹⁷³

Vastaavanlainen asetelma on nähtävissä jossain mielessä myös ko. tutkimuksessa missä konkreettista muutosta eri ajanjaksojen välillä peilataan rakennettuun teoriakehykseen. Tämän tarkoituksena voidaan katsoa olevan niin teorian paikkansapitävyyden selvittäminen kyseisessä

¹⁷⁰ Peters 1998, s. 24.

¹⁷¹ Peters 1998, s. 26.

¹⁷² Peters 1998, s. 28-29.

¹⁷³ Alapuro 2004, s. 53-54.

tapauksessa kuin teoreettisen muutoksen toteutuminen konkreettisessa politiikan tekemisessä. Nämä ovat mielestäni molemmat varsin valideja syitä tehdä tutkimusta.

Yksi tapa tutkia yhtä tapausta vertailevasta näkökulmasta on asettaa se osaksi laajempaa kokonaisuutta, kuten esimerkiksi strategian kehittäjä Immanuel Wallerstein(1974) teki. Hänen tutkimuksensa maailmanjärjestyksen kehityksestä 1500-luvulla ei alkanut yksittäisistä valtiosta ja niiden vertailusta vaan kapitalistisesta kansainvälisestä järjestelmästä, joka toimi teoreettisena viitekehyksenä, ja johon yksittäisiä valtiota oli mahdollista suhteuttaa.¹⁷⁴

Tällaisessa asetelmassa on mahdollista asettaa esimerkiksi yksittäinen valtio laajempaan teoreettiseen perspektiiviin, kuten ko. tutkimuksessa on tehty, tai laajentaa tutkimusta ottamalla tarvittaessa n määrä tapauksia lisää. Mikä on olennaisinta, se tarjoaa mahdollisuuden tutkimuksen soveltamiseen laajemmassa mittakaavassa, yleistyksien tekemiseen sekä teoreettisen viitekehyksen testaamiseen ja parantamiseen.

Kyseinen tutkimus on ennen kaikkea poliittiseen realismiin pohjautuva makrotason vertailu ja sen tulokset tulee nähdä myös sen valossa. Tällöin sitä voidaan kritisoida esimerkiksi konstruktivististen ajattelumallien pohjalta, jolloin valtiokeskeisen ajattelun sijaan painotetaan kulttuurisia ominaisuuksia, kuten kieltä, ja maailman nähdään muodostuvan erilaisten diskurssien kautta. Tällöin myös rakenteelliset ominaisuudet nähdään erilaisina ja niiden merkityksen sekä roolin erilaisuus johtaisi toisenlaisiin johtopäätöksiin.

3.4.3. Vertailun ongelmia

Perusongelmana tässäkin tapauksessa on eristää mahdollisimman suppea määrä tekijöitä, joiden kuvitellaan vaikuttavan riippuvaan muuttujaan. Näiden vaikutusten tunnistaminen on osa toimivan teorian opastusta siihen kuinka ja mistä muita muuttujia etsitään. On olemassa useita mahdollisia syitä miksi poliittinen muutos tapahtuu. Tästä johtuen käytetään teoriaa perustavanlaatuisimpien muutosten todennäköisempien lähteiden tunnistamiseen.¹⁷⁵

Asiaankuulumattomien, epäolennaisten, muuttujien kontrollointi on erittäin olennainen huolenaihe vertailevalle tutkijalle, koska ne ovat enemmän systemaattisia kuin satunnaisia virheitä. On olemassa mahdollisesti useita muuttujia, joilla on systemaattinen suhde riippuvaan muuttujaan, jopa

¹⁷⁴ Alapuro 2004, s. 55.

¹⁷⁵ Peters 1998, s. 29-30.

analyysin riippumattomiin muuttujiin. Turvautuminen epäolennaisia muuttujia vastaan tapahtuu teorian avulla. Kuten on aikaisemmin todettu, menetelmä on riippuvainen toimivasta teoriasta; tutkimusta edeltävistä oleellisuuden kriteereistä, käsitteistä ja väitteistä. Nämä ovat testattavissa menetelmän avulla, mutta ei löydettävissä.¹⁷⁶

Ongelmallista tässä vaiheessa on tutkimusasetelman rakentuminen. Se, onko teoria valittu asetetun tutkimuskysymyksen ja aineiston mukaisesti, ja tämän jälkeen menetelmä suorittamaan analyysi tältä pohjalta. Vai onko mahdollisesti toimittu jossain muussa järjestyksessä, esimerkiksi valittu tutkittava ongelma, tämän jälkeen menetelmä, ja vasta tämän jälkeen tilanteeseen sopiva teoria. Jos on toimittu aikaisemmalla tavalla, voi tutkimusmenetelmän kannalta epäonnistuneen teorian valinnan vaihtaminen tai muuttaminen osoittautua ongelmalliseksi. Tässä kyseisessä tutkimuksessa on toimittu seuraavalla tavalla: ensiksi valittiin tutkimuskysymys tai ongelma ja aineisto, tämän jälkeen rakennettiin kyseistä ongelmaa ja siihen liittyvää kansainvälispoliittista tilannetta problematisoiva teoria, ja viimeiseksi, tutkimusta edeltävien olettamuksien mukaisesti tutkimusmenetelmä, jonka nähtiin vastaavan tutkimusasetelmassa esitettyihin kysymyksiin.

Toinen mahdollinen turvautumiskeino epäolennaisia muuttujia vastaan on yhden valtion sisäisten yksiköiden vertailu tai, kuten tässä kyseisessä tutkimuksessa, eri ajanjaksojen vertailu valtion sisäisissä rakenteissa. Mutta ovatko vertailtavat tapaukset todella vertailtavissa? Onko niillä tarpeeksi yhteisiä ominaisuuksia? Kyseisessä tutkimuksessa ongelma on suhteellisen helppo ratkaista, sillä onhan kyseessä kaksi tapausta saman valtion sisällä ja kaiken lisäksi vielä suhteellisen lyhyen ajanjakson sisällä, eikä valtiossa ole tapahtunut suuria poliittisia mullistuksia, kuten aikaisemmin todettiin. Tutkimuksen yksi perusolettamus on siis, että tilanne on edellä mainitun kaltainen.¹⁷⁷ Syy-seuraus-suhteita tutkittaessa mahdollinen selittäjä voi olla myös jokin tunnistamaton tekijä. Tästä käytetään nimitystä ulkoinen muuttuja. Ulkoisen muuttujan vaikutus yhteiskunnallisessa vertailevassa tutkimuksessa on lähes aina läsnä. Petersin mukaan tämän vaikutuksen minimoiminen on vaikeaa, muttei mahdotonta. Hänen mukaansa olennaista tässä on hyvä teoria, joka auttaa löytämään oikeat kontrollimuuttujat ja selkeyttää tärkeät tekijät tapausten valinnassa.¹⁷⁸

¹⁷⁶ Peters 1998, s. 32-33.

¹⁷⁷ Peters 1998, s. 34,36.

¹⁷⁸ Peters 1998, s. 33-34

Tutkimuksen tarkoituksena ei ole selvittää miten nämä edellä mainitut tapaukset yksinkertaisesti ovat samanlaisia keskenään, tai eroavat toisistaan, vaan kuvata molempia tapauksia tutkimuksen kannalta olennaisilta osilta, jotta olisi mahdollista tuottaa johtopäätöksiä mahdollisesta muutoksesta. Näitä johtopäätöksiä puolestaan on tarkoituksena soveltaa rakennettuun teoriaan, ja tätä kautta tuottaa lopullista analyysia eli tutkimustuloksia.

3.4.4. Vertailu ja Iso-Britannian turvallisuuspoliittiset asiakirjat

Vertailtavien tapausten valinta tapahtuu yleisesti kahdella tavalla; 1) valitsemalla mahdollisimman samankaltaiset tapaukset vertailtavuuden maksimoimiseksi ja yleistettävyyden lisäämiseksi tai 2) valitsemalla mahdollisimman erilaiset tapaukset, jolloin erojen joukosta etsitään yhteisiä elementtejä, joiden avulla voidaan selittää eroja ja muutosta.¹⁷⁹

Kyseisessä tutkimuksessa, vertailtaessa Iso-Britannian doktriineja eri aikakausina, tapausten ”valinta” kuvastaa jokseenkin jälkimmäistä vaihtoehtoa, toisaalta siinä on piirteitä myös aikaisemmasta. Vaikka valinta, jos sitä nyt niin voidaan kutsua, koska tässä tapauksessa aineisto ja teoria käytännössä on valinnut tutkittavat tapaukset jo ennen menetelmän rakentamista, ei olekaan näin selkeä ja yksinkertainen, on siinä omat hyvätkin puolensa. Ensimmäkin tällaisilla tapauksilla on mahdollista välttää ensimmäisen vaihtoehdon mahdolliset ongelmat, jolloin tapaukset osoittautuvat liian samanlaisiksi ja ylimääräytymisen vuoksi vertailtavuus jää vaillinaiseksi yhden alueen kuvaukseksi. Tässä tapauksessa tarkoituksena on nimenomaan tutkia yhtä kapeaa politiikan sektoria. Toiseksi, tapauksien luonteen vuoksi jälkimmäisen vaihtoehdon todennäköiset ongelmat, tapausten täydellinen erilaisuus tekee yhteisten nimittäjien löytämisen mahdottomaksi, jolloin yleistettävyydeltä putoaa pohja kokonaan, ovat kovin epätodennäköisiä.

Valittuamme tapaukset, tai niiden valikoituessa, on päätettävä mitä tapausten piirteitä me tutkimme kyetäksemme kuvaamaan ja selittämään kohteena olevaa ilmiötä. Tällaiset päätökset ovat aina valikoivia, koska yleisesti ottaen on mahdotonta huomioida kaikkia tapauksen puolia tai sen tekijöitä. Tästä johtuen on hyvä huomioida ja varsinkin tuoda tietoisesti esille, että tutkimuksesta tehdyt johtopäätökset perustuvat omien olettamuksien ja ajatusmallien lisäksi juuri näiden, valittujen tekijöiden tutkimiseen, eivätkä ne välttämättä tarjoa ainoaa oikeaa, lopullista syytä tai vastausta kyseiseen ongelmaan.

¹⁷⁹ Räsänen 2005, s. 59.

4. Iso-Britannian turvallisuus- ja puolustuspoliittiset asiakirjat sekä niiden tutkimus: aineiston ja tutkimuskirjallisuuden esittely

4.1. Tutkimuksessa käytetty primääriaineisto

Tutkimuksessa käyttämäni aineisto koostuu Iso-Britannian turvallisuus- ja puolustuspoliittisista asiakirjoista pääasiallisesti kahdelta eri ajankohdalta, kylmän sodan päättymisen hetkeltä 1988-1993 sekä vuoden 2001 syyskuun 11. terrori-iskujen jälkeiseltä ajalta. Aikaisemmat asiakirjat ovat sisällöltään jokseenkin suppeampia, lyhyehköjä kuvauksia kyseisen hetken asevoimista, niiden tehtävistä sekä arvioita mahdollisista hankinnoista tai supistuksista. Kyseisissä asiakirjoissa on pyritty tuomaan esille myös ajankohtaa määrittelevä kansainvälinen, turvallisuuspoliittinen tilanne tai ympäristö.

Jälkimmäisen ajankohdan asiakirjat ovat puolestaan huomattavasti kokonaisvaltaisempia. Kyseisten asiakirjojen joukosta löytyy omansa esimerkiksi eurooppalaiselle yhteistyölle, sotilaalliselle diplomatialle, globaalin turvallisuuden edistämiselle sekä kansalliselle turvallisuudelle. 2000-luvun asiakirjoissa on myös huomattavasti tarkemmat selostukset itse asevoimien muutoksista ja tehtävistä. Tutkimuksen varsinainen kohde, sotilaallinen doktriini, on myös saanut oman virallisen ulkoasunsa tehden kyseisen toimintakehyksen tutkimuksen aikaisempaa yksinkertaisemmaksi.

Kuten edellä olen todennut, tutkimuksen kohteena ovat sotilaalliset doktriinit sekä niiden välillä tapahtunut mahdollinen muutos tai kehitys. Kaikesta huolimatta aineisto koostuu huomattavasti laajemmasta kokonaisuudesta asiakirjoja. Kyseiselle aineiston valinnalle on kaksi olennaista syytä. Ensimmäiseksi, mielestäni doktriinia ei tulisi käsitellä poliittisena dokumenttina yksittäin, sellaisenaan, vaan siihen liittyvät olennaisesti kyseisen hetken laajemmat turvallisuuspolitiikkaa käsittelevät dokumentit, linjaukset ja strategia-asiakirjat, ja nämä tulee mielestäni sisällyttää myös olennaisina osina kyseiseen tutkimukseen. Tämä pitää paikkansa erityisesti tässä kyseisessä tutkimuksessa, jonka tarkoituksena on olla osa kansainvälisen politiikan tutkimusta, ei niinkään yksityiskohtainen sotatieteellinen selvitys kyseisestä aiheesta.

Toinen olennainen syy laajalle aineistolle on virallisen, kirjallisen doktriinin puute kylmän sodan päättymisen hetkeltä. Tällöin tutkimuksen kohde, doktriini, on luettava ns. rivien välistä eli

käsitettävä laajempien turvallisuuspoliittisten ja asevoimia kuvaavien asiakirjojen kokonaisuudesta. Kyseisen käsityksen muodostus sitä sivuavista asiakirjoista on siis tässä kyseisessä tutkimuksessa kirjoittajan oma. Vaikka olen pyrkinyt sitä vahvistamaan ja tukemaan muiden aihetta tutkivien ajatuksilla ja huomiolla, tällaisena se on myös ymmärrettävä.

4.2. Tutkimuskirjallisuus: näkökulma tutkimusongelmaan

Kuten aikaisemmista luvuista voi todeta, olen pyrkinyt sisällyttämään käsittelemääni kirjallisuuteen mahdollisimman laaja-alaisen kokonaisuuden alan keskeisten tutkijoiden tuottamista teoksista. Kirjallisuus sisältää niin klassikoita, kuten Clausewitzin ja Beaufrén tuotantoa, sekä tuorempien ajattelijoiden, kuten Mary Kaldorin, Colin Grayn ja Martin van Creveldin, teoksia ja ajatuksia. Vaikka tutkimus pohjautuukin kokonaisvaltaiseen kirjallisuuteen, on huomioitava, kuten edellä olen todennut, että niin kirjallisuus kuin koko näkökulma käsiteltävään ongelmaan kattavat vain pienen osa-alueen aiheesta. Ja näin ollen, niiden pohjalta tuotettu viitekehys sekä myöhemmin käsitelty aineisto eivät välttämättä muodosta ainoaa mahdollista kokonaisuutta, näkökulmaa, ja lopulta, ainoita mahdollisia johtopäätöksiä kyseisen tutkimuskysymyksen käsittelyssä.

Edellä olevan teoreettisen viitekehysten keskeisen osan muodostavat Carl von Clausewitzin *Sodasta* -teos ja Mary Kaldorin *Uudet ja vanhat sodat* -teos sekä näiden kahden ajattelijan muodostama keskustelu, jota olen pyrkinyt syventämään ja perustelevaan muiden aiheita tutkivien tutkijoiden ajatuksilla. Olen pyrkinyt valitsemaan monipuolisen joukon ajattelijoita, jotta aiheen käsittely muodostaisi mahdollisimman validin ja objektiivisen kokonaisuuden. Tästä huolimatta valinnat kuitenkin edustavat kirjoittajan, tietoisia ja tiedostamattomia, preferenssejä, jolloin myös näistä muodostetut kokonaisuudet tulee ottaa tällaisena. Menetelmää käsittelevä luku, luku 3, puolestaan pohjautuu merkittävältä osin B. Guy Petersin¹⁸⁰ vertailevaa tutkimusotetta käsittelevään teokseen.

Koska tutkimukseni kysymyksenasettelu pitää sisällään varsin tuoreen ajankohdan, siis viimeaikaisen kehityksen, niin kyseistä ongelmaa suoranaisesti käsittelevää kirjallisuutta oli varsin niukasti saatavilla laajempien teosten muodossa. Viimeisimpien ajatusten saamiseksi mukaan tutkimukseeni olen käyttänyt myös huomattavan määrän aiheita käsitteleviä artikkeleita merkittävistä kansainvälistä politiikkaa ja turvallisuuskysymyksiä käsittelevistä aikakauslehtikokoelmista, kuten esimerkiksi *The Journal of Strategic Studies* ja *Defence Studies*. Varsinkin aineistoa käsittelevässä kappaleessa, Iso-Britannian kansallinen ja kansainvälinen turvallisuus: Sotilaallinen doktriini ja sen muutos, artikkelit muodostavat merkittävän osan tutkimuksellisesta materiaalista.

¹⁸⁰ Peters 2008

5. Iso-Britannian kansallinen ja kansainvälinen turvallisuus: Sotilaallinen doktriini ja sen muutos

5.1. Turvallisuus- ja puolustuspoliittisen linjauksen kehitys

5.1.1. Turvallisuus- ja puolustuspoliittinen tausta

Iso-Britannian historia, varsinkin sotilaallinen sellainen, on monella tavalla erilainen useisiin eurooppalaisiin valtioihin verrattuna.¹⁸¹ Historian muodostamiin ja muokkaamiin eroavaisuuksiin on tässä mahdoton puuttua kovinkaan syvällisesti, mutta olisi todella suuri vääryys olla mainitsematta sitä yhtenä suurena vaikuttimena tämän hetkiseen, brittiläiseen kansalliseen ja kansainväliseen turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaan. Brittiläistä politiikkaa analysoitaessa on otettava huomioon sen historiallisesti keskeinen rooli länsimaisen sivistyksen yhtenä edelläkävijöistä ja sen levittäjistä, ”valkoisen miehen taakan kantajista¹⁸²”, maailmalla. Useat teolliseen vallankumoukseen johtaneet seikat sekä sen saavutukset juontavat myös juurensa saarivaltioon. Teollinen kehitys ja maailmanpoliittinen asema yhdessä, ja tietenkin toisiaan tukien, varmistivat brittien keskeisen roolin kansainvälisessä politiikassa aina toiseen maailmansotaan asti. Tapa, jolla tätä järjestelmää pidettiin yllä ja edistettiin, puolestaan kertoo paljon turvallisuus- ja puolustuspolitiikan roolista sekä itse asevoimien tehtävistä ja sen merkityksestä kyseisen politiikan muotoutumisessa.¹⁸³

Vaikka Iso-Britannia ei kärsinytkään suuria aineellisia tappioita omalla maaperällään toisessa maailmansodassa, se oli yhtenä sodan alusta loppuun taistelevana valtiona taloudellisesti niin heikossa kunnossa, ettei siitä ollut jatkamaan sotaa edeltävää kansainvälispoliittista rooliaan. Se ei mm. pystynyt ylläpitämään suurta siirtomaajärjestelmää, lukuisista yrityksistä huolimatta. Pitkäaikainen ja läheinen suhde Yhdysvaltoihin antoi kuitenkin mahdollisuuden toimia yhtenä läntisen maailman vaikuttajana Yhdysvaltojen ”alaisuudessa”. Todellisuudessa briteillä ei ollut Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton jakamassa kylmän sodan maailmassa todellista, omaa valtaa. Läheiset suhteet Yhdysvaltoihin ovat toisesta maailmansodasta lähtien olleetkin vedenjakajana

¹⁸¹ Esim. puolustus on nojannut hyvin pitkälti laivaston mahtiin toisin kuin useimpien muiden maiden, joiden puolustus perustunut armeijan voimaan (Saksa, Ranska), Iso-Britanniaan ei myöskään suuresti vaikuttanut Napoleonin sotien myötä levinnyt sotilaallinen vallankumous, asevoimat eivät ole, muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta (esim. II ms), myöskään pohjautunut asevelvollisuuteen, vaan pieniin ammattisotilaiden joukko-osastoihin.

¹⁸² Apunen 1999, 11.

¹⁸³ esim. Van Creveld 2006, s. 3-5: taloudellinen ja teknologinen ylivoima, siirtomaiden hankinta ja hallinta, asevoimien kehitys, suurvaltadiplomatia ja -kamppailu.

brittien ja muiden eurooppalaisten valtioiden välisissä suhteissa. Mm. de Gaullen Ranska vastusti Iso-Britannian liittymistä silloiseen Euroopan yhteisöön, nykyiseen Euroopan unioniin. Vasta de Gaullen poistuttua mahdollistui brittien liittyminen yhteisöön 1972. Tämä erityissuhde (special relationship) Yhdysvaltoihin toimii tälläkin hetkellä keskeisenä ongelmana, poliittisen keskustelun aiheena tai ainakin merkittävänä turvallisuuspolitiikan muokkaajana brittien ja Manner-Euroopan (turvallisuus-)poliittisen integraation kehittämisessä. Tämän hetkessä tilanteessa Iso-Britannia puolestaan katsoo historiallisten siteiden ja erityisen läheisten suhteidensa vuoksi tehtäväkseen toimia välittäjänä Yhdysvaltojen ja sen eurooppalaisten kumppaneiden välillä¹⁸⁴.

5.1.2. Maantiede turvallisuuspolitiikan taustalla

Euroopan karttaa katsottaessa ei voi olla huomioimatta Iso-Britannian erikoislaatuista tilannetta. Se sijaitsee aivan Euroopan läntisellä laidalla, erillään muista valtioista. Saarivaltioelementti tekee suoranaisen, tavanomaisin asein suoritettun hyökkäyksen hyvin vaikeaksi. Sitä ei myöskään uhkaa maarajoilta tulevat epidemiat tai väestönlikkeet suuronnettomuuden tai luonnonkatastrofin sattuessa¹⁸⁵. Lisäksi muut relatiivisen rauhan ja vakauden omaavat Länsi-Euroopan valtiot toimivat tahtomattaankin puskurina kansainvälisten rauhaa uhkaavien tilanteiden kehittyessä ja antavat näin ollen lisää aikaa tarpeellisten toimenpiteiden kehittämiseen ja käyttöönottoon.

Iso-Britannia valmistautuu puolustamaan ja turvaamaan omia saarivaltioalueitaan mahdollisimman laaja-alaisella ja kokonaisvaltaisella tavalla – asevoimien tulee olla valmis suorittamaan koko sotilaallisen skaalan sisältämiä operaatioita tavanomaisesta sodankäynnistä rauhanturvaamiseen – mutta perinteisen, saarivaltioon kohdistuvan, laajamittaisen sodan uhkan ollessa vähäinen¹⁸⁶, turvallisuus- ja puolustuspolitiikan, sekä asevoimien sen mukana, yhtenä keskeisenä roolina nähdään turvallisuuden ja vakauden edistäminen sekä terrorismin torjunta omien ja Nato-rajojen välittömän läheisyyden ulkopuolella.¹⁸⁷ Tästä hyvä esimerkki on mm. eurooppalaisen kriisihallintainstituution kehittäminen. Kriisinhallinnan käsitteellä käytännössä pyritään erottamaan täysimittainen sota muusta sotilaallisesta toiminnasta¹⁸⁸. Kyseisellä maantieteellisellä piirteellä on ollut merkittävä vaikutus brittiläisen turvallisuuspolitiikan linjauksien, asevoimien sekä sotilaallisen doktriinin muotoutumiseen aina merivoimien ja siirtomaajoukkojen kehittämisestä lähtien.

¹⁸⁴ Future Strategic Context – 2001, s. 22-23; Multinational Defence Co-operation, s. 11.

¹⁸⁵ Clarke 1995, 48.

¹⁸⁶ Future Strategic Context – 2001, s. 22, 25-26: seurausta mm. vallitsevasta teknologisesta ylivoimasta suhteessa todennäköisimpiin vihollisiin.

¹⁸⁷ Delivering Security in a Changing World 2003, s. 2-6; Delivering Security in a Changing World 2004, s. 2.

¹⁸⁸ MOOTW – military operations other than war.

Vaikutukset ovat edelleen nähtävillä, osin jatkumon tuloksena, osin kyseisen hetken sotilaallisena tarpeena, kuten myöhemmin tulen esittämään.

Kriisinhallinnan toimialueina ovat tietyt alueet tiettyine ongelmineen ja niitä vastaan harjoitellaan toimimaan. Kriisinhallintaa rakennettaessa on otettava huomioon mm. paikallisten olojen tuntemus, toimintaedellytykset, alueellinen laajuus sekä logistiset ongelmat. Britit ovat toimineet ympäri maailmaa siirtomaapolitiikkansa vuoksi. Vaikka suurin osa näistä entisistä protektoraateista onkin itsenäistynyt, on läheiset suhteet, ainakin valtiotasolla, säilyneet. Tämä on merkinnyt briteille ”mahdollisuutta” harjoitella¹⁸⁹ sekä kehittää sotilaallista toimintakykyään hyvinkin erilaisissa olosuhteissa sekä ylläpitää alueellista tuntemusta ja suhteita paikallisiin, jotka tulevaisuudessa saattavat muodostua hyödylliseksi mm. juuri yhteistä eurooppalaista turvallisuus- ja kriisinhallintajärjestelmää kehitettäessä sekä sotilaallista toimintaa kyseisillä alueilla tai kyseisissä olosuhteissa.

Globalisaation vaikutukset merkitsevät, että ongelmat ovat lähempänä ja uhat moninaisempia, jolloin kenenkään, varsinkaan yksittäisen eurooppalaisen valtion, ei ole mahdollista toimia yksinään varustautuen kaikkiin uhkiin ja ongelmiin. Vaikkakin Iso-Britannia varustautuu puolustamaan omaa maaperäänsä, niin Euroopassa kuin sen mertentakaisilla alueilla, sotilaallisesti, kuuluu turvallisuuspolitiikan maantieteellisiin alueisiin myös Euroopan unionin alueet Yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan (YUTP) kautta sekä tietysti Nato-maiden muodostamat alueet. Globalisaation aikaansaannosta on myös kyseisten ongelmien ja kriisien ”liikkumisen” tai leviämisen nopeutuminen sekä niiden eskaloitumisen vaaran lisääntyminen. Tämän vuoksi tilanteiden seuranta ja mahdollinen toiminta suoranaisten omien alueiden (Yhdistyneet Kuningaskunnat, EU, Nato) ulkopuolella nähdään keskeisenä omien (turvallisuus)intressien ylläpidossa ja edistämisessä.¹⁹⁰ Tilannetta kuvaa, kirjoittajankin allekirjoittama, käsitys siitä, että sotilaallinen maantiede ja geopolitiikka ovat ajautuneet tilanteeseen, joka vaatii merkittävää päivitystä. Perinteisiä rajoja, olivat ne sitten valtiollisia, kulttuurillisia tai ajatusten (tieto, taito, ideologia) tasolla olevia, ei voida pitää enää monelta osin paikkansapitävinä, vaan vaativat uudelleenajattelua kyseisen tilanteen mukaisiksi.

Kylmän sodan jälkeisen uuden maailmanjärjestyksen ja alati kehittyvän globalisaation muokkaamassa maailmassa Iso-Britannia siirtyi kohti uutta vuosituhatta ja sen mukana tuomia

¹⁸⁹ Esim. Belize, joka Karibialla tarjoaa erinomaisen viidakkosodankäynnin harjoittelupaikan brittien laskuvarjomiehille sekä erikoisjoukoille; Norjassa, Nato-yhteistyön piirissä, britit puolestaan ovat harjoitelleet talvi- ja vuoristosodankäyntiä.

¹⁹⁰ Strategic Defence Review: A New Chapter, s. 9-10.

turvallisuuskysymyksiä. 1990-luvun lopulla alkoi herätä ymmärrys, myös tutkijoita laajemman yleisön keskuudessa, että turvallisuuspoliittinen ympäristö oli muuttunut merkittävästi. Tämä puolestaan merkitsi sitä, että kyseisen tilanteen asettamiin kysymyksiin ja ongelmiin tulisi mahdollisesti myös kehittää niiden vaatimia keinoja ja ratkaisuja.

5.2. Iso-Britannian 2000-luvun haasteet ja turvallisuuspoliittinen linjaus

5.2.1. Uhkakuvat ja haasteet nyt ja lähitulevaisuudessa

Laajamittaisen, tavanomaisen sodan ei tällä hetkellä, eikä lähitulevaisuudessa, nähdä uhkaavan Iso-Britanniaa.¹⁹¹ Suurimmat uhkat ovat asymmetrisen sodankäynnin¹⁹² uhkat sekä erilaiset ympäristöongelmat ja humanitääriset kriisit. Myös kansainvälinen rikollisuus, ase-, huume- ja ihmiskauppa, kuuluu ns. uusiin uhkiin ja samalla kohdistuu myös saarivaltion turvallisuuteen.¹⁹³ Vuoden 1998 Strategic Defence Review'ssä (SDR -98) esitettiin varoituksia siitä, että brittien ja heidän liittolaisten käyttäessä hyväksi teknologiaa vahvistaakseen ylivoimaansa perinteisten aseiden osalta, mahdolliset vastustajat saattavat ottaa käyttöönsä vaihtoehtoisia aseita ja menetelmiä sekä mahdollisesti hyökkäävät avoimissa yhteiskunnissamme olevia haavoittuvuuksiamme kohtaan käyttäen hyväkseen rikollisuutta, huumeita, terrorismia tai jopa negatiivista demografiaa tai ”muutosväsymystä”¹⁹⁴. Näin ollen, uhkia tulee arvioida niin vastustajan kuin omistakin lähtökohdista. Tämä vahvistaa, yhdessä vuosituhaten alun terroristapahtumin kanssa, käsitystä siitä, että iskuissa ja vastaiskuissa tulee hyökätä kohti niin vastustajan tahtoa ja yhteisyyttä kuin fyysisiä ominaisuuksiakin vastaan.¹⁹⁵

Asymmetrisen sodankäynnin yhtenä peruselementtinä on terrorismi eri muodoissaan; mm. iskut siviilikohteisiin, iskut ei-sotilaallisille alueille, itsemurhaiskut, kidnappaus, kaappaus ja kiristys. Asymmetriseen sodankäyntiin voidaan laskea myös erilaisin joukkotuhoasein (ydinaseet, biologiset aseet, kemialliset aseet) tehdyt iskut. Tästä johtuen yksi suurimmista uhkista, niin Iso-Britannialle kuin muullekin Euroopalle, on erilaisten joukkotuhoaseiden sekä niihin liittyvän teknologian leviäminen. Terrorismiin ja joukkotuhoaseisiin yhdistetään usein myös ”sortuvien” valtioiden (failing states¹⁹⁶) uhka¹⁹⁷. Kaikki asymmetriset uhkat eivät välttämättä kuitenkaan toteudu sotilaallisin keinoin. Tämä hämärtää rikollisuuden ja sodankäynnin rajaa. Länsimaisten, demokraattisten instituutioiden (lait, säännöt, normit) asettamat rajoitteet saattavat vaikuttaa toiseen osapuoleen, mutta ei toiseen, ja näin ollen antaa joissain tilanteissa suhteellisen edun edellä

¹⁹¹ Future Strategic Context – 2001, s. 22, 25-26; Future Capabilities 2005, s. 8: kyseisen uhkan kehittymisen odotetaan vaativan huomattavan määrän aikaa ja näin ollen tarjoavan pitkän varoitusajan.

¹⁹² mm. Chamberlain 2003, s. 20-31; Suomen Turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko 2004, 101.

¹⁹³ Delivering Security in a Changing World 2003, s. 4-5.

¹⁹⁴ mm. ikääntyvää, supistuvaa väestömäärää, mikä on yleistä jälkiteollisissa/postmoderneissa yhteiskunnissa; nopeasti muuttuvan yhteiskuntarakenteen aiheuttamia ”kustannuksia”, mahd. taloudellista lamaa, lisääntyvää siirtolaisuutta, tai näistä aiheutunutta eriarvoisuutta ja yhteenottoja.

¹⁹⁵ Chamberlain 2003, s. 28-31.

¹⁹⁶ mm. Suomen Turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko 2004, s.20.

¹⁹⁷ ibid.

mainittuihin menetelmiin turvautujalle. Tällaisia uhkia kohdattaessa on olennaista taistella todellisia uhkia, ei vain julkisesti tai pintapuolisesti ymmärrettyjä, vastaan.¹⁹⁸

Muuttuva uhkaympäristön ymmärtäminen on tärkeää, mutta uhkan ”kuinka/miten” on vähemmän merkittävä kuin kontekstin ”kuka” ja ”miksi”. Ei ole hyödyllistä kehittää vastasuunnitelmia, mikäli uhkaa ei ole kunnolla ymmärretty, varsinkin mikäli vastustajan tavoitteita ja todennäköisiä menetelmiä ei ole tunnistettu ja hänen todennäköiset vastatoimensa ovat tuntemattomia.¹⁹⁹

2000-luvun edetessä uhkien ja haasteiden voidaan katsoa moninaistuvan ja samalla muodostavan entistä nopeammin muuttuvan maailman. Tulevaisuudessa keskeisiä haasteita Iso-Britannian kansalliselle hyvinvoinnille, ja samalla turvallisuudelle, tulee niin valtion ulko- kuin sisäpuoleltakin. Turvallisuuteen vaikuttavat sotilaallisen toiminnan lisäksi niin taloudellinen, sosiaalinen, kulttuurillinen kuin ympäristöönkin liittyvä tilanne. Ja kaikkien näiden oletetaan ajautuvan murrostilanteeseen vuosisadan ensimmäisellä puoliskolla, niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla.²⁰⁰

Euroopan unionin valtioiden, Iso-Britannian siinä mukana, väestö vanhenee ja työikäinen väestö vähenee. Nämä yhdessä aiheuttavat paineita valtion taloudelle. Kehitysmaissa, lähinnä Afrikassa ja Aasiassa, puolestaan väestön odotetaan kasvavan. Kaikkien alueiden talouksien ei kuitenkaan oleteta kasvavan väestön mukana, ainakaan samassa tahdissa, joten yhteiskunnallisia paineita on odotettavissa entisestään. Näiden demograafisten muutosten aiheuttamat yhteiskunnalliset ja sosiaaliset paineet sekä taloudellinen eriarvoisuus ovat erittäin hedelmällinen alusta terrorismin ja muun väkivallan kehittymiselle. Demograafiset muutokset vaikuttavat suoranaisesti myös valtion turvallisuus- ja puolustuselimiin; laadukkaasta työvoimasta tullaan käymään entistä kiivaampaa taistelua. Taloudelliset paineet kohdistuvat myös turvallisuusjärjestelmien kehittämiseen, jotka tulevaisuudessa tulevat maksamaan entistä enemmän.²⁰¹

5.2.2. Turvallisuuspoliittinen linja

Iso-Britannian turvallisuus sekä kansallinen hyvinvointi ovat riippuvaisia kansainvälisestä vakaudesta, vapaudesta ja taloudellisesta kehityksestä. Saarivaltio on monia muita eurooppalaisia kumppaneitaan enemmän riippuvainen tuonnista sekä sen toimivuudesta. Globalisaation myötä

¹⁹⁸ Chamberlain 2003, s. 28-31.

¹⁹⁹ *ibid.*

²⁰⁰ Future Strategic Context – 2001, s. 1-3.

²⁰¹ Future Strategic Context – 2001, s. 5-6; Delivering Security in a Changing World 2003, s. 5.

suoranaiselta konfliktilta välttyminen ei tarkoita, ettei sillä olisi merkitystä tai vaikutusta, vaikka se kehittyisi omien intressirajojen, mikäli tällaisia rajoja edes enää on, ulkopuolella. Tämän vuoksi toimiminen kansainvälisessä yhteisössä muodostaa keskeisen foorumin kansallisen turvallisuuden ja kansallisten etujen ajamiseksi. Euroopan turvallisuus on edelleen keskeisessä asemassa kansallisia intressejä ja tavoitteita määriteltäessä. Kyky kansainväliseen kriisinhallintaan, rauhanturva- ja interventio-operaatioihin yhdessä NATO- ja EU-kumppaneiden kanssa muodostaa elintärkeän komponentin kansallisessa turvallisuuspolitiikassa²⁰².

Lähi-itä muodostaa yhden keskeisimmistä ja tärkeimmistä yksittäisistä turvallisuushaasteista laajassa mittakaavassa. Persianlahden alue puolestaan muodostaa strategisesti tärkeän alueen energiavarantoineen. Toimet edellä mainituilla alueilla, taistelu terrorismia vastaan globaalisti sekä monet muut kriisit ja kriisialueet vaikuttavat Iso-Britannian kansalliseen turvallisuuteen ja vaativat osallistumista ratkaisujen saavuttamiseksi. Iso-Britannialla ei kuitenkaan ole kykyä osallistua kaikkien kriisien hallintaan, joten jo suunnitelmia laadittaessa keskitytään alueisiin, joihin on vahvat historialliset siteet ja vastuuntunto kohdistuu²⁰³. Euroopan perifeeriset alueet idässä, Balkan sekä Pohjois-Afrikka muodostavat alueet, joiden sisäiset levottomuudet saattavat aiheuttaa spill over-efektin muodossa uhkatilanteita unionin ja samalla Iso-Britannian turvallisuudelle. Alueiden valvonta ja tarkka seuranta on erityisen tärkeää alueen vakauden ja turvallisuuden säilyttämiseksi.²⁰⁴

Iso-Britannian kansainvälisessä turvallisuuspolitiikassa noudatetaan *YK:n normien ja kansainvälisten lakien* muodostamaa linjaa. Jatkossakin YK, varsinkin YK:n turvallisuusneuvosto, tulee säilymään foorumina, jossa suurimpien kriisien hoidosta neuvotellaan ja päätetään. Tavoitteena onkin ylläpitää vahvaa neuvostoa ja kehittää YK:n toimintakykyä rauhanturvaoperaatioissa. Kollektiivisen turvallisuuden kulmakivenä on kuitenkin NATO, niin Euroopassa kuin globaalissakin kriisinhallinnassa.²⁰⁵ Toimintaa yhdessä Yhdysvaltojen kanssa, kahdenkeskeisesti, ei tule kuitenkaan sivuuttaa yhtenä mahdollisena käytännön toimintamallina, vaikka virallinen linjaus onkin edellä mainitun mukainen²⁰⁶.

²⁰² Delivering Security in a Changing World 2003, s. 4-6; Future Strategic Context – 2001, s. 11.

²⁰³ Delivering Security in a Changing World 2004, s. 2-3.

²⁰⁴ Delivering Security in a Changing World 2003, s. 5.

²⁰⁵ Delivering Security in a Changing World 2003, s. 6; The Strategic Defence Review 2002, s. 21.

²⁰⁶ esim. Future Strategic Context – 2001, s. 24.

5.2.3. Turvallisuuspoliittiset ratkaisut

Teknologian osalta tutkimus- ja kehitystyö ovat erittäin tärkeitä pyrittäessä hallitsemaan tulevaisuuden uhkia ja haasteita. Iso-Britannia on yksi johtavista innovatiivisista keskuksista Euroopassa turvallisuusteknologian alalla, niin siviili- kuin sotilaspuolellakin. Siitä huolimatta se, sekä koko Eurooppa yleensä, on huomattavasti jäljessä Yhdysvaltojen vastaavaa. Tämä saattaa pitkällä aikavälillä aiheuttaa ongelmia yhteisten, kahdenvälisen tai Nato-johtoisten, operaatioiden suunnittelussa ja toteutuksessa. Yhteistyön ja Yhdysvaltojen kehitystulosten hyödyntämisen ei voida myöskään olettaa olevan ilmaista. Yhdysvallat odottavat jatkossa sen eurooppalaisilta kumppaneiltaan vahvempaa panosta mm. Nato-johtoisissa operaatioissa sekä oman turvallisuutensa kehittämisessä.²⁰⁷

Tulevaisuuden vaatimuksia vastaava teknologia on erittäin kallista ja vaatii kansalliselta budjetilta entistä enemmän. Näin ollen siltä myös odotetaan paljon ja sen odotetaan olevan erittäin monikäyttöistä²⁰⁸. Yhteistyötä siviilien kanssa on myös parannettava, sillä useat teknologiset innovaatiot ovat siviilipuolella huomattavasti pidemmällä paremman taloudellisen tilanteen ja rahoituksen vuoksi²⁰⁹. Tulevaisuudessa kehittyvät asevoimat tarvitsevat osaavaa ja koulutettua henkilöstöä, määrän on tarkoitus korvata laatu, jolloin jonkin asteisia rakenteellisia muutoksia on myös odotettavissa. Teknologiset muutokset ja asejärjestelmien kehittyminen vaativat myös muutoksia sotilaallisiin doktriineihin²¹⁰. Tulevaisuudessa tilanteiden kehittyminen ja muutos saattavat olla nopeita, joten asevoimien tulee olla myös valmis nopeisiin muutoksiin, moninaiseen toimintaympäristöön sekä moninaisiin toimintamuotoihin²¹¹.

Nykyinen, ja tulevaisuuden todennäköinen sodankäynnin muoto, informaationsodankäynti vaatii entistä kehittyneempää tiedustelutoimintaa ja laaja-alaista yhteistyötä. Erityisen tärkeää on saada eri kansalliset organisaatiot – siviili- ja sotilasorganisaatiot – toimimaan yhdessä turvallisuuden maksimoimiseksi²¹². Yhteistyön, tiedustelutietojen vaihdon, koulutuksen ja konsultoinnin, lisäämisen nähdään olevan merkittävässä asemassa myös Iso-Britannian sekä sen eurooppalaisten kumppaneiden että Yhdysvaltojen välillä. Päätöksenteko- ja johtamisjärjestelmän kehittämisen

²⁰⁷ Future Strategic Context – 2001, s. 7-8, 22, 30.

²⁰⁸ Multinational Defence Co-operation, s. 4.

²⁰⁹ Future Strategic Context – 2001, s. 7-12; Gould 2004, 37.

²¹⁰ Future Strategic Context – 2001, s. 30-31.

²¹¹ Delivering Security in a Changing World 2003, s. 8.

²¹² mm. European Defence, s. 11.

operaatioita vastaavalle tasolle nähdään myös olevan olennainen osa asevoimien muutosta läheisessä tulevaisuudessa.²¹³

Sotilaallisilla toimilla, kuten myös kriisinhallinnalla, on myös sosiaaliset ulottuvuutensa. Yhteistyön ja vuoropuhelun säilyttäminen, ja mahdollisesti kehittäminen, asevoimien ja kansalaisten välillä on erityisen tärkeää, niin sodan kuin rauhankin aikana. Tällä tavalla asevoimilla on mahdollisuus ylläpitää ja parantaa yleistä mielipidettä ja merkitystä kansalaisten silmissä. Tulevaisuudessa myös sotilaallisten operaatioiden odotetaan täyttävän moraaliset tunnuspiirteet entistä tarkemmin, jolloin moraalisen oikeutuksen hankkiminen/omaaminen tulee olemaan entistä tärkeämpää.²¹⁴ Moraaliseen oikeutukseen liittyy olennaisesti myös kansallisten ja kansainvälisten lakien sekä toiminnallisten raamien muokkaaminen kriisinhallinnan ja -ehkäisyn sekä operatiivisten vaatimusten että kykyjen mukaisiksi.

Valtion turvallisuuspolitiikka, pitäen sisällään niin sisä- kuin ulkopoliittisetkin ratkaisut ja käytännön toimet, on yleisesti ottaen johdettavissa kansainvälisen ja kansallisen turvallisuuspoliittisen ympäristön vaikutuksista. Yleinen turvallisuuspoliittinen ympäristö yhdessä valtion resurssien ja intressien kanssa määrittää millaisia ratkaisuja valtion tulee tehdä edistääkseen parhaiten (turvallisuuspoliittisia) etujaan ja tavoitteitaan. Näiden ratkaisujen pohjalta muodostuu valtion kokonais- tai suurstrategia, joka voidaan puolestaan jakaa erilaisiin alatasoihin, kuten sotilaallinen, poliittinen tai taloudellinen strategia. Tässä kyseisessä tutkimuksessa mielenkiinto kohdistuu lähinnä sotilaalliseen strategiaan ja erityisesti sen alla olevaan asevoimien doktriiniin. Doktriinin tarkoituksena on tuoda esiin ne käytännön keinot, joiden avulla asevoimat parhaiten kykenevät toimimaan sotilaallisen strategian ja sitä kautta suurstrategisten sekä turvallisuuspoliittisten tavoitteiden edistämiseksi. Doktriini ja turvallisuuspolitiikka ovat näin ollen myös läheisessä yhteydessä toisiinsa, eikä doktriinia, sen kehitystä tai muutosta, voida mielestäni tutkia ilman laajemman turvallisuuspoliittisen tilanteen ymmärtämistä tai pitämistä analyysissä läheisesti mukana.

²¹³ Delivering Security in a Changing World 2003, s. 7-8, 11, 14.

²¹⁴ Future Strategic Context – 2001, s. 14.

5.3. Turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta sotilaalliseen doktriiniin

5.3.1. Doktriinin tausta ja kirjoitus

Merkittäviä asiakirjoja kirjoitettaessa on oleellista kysyä miten, miksi tai missä kontekstissa kyseinen asiakirja on kirjoitettu. Nämä intellektuellit kehityskuviot muodostuvat keskeisiksi pyrittäessä ymmärtämään mitä on kirjoitettu, ja vielä olennaisemmin, pyrittäessä selittämään kyseistä prosessia. Kun sotilaallisen doktriinin oletetaan sisältävän sekä intellektuelleja että käytännöllisiä implikaatioita, se avaa mahdollisuuden sotilaallisten asioiden tulkitsemisen lisäksi aikakauden hengen analysoimiselle, kyseisen ajan muokkaaman viitekehyksen paremmalle hahmottamiselle.²¹⁵

Tämän kyseisen viitekehyksen ymmärtäminen puolestaan auttaa meitä ymmärtämään paremmin mitä tutkittavissa tai analysoitavissa asiakirjoissa jätetään sanomatta tai mitä tulee ymmärtää lukemalla rivien välistä. Esimerkiksi vertailemalla kylmän sodan päättymisen aikaisia asiakirjoja 2000-luvun alun vastaaviin on selvästi huomioitavissa eroavaisuuksia niin tekstien tyyllissä kuin käytännön painotuksissa, jolloin suoranainen vertailu saattaa osoittautua vaikeaksi. Tällöin on välttämätöntä kyetä sisällyttämään analyysiin kyseisten aikakausien viitekehykset, laajempi mittakaava, sekä huomioitava se mitä on jäänyt kirjoittamatta tai ”sanotaan” rivien välissä. Kirjoitettuja puolustuspoliittisia linjauksia tai asevoimien doktriineja voidaan vertailla ottamalla huomioon pelkästään ”kovia” numeroita joukkojen, aseiden tai asejärjestelmien määrästä, vertailemalla puolustusbudjettiin varattujen varojen määriä eri aikakausina tai vertailemalla tämän kokonaissumman jaotteluita (mm. varustus, suunnittelu ja kehitys, henkilöstö) eri osa-alueille.²¹⁶ Tämä ei kuitenkaan anna doktriinista sen koko totuutta. Analysoitaessa kylmän sodan aikaisia asiakirjoja tällainen menettely on jopa pakollista, sillä näiden asiakirjojen sisältö on huomattavasti suppeampi kuin seuraajiensa. Tämä tietysti on yksi turvallisuuspoliittisen analyysin ja itse politiikan kehityksen päätelmä jo sellaisenaan.

Histogramfia on tutkimusmenetelmä, joka pureutuu muodostuneen tekstin analysoimiseen, pyrkii selvittämään miten ja miksi asiat ovat juuri kyseisessä muodossa. Menetelmä pyrkii selittämään sitä, miksi historioitsijat kirjoittivat, kuten kirjoittivat, kyseisenä aikana. Se antaa mahdollisuuden

²¹⁵ Daddow 2003, s. 103-105.

²¹⁶ Siis, perinteisiä, poliittisen realismin mukaisesti merkittäviä tekijöitä. Kyseissä tutkimuksissa otetaan kuitenkin huomioon muutkin turvallisuuspoliittiset ja vallankäyttöön liittyvät, myös poliittisen realismin mukaiset keskeiset, tekijät, joita kuitenkin suoraan ei voida ilmaista kyseisissä asiakirjoissa, ajan ”hengen” mukaisesti.

myös kartoittaa sitä kuinka tietyt historioitsijat ovat jättäneet merkkinsä historiaan, tutkittavaan kohteeseen sekä tulkintojen trendejä itsessään. Kyseisen menetelmän pyrkimyksenä on siis tuoda esiin se mikä on historioitsijoiden, tässä tapauksessa doktriinien kirjoittajien ja alan keskeisten tutkijoiden, rooli historian muotoutumisessa.²¹⁷

5.3.2. Histografia ja doktriini

Olennaista on ymmärtää, että doktriini ei muotoudu intellektuellissa tai poliittisessa tyhjiössä. Tästä johtuen, doktriinin kehityksen tyydyttävälle ymmärtämiselle on olennaista ymmärtää kyseistä aikakautta, rakenteita, jossa kirjoittajat toimivat ja jotka edesauttoivat doktriinin muotoutumista todelliseksi sekä mukana olleita avainhenkilöitä. Syvällisempään ymmärtämiseen vaadittavat osat ovat pääpiirteissään seuraavanlaiset: yksittäiset doktriinin kirjoittajat itse; verkosto, jossa he toimivat; kansallinen poliittinen ympäristö sekä kansainvälinen konteksti. Huomioitavaa on myös, että kehitykset yhdellä tasolla saattavat vaikuttaa, ja todennäköisesti vaikuttavatkin, kehityksiin muilla tasoilla.²¹⁸

Kirjoittajista, olivat he sitten aselajikohtaisia tai yhteisiä, tai jopa siviilejä, on olennaista ymmärtää heidän ajatuksiaan konfliktin luonteesta, mahdollisista vihollisista, uhkan lähteistä sekä taktisista, operationaalisista ja strategisista tavoitteista, jotka lopulta muodostavat doktriinin orientaation.

Vaikka kirjoittajat ovatkin viimeisiä asiasta päättäviä, he työskentelevät sotilaallisissa ja poliittisissa rakenteissa, jotka todennäköisesti vaikuttavat heidän kirjoituksiin sen eri vaiheissa. Nämä verkostot tarjoavat mahdollisuuksia sekä rajoitteita. Käsiteltäessä asiaa asevoimia laajemmalti, merkittäviä suhteita on muodostettu doktriinin kirjoittajien sekä alan muiden kirjoittajien kesken ympäri maailmaa. Akateemisessa yhteisössä olevat tutkijat ovat huomanneet, mitä kasvavassa määrin, olevansa yhteydessä doktriinien muotoutumiseen, joko virallisesti muotoillen tai editoiden itse doktriineja tai epävirallisesti kirjoittaen konfliktista tai strategiasta yleensä. Näin ollen, doktriinin kirjoitus muodostaa laaja-alaisen keskustelun alan tutkijoiden ja toteuttajien välille.²¹⁹

Useiden tutkijoiden, mm. Andrew Dormanin, mukaan doktriinia ei voi eristää kyseisen ajan kansallisesta politiikasta, koska yleisen olettamuksen mukaan doktriinin kirjoitus on erittäin poliittista toimintaa, kahdellakin tavalla. Ensiksi, doktriiniin vaikuttaa kansallisen politiikan ympäristö, jossa se kirjoitetaan – valtion strateginen kulttuuri on merkittävä tekijä, joka

²¹⁷ Daddow 2003, s. 103-105.

²¹⁸ Daddow 2003, s. 105-110.

²¹⁹ *ibid.*

mahdollistaa tutkijoiden ottaa huomioon em. mallin mukaisesti tekijöitä, joiden yleisesti ottaen on sanottu vaikuttavan doktriinin muodostukseen; historia ja resurssit – nämä kyseiset käsitykset ovat erityisen syvällisesti juurtuneita, varsinkin virallisessa brittiläisessä ajatusmaailmassa. Valtion strategisen kontekstin, sellainen kuin se on, ymmärtäminen ja selittäminen ovat välttämätön osa doktrinaalisen muutoksen arviointia. Kyseisessä tapauksessa tällaisia merkittäviä tekijöitä ovat olleet mm. kylmän sodan päättymisen ja sen jälkeisen maailmanjärjestyksen murroksen vaikutukset kansallisen politiikan trendeihin, sisäpoliittisiin referensseihin. Toiseksi, kirjoittajien tulee olla ”poliittisia eläimiä” saadakseen ajatuksensa hyväksytyksi.²²⁰ Britanniassa tätä on kutsuttu mm. ”Whitehall game”-nimiseksi peliksi, jonka voittajia ovat he, jotka saavat ajatuksilleen parhaiten kuuluvuutta, tavalla tai toisella. Daddow’n mielestä yleisesti ottaen brittiläisessä pelissä kannattavaa on ollut olla pragmaattinen tulevaisuuden visioissaan (pragmatic visionary), saadakseen kannatusta ajatuksilleen.²²¹

Kansainvälinen konteksti puolestaan tuo yhtälöön maailman tapahtumien vaikutukset – menneet sodat ja konfliktit (operationaalinen kokemus) – laajemmalti. Tässä on merkittävä rooli historian eksplisiittinen vaikutuksella – päivän tapahtumien ja tulevaisuuden olettamuksen vaikutus siihen kuinka kirjoittaa doktriini, joka on relevantti myös huomenna. Tällainen ongelman käsittely vaatii jatkuvaa kosketusta akateemiseen maailmaan, kansainvälisten suhteiden tutkimukseen, strategiaopintoihin, sota- ja puolustustieteisiin sekä rauhantutkimukseen. Huomioitavaa on myös teknologisten ja doktrinaalisten konseptien siirtyminen yli valtion rajojen (special relationships), jotka ovat seurausta suorasta, henkilökohtaisesta yhteistyöstä sotilaiden ja akateemisten tukijoiden välillä sekä epäsuorasta yhteistyöstä virallisten ja epävirallisten tutkimusten ja muiden julkaisujen kautta.²²²

Kyseisessä tutkimuksessa ei ole tarkoituksena selvittää taustalla vaikuttavien kirjoittajien roolia historian muokkaamisessa sinällään, itse päätarkoituksena, vaan tuomalla asia esiin sekä tehdä paremmin ymmärrettäväksi, kuinka kyseiset asiakirjat ovat muodostuneet, mikä niiden merkitys on ollut ja mitä niistä periaatteessa voidaan tutkia tai saada selville.

²²⁰ Goldman 2001, s. 58-64.

²²¹ Daddow 2003, s. 105-110.

²²² *ibid.*

5.3.3. Doktriinin muodostus

Olettamuksena tulee olla, että kuinka hyvä tahansa doktriini sisällöltään on, on pakko olla myös mahdollisuus parannuksiin – mikäli doktriini tuottaa väittelyä sen kirjoittajien ja käytäntöön panijoiden välillä, on se parempi kuin doktriinin perustavanlaatuinen noudatus, joka saattaa johtaa kentällä suuriin epäonnistumisiin. Käytännöllisenä ongelmana voidaan pitää huolta siitä, missä määrin historiaa voidaan käyttää luotettavana ohjaajana doktriinia kirjoitettaessa. Usein menneiden sotien tutkiminen saattaa valmistaa meidät menneisiin sotiin, ei tuleviin, jolloin poliittiset, sotilaalliset ja lainopilliset vaatimukset ovat saattaneet muuttua edelliseen verrattuna. Kuinka näin ollen doktriini voi taata meille onnistumisen taistelukentällä?²²³

Tulee varmistua siitä, että opitaan oikeat asiat ja opit, erityisesti aikoina, jolloin koetaan nopeita sosiaalisia, poliittisia, taloudellisia, sotilaallisia ja strategisia muutoksia. Tämä on ollut niin briteillä kuin amerikkalaisillakin puutteellista, ellei jopa alkeellista historian saatossa. Esimerkiksi II maailmansodan, ja Vietnamin sodan amerikkalaisten tapauksessa, jälkeisenä aikana pyrittiin miltei tarkoituksenomaisesti hylkäämään ja unohtamaan sissisodankäynnistä ja (vasta)vallankumouksellisesta sodankäynnistä saadut ja opitut toimintamallit. Vastaava toimintaperiaate on historian saatossa toistunut useita kertoja jättäen asevoimat tilanteeseen, jossa he ovat joutuneet opettelemaan jo kerran opitut asiat uudelleen konfliktien tai sotien nostaessa päätään uudestaan, joka tarkoittaa, että kyseisiin tilanteisiin ei ole voitu varautua tarvittavalla tavalla sekä vastatoimien hidasta aloitusta.

Politiikan tekijöillä on ollut myös tapana kriisin aikoina palata takaisin menneisiin, yksinkertaistettuihin malleihin. Tällöin on otettu käyttöön raakoja psykologisia kuvia roistoista ja turvauduttu kulttuurillisiin stereotypioihin yrityksissä ”tuntea vihollinen”. Tämä on varsin yleistä varsinkin angloamerikkalaisessa toimintamallissa. Olennaista ei ole vain oppia oikeita asioita, vaan niitä tulee myös kyettävä laittamaan käytäntöön tehokkaasti. Tutkijoille olennaista olisi pyrkiä rikkomaan selkeitä tutkijoiden ja käytännön toimijoiden välisiä raja-aitoja ja erottelua ja näin omalta osaltaan helpottaa kyseistä kehitystä.²²⁴

Brittiläisessä puolustusdoktriinissa ei ole kyse menneisyydestä tai keskipitkän ajan tai pitkän ajan tulevaisuudesta, vaan kysymys on tästä päivästä ja välittömästä tulevaisuudesta. Kyseisessä asiakirjassa on pyritty myös unohtamaan viittaukset arvostettuihin historioitsijoihin tai sodan

²²³ Daddow 2002, s. 160-162.

²²⁴ *ibid.*

strategeihin, muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta. Doktriinia muokattaessa, tai yleensä käsiteltäessä herää useita tärkeitä kysymyksiä: Kuinka usein doktriinia tulisi uudistaa tai kehittää, jotta se säilyttäisi relevanttiutensa? Mitkä ovat tällaisen tarkastuksen kustannukset? Miten nämä vaikuttavat pitkän ajan suunnitelmiin tai hankintoihin? Kuinka toteuttaa samalla välittömiä muutoksia ja pitkäaikaisia uudistuksia?²²⁵

5.3.4. Brittiläisen puolustusdoktriinin määrittely ja kehitys

Doktriinin kirjoittajilla on aina edessään haaste – kuinka tuottaa dokumentti, joka tuo samalla esiin menneistä kokemuksista opitut asiat sekä valmistavat asevoimat, ainakin teoriatasolla, nykyisiin ja mahdollisesti jopa tuleviin haasteisiin. Valmiin doktriinin tarkoituksena on vastata nopeasti muuttuvaan toimintaympäristöön, sisällyttää mahdollisesti asevoimille annetut uudet tehtävät nykyiseen toimintaan sekä reagoida, teorian ja käytännön välimaastossa, uusiin teknologisiin trendeihin. Asiakirjan tehtävä on myös sijoittaa nämä toimet, yhdessä aikaisempien kanssa, erittäin monimutkaisiin lain ja politiikan ympäristöihin.

Iso-Britannian sotilaallisen doktriinin tarkoituksena on esittää brittiläinen lähestymistapa sotilaallisiin operaatioihin, laajentaa ymmärrystä sotilaallisista asioista sekä siihen liittyvästä ammattimaisuudesta sekä helpottaa yhteistoiminnallisuutta liittolaisten kesken.²²⁶ Markus Mäder määrittelee doktriinin konfliktin luonteen käsitteelliseksi ajatusmalliksi sekä parhaaksi sodankäynnin tavaksi, tutkiessaan kyseisen ajatusmallin kehitystä kylmän sodan jälkeisenä aikana. Tutkimuksessaan hän käyttää nimeä sotilasstrateginen doktriini, joka käytännössä vastaa tässä kyseisessä tutkimuksessa käytettävää määritelmää, sillä se sisältää olennaisena osana turvallisuuspoliittisen ympäristön, strategisen tilanteen ymmärtämisen ja sisällyttämisen sodankäynnin ”parhaan mahdollisen ohjeistuksen” muodostamiseksi.²²⁷

Puolustusministeri Jack Straw esittää doktriinin, kyseisen asiakirjan esipuheessa, määritelmäksi inhimillisen toiminnan, joka on fundamentaalisesti täysin erilaista muusta toiminnasta. Hänen mukaansa doktriini on pragmaattinen perusta toimille, päätöksenteolle ja reflektiolle, se antaa mahdollisuuden ymmärtää kriisien ja konfliktien epävarmuutta sekä toimii merkittävänä kontribuutiona yksilölle hänen pyrkiessään menestykseen aloitteiden, oman toiminnan ja mielikuvituksen kautta. Doktriini ei muodosta suoraa kaavaa vaikeiden päätöksiä tekemiseen, vaan

²²⁵ *ibid.*

²²⁶ British Defence Doctrine 2008, s. iii.

²²⁷ Mäder 2004, s. 22.

se luo perustan näiden kyseisten päätösten tekemiselle.²²⁸ Oliver Daddowin mukaan doktriini on erittäin tärkeä ja keskeinen asevoimien linjaus, jolla on sekä käytännön että teorian merkitystä. Tästä johtuen sitä ei missään tapauksessa tule jättää huomioimatta akateemisessa keskustelussa sotilaallisia kysymyksiä käsiteltäessä.²²⁹

On tavallista, ja samalla harhaanjohtavaa sekoittaa doktriini (sotilaalliseen) dogmaan. Tällöin jää ymmärtämättä asiakirjan keskeinen tavoite. Vaikka Naton doktriinin määrittelyssä mainitaankin sen tarjoavan perusteelliset (fundamentaaliset) periaatteet, jotka ohjaavat asevoimien toimia tavoitteiden saavuttamiseksi, ja vaikka sen katsotaan olevan autoritääriäinen asiakirja, sen käytäntöön panossa, varsinkin brittiläisessä kontekstissa, oletetaan käytettävän harkintaa. Asiakirjan tarkoitus on toimia ohjeistuksen viitekehystenä operaatioita, tai muita sotilaallisia tehtäviä, suunniteltaessa ja suoritettaessa. Se on enemmän kuin vain kokoelma perustoimintamenetelmiä (SOPs, Standard Operation Procedures).²³⁰

Doktriini on erittäin poliittinen ja politisoitu kokonaisuus, joka operoi kaikilla toiminnan tasoilla ja pyrkii kehittämään mielen filosofiaa ja asennetta asevoimien jäsenille samalla kun se tarjoaa koottuja teknillisiä suosituksia. Doktriinia voidaan pitää tehtävälausuntona, joka on kohdennettu neljälle eri yleisölle: 1) sotilaalliselle ja 2) poliittiselle eliitille, 3) kaikille niille, jotka ovat kiinnostuneita asevoimien toimista, sekä 4) mahdollisille liittolaisille. Epävirallisena viidentenä yleisönä voidaan, ja tulee, pitää mahdollisia vastustajia, jolloin doktriini toimii mahdollisen pelotteena.²³¹

²²⁸ British Defence Doctrine 2008, s. iii.

²²⁹ Daddow 2002, s. 157.

²³⁰ Daddow 2002, s. 158-160.

²³¹ *ibid.*

5.4. Iso-Britannian sotilaallinen doktriini kylmän sodan jälkeen

5.4.1. Britannian puolustus ja kylmän sodan loppu

1980-luvulle tultaessa puolustusvoimien keskeisiksi tehtäviksi luettiin 1) toimiminen itsenäisenä strategisten ja teatteritason ydinasejoukkojen osana, joka on alistettu liittouman käyttöön; 2) Yhdistyneen Kuningaskunnan maa-alueiden puolustus; 3) laajamittaisen maa- ja ilmavoimien ylläpito Euroopan puolustamiseksi sekä 4) laajamittaisen merivoiman ylläpito itäisen Atlantin ja Kanaalin puolustukseen. Epävirallisena viidentenä kohtana nähtiin toimiminen vahvistusjoukkojana Naton Euroopan puolustuksessa. Tämän lisäksi asevoimien rooliin kuului joukkojen joustava hyödyntäminen Nato-alueiden ulkopuolelle resurssien sallimissa puitteissa. Kaiken tavoitteena oli brittiläisten velvoitteiden täyttäminen, ystävien tukemisen kasvavan tarpeen huomioiminen sekä antaa oma panos maailmanlaajuisen tasapainon ylläpidolle ja leviämislle.²³² Kylmän sodan aikana asti asevoimat, sen strategia ja doktriini, käsitettiin hyvin pitkälti Naton kontekstissa, jossa ydinasepelotteella oli keskeisin rooli, kuten mm. Markus Mäder teoksessaan²³³ tuo esille.

Puolustuksen pohjana toimi Nato ja Naton doktriini. Liittouman tarkoituksena ei ollut toimia uhkana tai uhkaavana toimijana, vaan projisoida kuvaa riittävän vahvasta puolustuksesta laajamittaisen sotilaallisten hyökkäyksien estämiseksi. Turvallisuuspoliittisena tavoitteena oli Neuvostoliiton voimien tasapainottaminen sekä yleinen sotilaallisen voiman vähentäminen Euroopassa erinäisiä aseidenriisuntasopimuksia ja -neuvotteluita edistämällä. Vähennyksistä huolimatta merkittävä epätasapaino idän ja lännen voimien välillä Euroopassa säilyi. Uhkana nähtiin NL:n joukkojen (tavanomaisten ja ydinase) modernisointi, jonka vuoksi äkillisiä asevoimien leikkauksia lännessä pidettiin edesvastuuttomina.²³⁴

1990-luvun alussa todistettiin Varsovanliiton hajoaminen, jonka seurauksena heräsi kysymyksiä Naton roolista tulevaisuudessa turvallisuuspoliittisena toimijana. Merkitsisikö kyseinen tapahtuma uhkan katoamista? Jos näin, niin olisiko se Naton loppu vai olisiko sille nähtävissä jokin toinen poliittinen tehtävä tai rooli? Olisiko kulman takana mahdollisesti jokin toinen uhka tai vihollinen, jota varten kyseisen organisaation tulevaisuus voitaisiin turvata? Yhtenä mahdollisena tehtävänä nähtiin toimiminen organisaationa tai foorumina, jossa länsimaat voivat neuvotella, kehittää ja vahvistaa sopimuksiaan. Naton säilyttäminen nähtiin myös brittiläisissä turvallisuuspoliittisissa

²³² Ovendale 1994, s. 162-163.

²³³ Mäder 2004.

²³⁴ British Defence Policy 1989-1990, s. 2-3.

”valkoisissa papereissa” myös mahdollisuutena vähentää EY/EU:n tarvetta kehittää sotilaallista rakennettaan.²³⁵

Kylmän sodan loppuminen ei merkinnyt brittien maailmanlaajuisten velvoitteiden häviämistä, päinvastoin, mutta kyseinen tapahtuma johti kuitenkin asevoimien (sotilaiden ja siviilien) asteittaisiin vähennyksiin ja tehtävien leikkauksiin. Kaiken kaikkiaan n. 18% henkilöstöstä joutui supistuksien kohteeksi.²³⁶ Seuraavien hallituksien ratkaistavaksi jäikin kuinka sovittaa yhteen asevoimien pienentyvä koko ja supistuvat varat tehtävien määrän kasvuun, asevoimien monipuolistuvaan rooliin sekä yleiseen, nopeutuvaan muutosrytmiin.²³⁷

Vuonna 1992 asevoimien keskeisimmiksi tehtäviksi käsitettiin maailmanlaajuiset puolustusvelvoitteet ja globaali rauhanturvaaminen. Puolustuspoliitikan tavoitteena oli olla merkittävä osa laajemmassa turvallisuuspolitiikassa. Asevoimien tehtävänä oli Yhdistyneiden Kuningaskuntien ja sen ulkoisten alueiden, vapauden ja alueellisen koskemattomuuden ylläpito sekä legitiimien toimien ja intressien tavoitteluun tarvittavien kykyjen ylläpito kotimaassa ja rajojen ulkopuolella. Tavoitteena tietenkin oli muovata asevoimat vallitsevan tilanteen mukaiseksi. Suunnitelmat pitivät sisällään niin lyhyen tähtäimen kuin pitemmänkin tähtäimen suunnitelmia. Oman turvallisuuden nähtiin olevan yhtenäinen laajemman (länsi-) eurooppalaisen sekä liittouman vastaavan kanssa, jolloin verkoston ja yhteistyön jatkaminen todettiin olennaiseksi. Naton takaama kollektiivi turvallisuusperiaate säilyi keskeisenä osana tasapainon ja turvallisuuden takaajana.²³⁸ Puolustuksen muutos toteutettiin muuttamatta merkittävästi budjettia. Tämän seurauksena (yksityisten) yritysten käyttö lähempänä etulinjoja lisääntyi ja puolustushaarojen yhteistoiminta kehittyi ja tehostui. Tämä malli osoittautui toimivaksi ja sen avulla kyky projisoida sotilasvoimaa merkittävien matkojen päähän parantui.²³⁹

5.4.2. Puolustussuunnittelu muuttuvassa maailmassa

Yksikään hallinto ei lähde suunnittelemaan puolustuspoliittista linjaustaan tyhjästä. Huomioon on otettava aikaisemmat velvoitteet ja vastuut sekä asevoimien kyseisellä hetkellä oleva varustus ja kyky suorittaa sille osoitettuja tehtäviä.²⁴⁰ ”Tyhjää paperia” lähimmät tilanteet ovat olleet II maailmansodan jälkeinen tilanne sekä tilanne kylmän sodan jälkeen. Tästä huolimatta, vuosien

²³⁵ Britain’s Army for the 90s, 1991, s. 1-2; Owendale 1994, s. 184-185.

²³⁶ Britain’s Army for the 90s, 1991, s. 4; Owendale 1994, s. 187-188.

²³⁷ Dorman 2006, s. 150-151.

²³⁸ British Defence Policy 1990-1991, s. 1-5.

²³⁹ Dorman 2006, s. 150-151.

²⁴⁰ Huomioitavaa myös asevoimien ”ohjelmat”, jotka saattavat olla oleellisia pitkälle tulevaisuuteen.

1990 ja -91 aikana muotoillut ”valkoiset” asiakirjat, *Options for Change* ja *Frontline First: The Defence Cost Study*, eivät esittäneet mitään merkittäviä muutoksia asevoimien tehtäviin, kokonaisvaltaiseen kykyyn tai toimintamallien muutokseen.²⁴¹

Toisen maailmansodan jälkeisessä turvallisuuspolitiikassa brittiläinen ajattelu ei ole koskaan ollut suunnattuna vain yhtä tiettyä uhkaa vastaan. Sillä on ollut velvollisuuksia aina, muodossa tai toisessa, joskus enemmän tai vähemmän, Nato-alueiden ulkopuolelle. Merkittävä osa (käytännön) puolustusajattelussa ja suunnittelussa on ollut myös terrorismin torjunnalla Pohjois-Irlannissa, varsinkin vuoden 1969 jälkeen.²⁴² Euroopan rauhallisuus ja tasapaino oli kuitenkin merkittävä turvallisuusintressi ja kieltämättä tärkein aina kylmän sodan loppuun asti. Tästä johtuen väistämättä sotilaallinen doktriini perustui laajamittaiseen tavanomaiseen sodankäyntiin sekä sen käymiseen tarvittavien resurssien ja kykyjen ylläpitoon.

Kylmän sodan loppumisen tuomat muutokset olivat moninaisia, jo kyseisellä hetkellä arvioituna, mutta monin paikoin tuntemattomia. Tästä huolimatta ne oli huomioitava muutoksia suunniteltaessa. Jo tuolloin ymmärrettiin, ainakin teorian tasolla, että on suorastaan vaarallista rakentaa tietynlaisiin ongelmiin räätälöityjä joukkoja, sillä siitä seuraisi joustamattomuutta ja tehottomuutta sekä myöhemmin tilanteiden muuttumisen myötä tämä osoittautuisi toimimattomaksi ja kalliiksi.²⁴³

Huomioitavissa oli myös kansainvälisen turvallisuusympäristön muuttumisen ja asevoimien rakenteellisten muutoksien nopeuksien huomattava ero. Ymmärrettiin, että kaikkiin mahdollisiin uhkiin ei voida täysin vastata vastaavilla toimilla. Oli kehitettävä kompromissikykyä ja joustavuutta aikaisemmin kovin jäykän rakenteen sisälle.²⁴⁴ Kuitenkin vasta 1998 ilmestynyt *Strategic Defence Review* (SDR -98) toi selkeitä uusia ajattelumalleja puolustuspolitiikkaan. Tämän mukaisesti ulko- ja puolustuspolitiikka yhdistyy viimeinkin muodostaen laajan turvallisuuskäsityksen. Siirtymä oli yksi ensimmäisten joukossa maailmassa, minkä johdosta se on toiminut esimerkkinä useille muille

²⁴¹ Dorman 2006, s. 151 -152; Kirjoittaja joutuu luottamaan kyseiseen tutkijaan, sillä edellä mainittuja asiakirjoja ei toimitettu kirjoittajalle, tilauksesta huolimatta. Asiakirjan ”vaihtoehdot” luettavissa myös *Defending Our Future. Statement on the Defence Estimates 1993* -asiakirjan sivulta 8.

²⁴² Britain’s Army for the 90s, 1991, s. 2-4: Lauseen sulkeet ovat kirjoittajan omat, sillä tutkittaessa kylmän sodan aikaisia ”valkoisia” asiakirjoja, P-Irlannin tilanne on kyllä systemaattisesti mainittu toiminta-alueena ja se vaikutukset, sekä joukkojen koulutuksessa että rakenteessa, on havaittavissa, mutta kirjallisessa, doktrinaalisessa muodossa sen merkitys ei noussut supervaltataistelun tasolle. Vasta kyseisessä asiakirjassa tilanteelle annetaan sille kuuluvaa ”tunnustusta”.

²⁴³ Britain’s Army for the 90s, 1991, s. 1-2; Owendale 1994, s. 190-191.

²⁴⁴ *ibid*

valtioille. Asiakirja sisälsi tosin paljon perinteiseen ajatteluun pohjautuvia johtopäätöksiä, mutta toisaalta siinä tuotiin esille RMA:n ja asymmetriseen sodankäyntiin liittyviä debatteja, jotka mm. Yhdysvalloissa tiedostettiin, mutta sivuttiin melko pikaisella silmäyksellä. Toinen perustavaa laatua oleva siirtymä oli uhkapohjaisesta puolustus suunnittelusta kykyihin perustuvaan, jossa tosin kyvyt käsitettiin Persianlahden sodan tapaisessa laajamittaisessa ja tavanomaisessa sodankäynnissä.²⁴⁵

Vuonna 1993 ilmestyneessä puolustusvoimien asiakirjoissa pohdittiin muutoksia strategisessa ympäristössä. Tämän myötä alkoi lisääntyvä yhteistyö entisen NL:n alusmaiden kanssa itäisessä Keski-Euroopassa. Tavanomaisten ja strategisten aseiden vähentämiseen liittyvät keskustelut ja sopimukset jatkuivat edistään turvallisuustilannetta entisestään Euroopassa. Jugoslavian ja Kaukasuksen tilanteiden puhkeaminen puolestaan lisäsivät turvattomuutta ja kansainvälisen tilanteen herkkyyttä. Tämä johti uudenlaisten operaatiotyyppien harkintaan – mm. YK:n alaiset rauhanturvaoperaatiot, humanitaariset operaatiot ja valvontaoperaatiot alkoivat kehittyä. Muutoksien seurauksena syntyi myös kasvava tarve yhteistoimintakykyyn sekä operationaalisen yhteneväisyyden kehittämiseen. Kyseisten toimintamallien ja preferenssien kehittyttyä myös perinteinen valtiokeskeisyys ja suvereniteettiajattelu saivat osansa keskustelussa. Turvallisuuspoliittisesti mietittynä valtion ”sisäinen ja ulkoinen” -erottelu oli paikoin epäolennaista, sillä nähtiin, että useissa tapauksissa valtioiden sisäisiä ongelmia tai uhkia tulisi miettiä laajemmassa mittakaavassa. Kehityskulku varmisti myös Naton uuden roolin turvallisuuspolitiikassa. Sen tehtäväksi tuli tukea mm. YK:n ja Etyj:n rauhanturvaoperaatioita.²⁴⁶

Vasta vuosituhaten vaihteeseen tultaessa alkoi keskustelu sotaan ja sodankäyntiin liittyvistä merkittävistä muutoksista. Vuonna 2001 julkaistun asiakirjan, *The Future Strategic Context for Defence*, mukaan maailma nähtiin jatkuvan ja nopean muutoksen alaisena, jossa kylmän sodan varmuudet olivat hävinneet. Tämä puolestaan siivitti asevoimien tehtäväkentän muutosta entisestään moniulotteisempaan toimintaan; fyysinen, teknologinen, taloudellinen, sosiaalinen, lainsäädännöllinen ja poliittinen ulottuvuus nousivat näin ollen sotilaallisen vastaavan rinnalle. Tämä evolutionaalinen kehitys muuttui monelta osin 9/11 tapahtumien jälkeen revolutionaariseksi, tosin vain ajatuksen ja teorian tasolla aluksi. *The Strategic Defence Review: A New Chapter*, joka tuotettiin vuoden 2001 lopulla (julkaistiin 2002), oli ensimmäinen vastine iskuille. Sen mukaan luotiin uusi kehys asevoimien toiminnalle: 1) ennaltaehkäisy (prevent), 2) pelote (deter), 3) painostus/pakote (coerce), 4) estäminen (disrupt) ja 5) tuhoaminen (destroy). Toiminnan kohteena

²⁴⁵ Dorman 2006, s 151-152.

²⁴⁶ mm. *Defending Our Future. Statement on the Defence Estimates 1993*, s. 5-18.

oli lähinnä kansainvälinen terrorismi, kaikilla sen tasoilla. Seuraavaksi ilmestyneet asiakirjat, *Strategic Trends* (2003), *Delivering Security in a Changing World: Defence White Paper* (2003) ja *Delivering Security in a Changing World: Future Capabilities* (2004), jatkoivat ja kehittivät edelleen edellä mainittua asevoimien toimintakehystä.²⁴⁷

²⁴⁷ Dorman 2006, s. 152-153.

5.5. Brittiläisen doktriinin kehitys kylmän sodan jälkeisenä aikana: Evolutionaalisen kehityksen vai perusteellisen muutoksen tulosta?

Silmiinpistävin muutos doktriinin kehityksessä on, analysointimielessä ainakin, siirtyminen kirjoittamattomasta kirjoitettuun. Mutta kuten edellä todettu, vaikka kirjoitettua doktriinia ei olekaan, se ei tarkoita että asevoimilla ei olisi doktriinia ollenkaan. Joidenkin mukaan kirjoitetun asiakirjan muotoileminen on jopa turhaa, koska sodassa ei voida olettaa minkään menevän täysin teorioiden tai suunnitelmien mukaisesti, vaan tilanteisiin joudutaan mukautumaan niiden kehittyessä, aina kontekstista riippuen. Sotilasstrategisen doktriinin avulla on kuitenkin parempi mahdollisuus saavuttaa kokonaisvaltainen ymmärrys sotilaallisista tilanteista ja tämän vuoksi uuden vuosituhannen aikana saavutettu kehitys kyseisen asiakirjan osalta on mielestäni mennyt huomattavia harppauksia eteenpäin.

5.5.1. Doktriinin muutoksen tausta ja syyt

Kansallinen turvallisuus, ymmärrettynä joko prosessina tai tavoitteena, viittaa kansallisten perusintressien turvaamiseen ulkoiselta uhkalta. Perusintressejä ovat mm. fyysinen turvallisuus, taloudellinen vauraus, kansallisten arvojen, instituutioiden tai poliittisen autonomian turvaaminen. Yhteinen tekijä näillä perusintresseillä on niiden muuttumattomuus. Näin ollen kansallinen turvallisuus on pysyvää ja muuttumatonta. Kansallisen turvallisuuden doktriinit, kuten asevoimien puolustusdoktriinit, puolestaan voivat muuttua. Doktriinilla viitataan, kuten edellä todettu, välineellisiin tavoitteisiin, joiden avulla kansalliset turvallisuusintressit turvataan (esimerkiksi demokratian laajentaminen, eristäminen) sekä keinoihin (esimerkiksi sotilaalliset, taloudelliset, diplomaattiset), joita käytetään välineellisten tavoitteiden toteuttamiseksi.²⁴⁸

On todella harvinaista kuitenkin, että valtiot muuttavat kansallisia doktriinejaan dramaattisesti. Merkittävät muutokset ovat yleensä johdettavissa hallinnon muutokseen tai vaihdokseen, häviöön sodassa, kuten esimerkiksi Japanin ja Saksan kohdalla 2. maailmansodan jälkeen, merkittävän uhan katoamiseen tai vallankumouksellisen teknologian läpilyöntiin. Merkittävät muutokset harvoin kuitenkaan merkitsee täydellistä muutosta, sillä tietyt turvallisuuteen ja puolustukseen liittyvät tosiseikat ovat muuttumattomia.²⁴⁹

²⁴⁸ Goldman 2001, s. 43-45.

²⁴⁹ *ibid.*

John Gooch mainitsee kirjoituksessaan kuusi merkittävintä syytä doktriinin muutokseen: aseteknologian luonne, formatiivisten kokemusten vaikutus, organisatoriset ja institutionaaliset intressit, ideologia, kansallinen kulttuuri sekä poliittinen/strateginen tilanne. Richard Overyn puolestaan löytää kaikkiaan seitsemän merkittävää syytä: taistelukokemukset, uusien teknologioiden esiintulo, poliittiset vaikutukset, henkilökohtaiset preferenssit, aselajien välinen kilpailu, mahdollisten vihollisten ja taistelulenttien luonne sekä julkinen mielipide. Molemmat tutkijat ovat päätyneet johtopäätöksiinsä tutkiessaan juuri brittiläisen doktriinin kehitystä. Vaikka ensiksi mainitussa ei henkilökohtaisia vaikuttimia tai suurta yleisöä mainittukaan, on syytä asettaa merkittävien poliittisten linjauksien muotoilijat erittäin yksityiskohtaiseen tarkkailuun, niin henkilö- kuin tekstienkin tasolla. Doktriinien akateeminen kritisointi, analysointi ja tutkiminen yleensä on siis toivottavaa ja varsin tarpeellista muutoksen ymmärtämiseksi sekä kehittymisen edistämiseksi.²⁵⁰

Doktriinin tutkimus ja kehitys yleensä herättävät myös eriäviä mielipiteitä. Esimerkiksi juuri Britannian tapauksessa esitetty kysymyksiä, kuten miksi useiden vuosisatojen ja suurten menestysten jälkeen on tarpeellista, tässä nimenomaisessa kohdassa, pyrkiä muodostamaan tarkoin muotoiltua määritelmää sotilaalliselle toiminnalle? Pragmaattisen lähestymistavan edustajat puolestaan esittävät argumenttikseen, että kaikki ovat tähänkin asti tienneet tehtävänsä ja roolinsa ilman kirjallista doktriinia. Doktriini ei itsessään ole uusi asia, aselajit ovat aina omanneet sen kirjoittamattomassa muodossa. Näin ollen doktriini ymmärretään rauhanajan ilmiöksi, suunniteltu kyseisen ajan ylittämiseksi, kunnes sota puhkeaa, jolloin suurin osa periaatteista unohdetaan tai sivuutetaan, tai kuten jälkimmäisen suuntauksen edustajat asiansa esittävät, mahdollisesti toteutetaan asevoimien toimesta automaattisesti ja opittujen taitojen mukaisesti.²⁵¹

Rauhanaikaiseksi käsitteeksi ymmärrettynä doktriinia voidaan pitää mahdollisesti myös osana ”kylmää” sodankäyntiä, pyritään välttämään kuuma vastaavaa, niin sanottua väkivallatonta kilpailua, jossa asiakirja yhtenä olennaisena tarkoituksena on pelotevaikutus. Toisaalta doktriinin kehitys ja sen merkityksen nousu voidaan nähdä kasvavan yhteistoiminnan (joint) kehittymisen seurauksena. Tällöin se nähdään viitekehyksenä, jonka pohjalta on helpompi rakentaa ja suunnitella yhteistoimintaa, niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin, kun linjaukset ovat jokseenkin selkeämmin ja konkreettisemmin ilmaistu.

²⁵⁰ *ibid.*

²⁵¹ *ibid.*

5.5.2. Taktiset muutokset

Joukkojen suojaaminen sotatoimi- tai kriisialueilla on yksi merkittävä kehitysalue toimintamallissa, niin brittiläisessä kuin amerikkalaisessakin, jonka merkitys on kasvanut varsinkin kylmän sodan jälkeen. Kyseisellä toiminnalla on keskeinen vaikutus joukkojen toimintaan kentällä ja näin ollen sen vaikutusta doktriinin muodostumiseen ei tule väheksyä. Kuten edellä on todettu, doktriini ei muuttumaton tai se ei ole autoritäärinen asiakirja, jota tulee seurata kirjaimellisesti, mikä tarkoittaa, että toiminta konfliktialueilla, kuten Irakissa jälkimmäisen Persianlahden sodan aikana, muokkaa käytännön toimintaa, opittuja toimintamalleja ja lopulta itse doktriinia.

Koalition joukkojen tasainen kulutus Irakissa, itse *sodan* jälkeen toukokuussa 2003, on merkinnyt miestappioiden kestämiseen liittyvän keskustelun muuttumisen hyvin keskeiseksi. Varsinkin amerikkalaiset joukot ovat muuttuneet erittäin aroiksi vaaroja kohdatessaan ja tehtäviään suunnitellessa yleensä. Tämä on tarjonnut heidän vastustajilleen näkyvän haavoittuvuuden, jota hyödyntää. Vaikutukset ovat nähtävillä myös heidän toiminnan taktisessa joustamattomuudessa sekä tarvittavan itsevarmuuden puutteena operoidakseen herkässä tilassa, kuten juuri Irakissa. Tätä kutsutaan ”bodybag” -syndroomaksi, joka johtaa juurensa Vietnamista ja Somaliasta ja oli havaittavissa jo Kosovossa 1999. Syndrooman mukaisesti ensisijainen tehtävä on suojella ja pitää huolta joukoista, joka puolestaan johtaa ehkä hieman liiallisiin turvatoimiin ja mahdollisesti lopulta perimmäinen vaikutus on aivan päinvastainen.²⁵²

Brittiläisessä doktriinin mukaan tarkoituksena on antaa päinvastainen kuva viholliselle. Pohjois-Irlannista saatujen kokemusten pohjalta on pyritty kehittämään ja kouluttamaan yksiköille tilanneälyä sekä taktista itseluottamusta, kykyjä, joita (ilmeisesti) amerikkalaisilta kollegoilta puuttuu. Tämän tarkoituksena on opettaa yksiköt ja yksilöt näiden sisällä vuorovaikutukseen paikallisen väestön kanssa, tavoitteena on ”veljeillä” paikallisen väestön kanssa ja voittaa näin taistelu ”sydämistä ja mielistä”, kehittää yhteistoimintaa paikallisten auktoriteettien ja merkittävien henkilöiden kanssa (dialogi). Toiminnan perustana on mm. komentokeskusten pystyttäminen keskeisille alueille, jolla lisätään näkyvyyttä, pyrkimys välttää raskaiden luoti- ja sirpaleliivien käyttöä sekä aseiden pitäminen sivussa²⁵³. Taktiikan mukaan pyritään myös välttämään liiallisia turva- ja suojatoimia ajoneuvoille.²⁵⁴

²⁵² Cornish 2003, s. 121-122.

²⁵³ Suojavarusteiden vähentämisellä sekä aseiden pitämisellä vähemmän uhkaavissa asennoissa pyritään luomaan kuvaa vähemmän väkivaltaisista, uhkaavista tai pelottavista sotilaista, joita on helpompi lähestyä tai vähemmän tarpeellista pitää tapettavina vihollisina.

²⁵⁴ *ibid.*

Jonkin asteinen tappioiden välttäminen on tietenkin normaalia ja suotavaa, mutta liiallinen toiminta usein heikentää vain pelotevaikutusta (deterrenssi). Tappioiden välttäminen vaikuttaa monin tavoin asejärjestelmien ja taktiikan kehittelyyn molemmin puolin, sodankäynnin luonteeseen sekä paljastaa uusia haavoittuvaisuuksia. Ylivarovainen lähestymistapa saattaa tehdä oman väestön odotukset ja tämän mielipiteen asevoimien käytöstä hyvin vaikeaksi hallita. Liberaaleissa länsimaissa, joissa yksilön edut ja oikeudet ovat viety hyvin pitkälle, joissa kuoleman tuottaminen tai yksilöiden lähettäminen tehtäviin, jotka saattavat johtaa kuolemaan, sodankäynti ja asevoimien käyttö ilmentyvät merkittävinä moraalisisina, ja lopulta poliittisina, kysymyksinä. Cornishin ajatusta mukailleen kuka tahansa moderni länsimainen poliitikko, joka väittää nuorten miesten tai naisten kuolema taistelussa on hyvä tai suotava asia itsessään, ei ole kovinkaan pitkäikäinen ammatillisesti²⁵⁵. Sodan käyminen, asevoimien käyttö, vaatii liberaaleissa yhteiskunnissa yleisesti ottaen, Iso-Britanniassa näiden mukana, perusteellisen oikeutuksen, legitiimin syyn.

Sodankäynnissä elävää voimaa ei tule vaarantaa tarpeettomasti, ja näin ollen joukkojen turvaaminen keskeistä suunniteltaessa ja toteutettaessa sotilaallisia tehtäviä. Tällä on siis merkittävä, ja kuten edellä todettu, kylmän sodan jälkeen kasvanut, vaikutus doktriinin muotoilemisessa. Vaikka itse tehtävissä riskejä tulee ottaa ja henkiä tullaan menettämään, perusolettamuksena on, että mikä tahansa sotilaallinen suunnitelma on tehty näitä riskejä tarkoin analysoiden ja oikeutuksellisesti arvioiden. Doktriinin mukaisesti, pitkäaikaisia brittiläisiä linjoja mukailleen, olennaista on käyttää ainoastaan tarvittavaa voimaa tehtävän saavuttamiseksi, mutta kuitenkin säilyttää suhteellisuus tappioiden osalta, niin vihollisen kuin omien joukkojen osalta.²⁵⁶

Liiallisuuksiin mentäessä, hallitukset saattavat osallistua suunnitteluun ja toteutukseen liian läheisesti, jotta näitä riskejä ei otettaisi, mikä sotilaallisesta näkökulmasta saattaa muodostua järkevistä paradoksaaliseksi tehtävän päämäärien suhteen, kuten esimerkiksi Yhdysvaltojen tapauksessa Vietnamin sodassa. Strategisella tasolla tappioiden kestättömyyden muodostuessa hallitsevaksi piirteeksi lopputuloksena saattaa olla aivan väärän viestin antaminen vastustajalle – voimankäytön pelotevaikutus ja halukkuus menetetään, päättäväisyys ja sitoumus tehtävään saatetaan menettää vastustajan silmissä. Tämä puolestaan saattaa lisätä, kuten Irakissa on tapahtunut, vastustajan halua tai päättäväisyyttä turvautua voimankäyttöön, joka kohdistuu siviileihin, tai joka ilmentyy muunlaisina terroristaktiikoina (ei tavanomaisena sodankäyntinä, ei suoranaisten sotilaallisina yhteenottoina). Toisaalta tällaisen taktiikan kehitys saattaa vaikuttaa

²⁵⁵ Cornish 2003, s. 122-124.

²⁵⁶ British Defence Doctrine 2008, s. 4-1 – 4-11.

positiivisesti teknologiseen kehitykseen, kuten esimerkiksi älypommit ja miehittämättömät asejärjestelmät, jotka puolestaan yhdessä saattavat muuttaa sodan itsensä merkitystä ja tarkoitusta.

Joukkojen suojaaminen on toteutettu merkittävästi amerikkalaisesta mallista poiketen, ja monelta osin toimivammin. Tällaisen lähestymistavan kehittyminen nähdään imperialistisen ja sotilaallisen historian tuloksena. Armeijan toiminta on kautta aikojen perustunut pienten siirtomaajoukkojen käyttöön, jotka toimiakseen ja menestyäkseen ovat joutuneet kehittämään yhteistyötaitojaan paikallisen väestön kanssa sekä tilanteen mukaista päätöksentekokykyä. Toiminnalla Pohjois-Irlannissa voidaan nähdä olevan myös merkittävä vaikutus kyseisen taktiikan kehitykseen. Taktiikan toimivuutta ja sen käytön suosimista osoittavat toiminta Kosovossa 1990-luvun lopulla sekä jälkimmäinen Irakin sota 2000-luvun alussa.

Taktiset muutokset ovat vaikuttaneet olennaisesti myös joukko-osastojen kokoon sekä taistelevien joukkojen rakenteeseen. Todennäköisten vastustajien nähdään koostuvan pienistä, kevyesti varustetuista ryhmistä tai yksilöistä. Tästä johtuen asevoimien nähdään tarvitsevan myös huomattavasti pienempiä ja kevyempiä, liikkuvampia ja tuhovoimaltaan suurempia taisteluosastoja. Tällaiset osastot ovat rakenteeltaan paremmin yhteen sovitettavissa sekä aselajien että muiden valtioiden asevoimien suhteen.²⁵⁷ Kevyempien osastojen käyttöä suosii myös niiden parempi ja nopeampi sijoittaminen kriisialueille suhteessa perinteisiin, suurempiin yksiköihin. Nopeasti muuttuvat ja eskaloituvat kriisit vaativat nopeaa reagointia ja sen mukaisia taisteluyksiköitä.²⁵⁸ Uudelleen organisoinnin lisäksi asevoimat tulevat vähentämään myös henkilöstönsä kokonaismäärää. Vähennykset kohdistuvat kaikkiin aselajeihin sekä siviilityövoimaan.²⁵⁹

Tavoitteeseen pyritään mm. yhdistämällä jalkaväki rykmenttejä suuremmiksi kokonaisuuksiksi, jolloin yksittäisten taistelijoiden liikkuvuus pataljoonien sisällä helpottuu muodostettaessa tilanteen vaatimia toimintayksiköitä. Myös yksiköiden koko ja sisältö vaihtelee kontekstista riippuen. Tilanteen mukaisten yksiköiden muodostamisen helpottamiseksi pyritään kouluttamaan entistä enemmän omien alojensa (viesti, pioneeri, johto, tiedustelu jne.) erikoisasiantuntijoita.²⁶⁰

Valtion rajojen ulkopuolella suoritettavat kriisinhallinta-, rauhanturvaamis- ja pakottamisoperaatiot, tai muut vastaavat täysimittaisesta sodasta eroavat toimintamallit, nähdään todennäköisimpinä

²⁵⁷ Chamberlain 2003, s. 17-18.

²⁵⁸ mm. Future Capabilities 2005, s. 8, 10.

²⁵⁹ Delivering Security in a Changing World 2004, s. 12.

²⁶⁰ Future Capabilities 2005, s. 6-8.

asevoimien toimintakehyksinä, mutta tästä huolimatta Iso-Britannia varautuu myös laajamittaisia sotilasoperaatioita varten. Todennäköisimpänä mahdollisuutena pidetään laajamittaista interventioita sekä äärimmäisenä vastaavana totaalista sotaa, jossa saattaa olla uhattuna koko valtion selviytyminen, ja jossa mahdollisesti joudutaan turvautumaan myös strategisten asejärjestelmien käyttöön.

Muutoksella asevoimien siviilivalvonnassa ja -ohjauksessa saattaa myös olla omat vaikutuksensa. Mikäli sodan taustalla olevat periaatteet ja käsitteet eivät ole selkeästi ilmaistu tai niissä on havaittavissa jonkinlaisia epäselvyyksiä, on hyvin mahdollista, että siitä kehkeytyy myös luottamusongelmia hallinnon ja kansalaisten välille sodan aiheuttaessa merkittäviä tappioita. Tällä puolestaan saattaa olla merkittäviä vaikutuksia siihen kuinka sotaa tullaan käymään, mitä taktisia periaatteita joudutaan noudattamaan tai mitä strategisia linjauksia joudutaan muuttamaan. Ristiriitaiset käsitykset, lupaukset, viestit ja odotukset ovat juuri tällaisia tekijöitä, joita pyritään vähentämään brittiläisessä doktriinin avulla, ainakin omalta osaltaan, pyrkimällä luomaan selkeämpi kuva asevoimien roolista yhteiskunnassa, sen tehtävistä, tavoitteista ja uhkakuvista, joita vastaan sitä pyritään kehittämään.

Iso-Britannian ulko- ja puolustuspolitiikka rakentuu hyvin pitkälle keskeisten henkilötoimijoiden ympärille.²⁶¹ Pääministerillä nähdään olevan keskeinen rooli politiikan tekemisessä, jolloin politiikan kestävyys, luotettavuus ja jatkuvuus ovat hänen henkilökohtaisten ominaisuuksien ja toimiensa varassa. Winston Churchill johti käytännössä maata toisen maailmansodan aikana, kun taas Irakin sota nähtiin Tony Blairin sotana. Myös suhteet Yhdysvaltoihin rakentuivat hyvin pitkälle Bushin ja Blairin henkilökohtaiseen suhteeseen ja heidän väliseen kemiaan 2000-luvun alussa. Keskeisillä henkilötoimijoilla ja läheisillä (puolustus-)poliittisilla suhteilla puolestaan on keskeinen vaikutus turvallisuuspoliittisten linjauksien muotoilemiseen ja sitä kautta itse sodankäynnin ja sen taustalla vaikuttavan doktriinin kehukseen ja muotoihin. Kasvava tarve kansainväliseen yhteistoimintaan sotilaallisissa operaatioissa edistää tämän merkitystä entisestään.

Brittiläisen doktriinin mukaan tämän päivän sotilaallisessa käytännössä tappioiden välttäminen ja liiallinen joukkojen turvaaminen, käytännössä poliittinen (siviilien) sekaantuminen nähdään myös haittaavan komentajien ja yksittäisten sotilaiden aloitteellisuutta, ja näin ollen sopimattomana manööverisodankäyntiin ja tehtävän johtamiseen (mission command). Tämä on ollut toimiva tapa vuosituhannen vaihteesta, Sierra Leonessa, Afganistanissa ja Irakissa, joissa on pyritty käyttämään

²⁶¹ mm. Egnell 2006, s. 1052-1054.

mahdollisimman vähän joukkoja ja pitää yllä mahdollisuutta laajentaa toimia, mikäli tilanne sitä vaatii ja paikallinen komentaja sitä suosittelee. Menestyksestä huolimatta Cornish väittää artikkelissaan, että on nähtävillä siirtyminen lähemmäksi amerikkalaista toimintatapaa, jolloin sotilaallinen toiminta ja päätöksenteko olisivat siirtymässä enemmän ylhäältäpäin, siviilihallinnosta johdettavaksi.²⁶²

5.5.3. Kriisin- ja konfliktinhallinta

Turvallisuuspoliittisena tavoitteena ja sen mukaisesti asevoimien tehtävänä on ensisijaisesti estää konfliktien ja kriisien kehittyminen. Kriisinhallintaa pidetään prosessina, jossa estetään, padotaan tai ratkaistaan kriisi ennen kuin se kehittyy aseelliseksi konfliktiksi. Pyrkimyksenä on samalla kuitenkin tehdä suunnitelmia mahdollisen eskaloitumisen varalta. Doktriinin mukaisesti todellisuuden raja-aidat yhteistyön, yhteenoton (konfrontaation) ja konfliktin välillä ovat monimutkaisia ja muuttuvat alituisesti. Tämän vuoksi asevoimien on kyettävä toimimaan laajassa ja muuttuvassa tilanneskaalassa, kyettävä suorittamaan sotilaallisia tehtäviä, edistämään yhteistyötä, niin paikallisen väestön kuin muiden toimijoidenkin kanssa, sekä estämään yhteenoton eskaloitumista konfliktiksi että lopulta kyettävä ratkaisemaan mahdollisesti syntyviä aseellisia konflikteja.²⁶³

Iso-Britannialla on kyky toimia kriisinhallintaoperaatioiden kehysvaltiona yhdessä Ranskan kanssa Euroopan mittakaavassa. Yhdessä Nato-jäsenyyden ja Yhdysvaltojen läheisen suhteen, sekä tietysti laajan kokemuspohjan kautta, sen voidaan olettaa omaavan keskeisen roolin eurooppalaisen kriisinhallintajärjestelmän muodostamisessa ja näin ollen kykenevänsä tarjoamaan merkittävän panoksen myös operatiivisella tasolla. Toisaalta, eurooppalaisen kyvyn kehittämisen voidaan nähdä vähentävän Yhdysvaltojen tuen tarvetta, mikä puolestaan on tavoitteiden vastaista, sillä operatiivinen toiminta on suunniteltu merkittävässä operaatioissa yhteistoimintaan juuri Yhdysvaltojen kanssa.²⁶⁴ Puolustusministeriön asiantuntijan, Caroline Dobsonin mukaan on epätodennäköistä kuitenkin, että Iso-Britannia suorittaisi tulevaisuudessa operaatioita yksin, vaan osana suurempaa koalitiota.²⁶⁵ Se mistä valtioista nämä koalitiot muodostuvat riippuu kyseisistä tilanteista. Näin ollen, tulevista konteksteista riippuen voidaan mahdollisesti päätellä kumpaan, angloamerikkalaiseen vai Eurooppa-keskeiseen, suuntaan preferenssit ovat siirtymässä.

²⁶² Cornish 2003.

²⁶³ British Defence Doctrine 2008, s. 1-1 – 1-16.

²⁶⁴ Future Strategic Context – 2001, s. 24.

²⁶⁵ Dobson 2007, s. 81.

Kriisinhallinnalla kuten muillakin sotilaallisilla toimilla on myös sosiaaliset ulottuvuutensa. Yhteistyön ja vuoropuhelun säilyttäminen, ja mahdollisesti kehittäminen, asevoimien ja kansalaisten välillä on erityisen tärkeää, niin sodan kuin rauhankin aikana. Tällä tavalla asevoimilla on mahdollisuus ylläpitää ja parantaa yleistä mielipidettä ja merkitystä kansalaisten silmissä. Tulevaisuudessa myös sotilaallisten operaatioiden odotetaan täyttävän moraaliset tunnuspiirteet entistä tarkemmin, jolloin moraalisen oikeutuksen hankkiminen/omaaminen tulee olemaan entistä tärkeämpää.²⁶⁶ Moraaliseen oikeutukseen liittyy olennaisesti myös kansallisten ja kansainvälisten lakien sekä toiminnallisten raamien muokkaaminen vastaamaan kriisinhallinnan ja -ehkäisyn sekä operatiivisten vaatimusten ja kykyjen mukaisiksi.

Doktriinia ja sen muutosta analysoitaessa on huomioitava, että se muotoutuu olemassa olevien asevoimien pohjalta ja sen tarkoituksena ohjata kyseistä instituutiota sen toimissa sekä sen kehityksessä kohti tulevaisuuden haasteita. Näin ollen doktriini ja asevoimat eivät ole toisistaan erillään toimivia kokonaisuuksia, vaan muovaavat toinen toistaan, kuten esimerkiksi em. sotilaallisten kokemusten perusteella. Asevoimien rakenne on siis itse doktriinin kannalta olennainen. Merkittävä huomion kohde kylmän sodan jälkeen on ollut siviilien ja sotilaiden välinen yhteistyö, vuorovaikutus, sekä sen kehitys. Tällä on mm. ollut merkittäviä vaikutuksia brittien asevoimien toimintamalleihin valtion rajojen ulkopuolisissa, komplekseissa sotilasoperaatioissa, kuten Robert Egnell artikkelissaan perustelee.²⁶⁷

5.5.4. Asymmetria ja Iso-Britannian asevoimat

Kuten edellä on todettu, asevoimat tulevat olemaan todennäköisten vastustajien tavoin huomattavasti perinteistä pienempiä. Asevoimien rakenteellisen muutoksen lisäksi asymmetria vaikuttaa keskeisesti sodan muotojen ja päämäärien muutokseen. Nämä pienet ja kevyesti varustetut ryhmät tai yksilöt, todennäköiset viholliset, operoivat juuri tästä asymmetriasta johtuen yleisesti ottaen tavanomaisesta sodankäynnistä poikkeavilla tavoilla. Heidän hyödyntäessä erinäisiä terroristaktiikoita, jolloin he eivät kunnioita tavanomaisesti hyväksytyjä kansainvälisen oikeuden ja lakien normeja, he osoittavat vähäistä kunnioitusta ihmiselämää ja omaisuutta kohtaan. Tämän lisäksi heidän omatessa täydellisen antaumuksen asiaansa kohtaan he tekevät perinteisen sodan tai sodankäynnin tavoitteiden ymmärtämisen sekä voittamisen ja häviämisen että sodan ja rauhan erottamisen hyvin vaikeaksi.²⁶⁸

²⁶⁶ Future Strategic Context – 2001, s. 14; British Defence Doctrine 2008, s. 1-14 – 1-16.

²⁶⁷ Egnell 2006.

²⁶⁸ Chamberlain 2003, s. 17-18.

Kohdatessa tällaisia vastustajia taistelussa seurauksena on todennäköistä, että kyseinen taistelu sisältää useita eri konfliktin kirjon osa-alueita tai tasoja. Tämä merkitsee perinteisten asevoimien poliittisten tehtävien välisten raja-aitojen murtumista, jolloin suora suhde asevoimien kehityksen ja poliittisen vallan välillä on muuttunut – tämä muodostaa asymmetrisen konfliktin keskeisen sisällön. Asymmetrian määrittelyssä tulee mielestäni välttää liialliseen tarkkuuteen pyrkimystä, sillä käsite itsessään pitää sisällään sisällöllisen joustavuuden – muutoin konseptista muodostuisi uusi symmetrinen konsepti. Olennaista käsitteessä on kuitenkin toimijoiden voimasuhteiden, tavoitteiden tai jonkin muun merkittävän tekijän tai ominaisuuden välillä oleva selkeä ero. Käsiteltäessä kyseistä konseptia tulee myös ymmärtää, että se ei missään tapauksessa ole mikään uusi ilmiö. Poliittisen vallan piirteet ja lähde ovat muuttuneet, politiikan ja asevoimien suhde muuttunut (länsimaiden/kehittyneiden maiden kannalta) ja sen tulee muuttua entisestään vastatakseen nouseviin uhkiin.²⁶⁹

Voiman ja intressien asymmetria mitä enenemässä määrin muotoilee politiikan ja konfliktin perusteita – on erittäin vaikeaa näyttää toteen todellinen symmetrinen sota, jossa vastustajat taistelevat samojen tavoitteiden saavuttamiseksi, vastaavilla kyvyillä, yhteisillä säännöillä sekä puolueettoman tuomarin läsnä ollessa. Kylmä sota on esimerkki symmetrisestä konfliktista, joka muotoutui supervaltojen voimatasapainon ja ydinasepelotteen seurauksena. Tarkoin analysoiden konfliktia, voidaan kuitenkin löytää tekijöitä, jotka tekivät siitä enemmän asymmetrisen kuin symmetrisen.

Asymmetriassa heikomman osapuolen pyrkimyksenä on välttää yhteenottoa vahvemman vastustajan vahvuuksia vastaan sekä kohdistaa omia sotilaallisia, teknologisia ja ei-konventionaalaisia vahvuuksia vastustajan heikkouksia vastaan. Tämän tarkoituksena on muodostaa pelote tai painostus, joka saa vastustajan luopumaan aikeistaan; olennaista on lyödä vihollisen halu taistella väsytyksen tai kulutuksen avulla, tai pakottaa vihollinen, tai sen liittolaiset, vetämään tukensa pois asevoimien käytöltä. Joissain tapauksissa molemmat osapuolet saattavat pyrkiä taistelemaan vastaavilla tavoilla, mutta tavoitteita koskevien eriävien tulkintojen vuoksi ajautuvat toimimaan eriävillä tavoilla. Tämä puolestaan aiheuttaa eriarvoisuutta käytettävissä kyvyissä ja lopulta lopputuloksissa. Tutkinnallisesti analysointi kannattaa siis aloittaa päinvastaisessa järjestyksessä: 1) lopullisten tavoitteiden määrittely, 2) doktrinaalinen tapa toimia ja 3) käytettävissä

²⁶⁹ *ibid.*

olevat resurssit.²⁷⁰ Asymmetristen taktiikoiden ja informaatio-operaatioiden kehittyessä Britanniassa pyritäänkin selvittämään kuinka parhaiten kilpailla tässä ”ideoiden sodassa”.²⁷¹

5.5.5. Asymmetria ja doktriini

Kylmän sodan jälkeen asevoimien uudelleenorganisointi – suunta kohti uusia uhkia ja tarkoituksena tyydyttää väestön vaateita uutena, ”kestävänä rauhan aikana” sekä leikkaukset varoissa ja määrässä ovat johtaneet käsitteellisen, doktrinaalisen ja teknologisen muutoksen ohjelmaan. Huomattavimpia kehityksiä tällä saralla ovat ns. ”älyase” -teknologia sekä informaatioteknologia. Tämän seurauksena puolustusministeriön *The British Joint Doctrine and Concepts Centre* (JDCC) on päättänyt olettamukseen, että kehitys aiheuttaa vastustajan siirtymisen asymmetrisiin taktiikoihin hyödyntääkseen teknologian aiheuttamia haavoittuvaisuuksia ja tasoittaakseen omia tavanomaisia heikkouksiaan.²⁷²

Sotilaallisten asioiden vallankumous, *Revolution in Military Affairs* (RMA), joka sellaisenaan on hyödytön, ohella on kehittynyt paljon vähemmän keskustelua herättänyt strategisten asioiden vallankumous, *Revolution in Strategic Affairs* (RSA), joka on muuttanut konfliktin luonteen poliittisia ja sosiaalisia käsityksiä sekä asenteita. Kylmän sodan vakaus vaihtui poliittiseen epävarmuuteen, kielteinen käsitys tappioita kohtaan on kasvanut sekä median kyky vaikuttaa väestöön ja politiikan muotoutumiseen on lisääntynyt. Nämä ovat muutamia esimerkkejä kyseisestä muutoksesta. Vallankumouksesta huolimatta länsivalloissa ei ole kyetty muodostaa kestäväää ajatusta siitä, kuinka hyödyntää asevoimia tavoitteiden saavuttamiseksi uudessa maailmanjärjestyksessä, vaikka esimerkiksi briteillä on ollutkin halukkuutta näyttää sotilaallista kykyään käytännössä. Tämä on entisestään epävakauttanut järjestystä ja rohkaissut niitä, jotka eivät ole kykeneviä kilpailemaan tavanomaisin keinoin, turvautumaan vaihtoehtoisiiin strategioihin.²⁷³

Vastustajan luonne onkin saanut merkittävämmän roolin kyseisen kehityksen myötä, koska RMA ja RSA voivat vaikuttaa merkittävästi päämääriin. Ei-valtiollisten toimijoiden merkityksen nousu on yksi esimerkki kyseisestä tilanteesta. Tämä on luonut kompleksin tilanteen, jossa ei välttämättä ole tunnistettavaa vihollista, joka olisi mahdollista alistaa perinteisen diplomatian tai asevoimien painostuksen alaiseksi, kuten valtio olisi. Tämän lisäksi mahdolliset tavoitteet ovat muuttuneet suhteessa valtion vastaaviin. Tätä kutsutaan ideoiden asymmetriaksi, jossa erilainen ulkomuoto

²⁷⁰ Chamberlain 2003, s. 20-22.

²⁷¹ Dobson 2007, s. 81.

²⁷² Chamberlain 2003, s. 18-20.

²⁷³ ibid.

viestittää erilaisia poliittisia, sotilaallisia, kulttuurillisia ja sosiaalisia viitepisteitä (reference points) ja näin ollen erilaisia, asymmetrisia päämääriä. Tämä monimutkaistaa strategista suunnittelua, erityisesti strategisten päämäärien määrittelyä entisestään ja sen seurauksena heikompi vastustaja saattaa aloittaa sodan suhteellisesti vahvempaa vastustajaa vastaan, mikäli se uskoo kykenevänsä saavuttamaan tavoitteensa hyväksikäyttämällä rajoitettujen tavoitteiden strategiaa. Tämä puolestaan on merkinnyt doktriinin tasolla pyrkimystä kehittää ennaltaehkäiseviä toimia, taktiikkaa, joukko-osastoja ja kyseisten kontekstien mukaisten tilanteiden hallintaa, jotta paremmin kyettäisiin vastaamaan muuttuneeseen tilanteeseen. Edellä mainittu tavoitteiden ja päämäärien asymmetria voi olla havaittavissa myös liittoutumien sisällä, mahdollisesti vaikeuttaen yhteistoimintaa, niin operaatiotasolla kuin strategisten tavoitteiden tasolla, jota myös pyritään vähentämään selkeällä doktriinilla.²⁷⁴

Vastustajan luonteen muutos, ei-valtiollisten toimijoiden nousu ja kansallisvaltion heikkeneminen vaativat vastustajan entistä suurempaa tuntemista ja arvioimista; hänen ajatusmaailmaansa, mielipiteitä sekä todennäköisiä vastatoimia erilaisille strategioille ja toimintamalleille tulee analysoida. Tulevaisuuden menestys tulee olemaan seurausta siitä, kuinka nopeasti vastustajan heikkoudet tunnistetaan ja niitä käytetään hyväksi, puolin ja toisin, millä tasolla elintärkeitä intressejä tavoitellaan sekä kuinka kyetään ylläpitämään poliittista tahtoa ja yhtenäisyyttä.²⁷⁵ Doktriinin mukaan kyseiseen toiminnalliseen menestykseen pyritäänkin vaikuttamaan kehittyvän ja entistä perusteellisemmän koulutuksen kautta sekä pitämällä yllä jo perinteeksi muodostunutta korkeaa ammattitaitoa.²⁷⁶

Keskeiset vastatoimet asymmetrisille, sotilaallisille uhkille esitellään *British Army 2000 – Towards an Army Structure for the 21st Century* (BA 2000) -asiakirjassa, joka pohjautuu vuoden 1996 *Army Board* -suunnitelmaan. Kyseisessä asiakirjassa tuodaan esiin kaksi erilaista konfliktimallia, joiden uskotaan kuvaavan Iso-Britanniaan kohdistuvia sotilaallisia uhkia, ja joiden pohjalta ratkaisuja pyritään rakentamaan: 1.vaihtoehto – pääsääntöisesti symmetrinen konflikti ja 2. vaihtoehto – ei-konventionaalinen asymmetrinen konflikti. Tutkimuspaperi tuo esille, että nämä kaksi edellä mainittua vaihtoehtoa eivät ole toisiaan poissulkevia, ja elementtejä molemmista todennäköisesti esiintyy vaihtelevissa määrin suurimmassa osassa tulevaisuuden konflikteja. Se, mikä kuitenkin on huolestuttavaa, että suurin osa skenaarioista, jotka veivät puolustusministeriön linjauksia eteenpäin

²⁷⁴ Chamberlain 2003, s. 22-28.

²⁷⁵ *ibid.*

²⁷⁶ British Defence Doctrine 2008, s. 5-1 – 5-9.

kyseisenä hetkenä, pohjautuivat 1. vaihtoehtoon, vaikka tällöin käsitys oli jo, että suunnitelmissa huomio tulisi keskittää asymmetrisiin uhkiin (miltei) pelkästään.²⁷⁷

Alkuvuodesta 1999 lähtien kokoontunut Chatham House Asymmetric Workshop on koonnut 7 periaatetta, jotka määrittelevät asymmetrisien uhkien vaatimia vastatoimia: 1) tunne itsesi ja vihollisesi; 2) osoita päättäväisyyttä ja ongelmanratkaisukykyä; 3) ajattele (suunnittele) strategisesti; 4) toimi lakien sallimissa puitteissa (mutta ajattele niitä syvemmälle); 5) turvaa tukikohtasi; 6) määrittele ja erottele ne, jotka sinun tulee lyödä/voittaa ja ne, jotka sinun tulee tuhota tavoitteesi saavuttamiseksi sekä 7) ole innovatiivinen. Näiden periaatteiden omaksuminen mahdollistaa melko hyvän pohjan ja aloituspisteen doktriinien ja strategioiden kehittämiseksi.²⁷⁸

JDCC:n mukaan puolestaan tehokkaan strategian muodostamiseksi tulee tehdä käytännössä seuraavaa: 1) määrittele ja hyväksy universaali määritelmä asymmetrialle; 2) tuota uhka-arvio, jotta on mahdollista: tunnistaa mahdolliset toimijatyypit, arvioida heidän motiivejaan ja tavoitteitaan, tunnistaa mahdolliset uhkatyypit, määritellä menetelmä uhkien suhteellisten vaikutuksien mittaamiseksi sekä määritellä uhkien toteutumisen suhteellinen todennäköisyys; 3) tunnista ennakoivat ja vastatoimet kunkin uhan vastaamiseksi ja tunnista varoitukset, osoittimet sekä keinot seurata kutakin uhkaa; 4) laske tutkimuksen, kehityksen, hankinnan ja toiminnan kustannukset kullekin toimintatavalle sekä 5) arvioi poliittinen ja julkinen hyväksyttävyyden, kansallisesti ja kansainvälisesti, sekä lainmukaisuus jokaiselle tunnistettavalle menetelmälle. Tämän saavutettua on mahdollista sisällyttää organisaatio tai viranomainen, joka parhaiten kykenee suorittamaan tehtävän sekä suunnittelemaan että valmistelemaan prosessin. Kyseinen malli minimoi odottamattomuuksien esiin tulemistä sekä yleisesti ottaen mukailee vuonna 2008 julkistetussa brittiläisessä puolustusdoktriinissa esitettyä kokonaisvaltaista lähestymistapaa.

Vuosituhanne alun puolustuspoliittisissa asiakirjoissa hyväksyttiin, että strateginen ympäristö on muuttunut ja näin ollen vastatoimien tulee muuttua myös.²⁷⁹ Tämä osoittaa siirtymää asymmetrian käsityksestä erikoisena tai uniikkina menetelmänä tai sodan operaationa kohti normaalia. Tämän johdosta päämäärien, toimintamallien ja keinojen sekä lähestymistavan muotoileminen strategiaksi on mahdollista. Kaikesta huolimatta linjaus on epätarkka ja tekee useita yleistyksiä. Tärkeimmät

²⁷⁷ Chamberlain 2003, s. 31-32.

²⁷⁸ *ibid*; Chatham Housen tekee laaja-alaista tutkimustyötä, joista yhden osuuden muodostaa kansainväliset turvallisuusteemat. Turvallisuuskysymyksiin, kuten terrorismi ja informaatioodankäynti, liittyviä projekteja ja tutkimuspapereita laajemmin löydettävissä organisaation nettisivuilta osoitteesta

www.chathamhouse.org.uk/research/security.

²⁷⁹ mm. Future Strategic Context -2001, kappale Military Dimension.

osa-alueet vaativat lisää selvitystä. Esimerkiksi koulutuksen ja harjoittelun tulee pohjautua tulevaisuuden strategiaan, doktriinin tulee olla joustava ja sovellettavissa muuttuvien strategisten uhkien mukaan sekä oikeanlainen henkilöstö on rekrytoitava ja sitoutettava toimintaan ja rohkeaa johtajuutta tulee rohkaista kaikilla tasoilla (ajattelun vapaus, joustavuus). Nämä ovat ensisijaisia ongelmia, jotka tulee ratkaista. Tämän lisäksi tulee huomioida puutteet seuraavien osa-alueiden osalta ja pyrkiä niiden ratkaisuun: asevoimien koko toimintaspektrin, varsinkin informaation, hallinta vaatii teknologisia ja kulttuurillisia muutoksia; strategisen tiedustelun tulee kehittyä entistä paremmaksi, jotta tiedon integraatio on mahdollista; tulee parantaa valvontaa (surveillance) ja tiedustelutoimintaa (reconnaissance); on mahdollistettava laajempi pääsy (käytettävyys) kansallisiin ja ylikansallisiin tiedustelutietoihin sekä toimintojen ja organisaatioiden välistä koordinoitua on parannettava.²⁸⁰

Jotta on mahdollista saavuttaa menestyksekkäs asymmetrinen strategia sekä toiminnan perustana oleva doktriini, on yleisellä tasolla hyväksyttävä asymmetristen operaatioiden ja taktiikoiden käyttö – myös perinteisten maantieteellisten rajojen ulkopuolella (avaruus, kyberavaruus, vastustajan tukikohdat, kansallinen psyyke). Näiden operaatioiden tulisi kohdistua ympäristön muokkaamiseen, pyrkiä muuttamaan vastustajan käsityksiä toimintansa mahdollisuuksista saavuttaa haluttuja päämääriä, ainakaan ilman suuria taloudellisia, sotilaallisia ja poliittisia tappioita. Toiminnan pyrkimyksenä tulisi, olennaisesti perinteisestä käsityksestä poiketen, olla vastustajan poliittisen ja sotilaallisen ongelmanratkaisukyvyyn heikentäminen, joka puolestaan tekisi poliittisen ja yleisen kansallisen yhtenäisyyden haavoittuvaisemmaksi hyökkäyksille. Tämä kohdistuisi vastustajan päätöksentekoprosesseihin sekä sotilashenkilöstön ja väestön moraaliin. Taktiikka vaatii poliittisen hyväksynnän, halun ja ratkaisukyvyyn, ja näin ollen muutoksen perinteisissä linjauksen- ja käytännönmuodostamisrakenteissa.²⁸¹

5.5.6. Doktriinin muutos ja Irakin sota

Brittiläistä toimintaa Irakissa voidaan pitää monelta osin sotilaallisesti onnistuneena, toimintana, josta monilla muilla asevoimilla ja näiden maiden hallinnoilla olisi opittavaa. Yksi syy onnistumisiin on edelläkin mainittu siviilien ja sotilaiden välisen yhteistyön sekä vuorovaikutuksen kehittäminen ja ylläpito (Civil Military Co-operation, CIMIC). Tämän osa-alueen suoranaisia vaikutuksia ovat mm. koko komentoketjun mahdollisuus vaikuttaa strategiseen suunnitteluun, tavoitteista päättämiseen sekä toiminnan kokonaisvaltaiseen toteuttamiseen. Epäsuorasti kyseisen

²⁸⁰ Chamberlain 2003, s. 31-39.

²⁸¹ *ibid*

osa-alueen vaikutukset ovat havaittavissa keskustelufoorumin muodossa. Tällöin läheinen yhteistyö mahdollistaa epävirallisen keskustelun varojen käytöstä sekä doktriinin, ja asevoimien yleensä, kehittämisestä.²⁸²

Sotilaallista kykyä kuvataan usein yhdistelmänä fyysisiä tekijöitä (koko, materiaali), konseptuaalisia tekijöitä (doktriini, tai keinojen sovellus) sekä moraalisia tekijöitä (poliittisen johdon ja sotilaiden tahto).²⁸³ Se, miksi juuri CIMIC-toiminta, tai sen analysointi, on olennaista asevoimien toimintakyvyn ja doktriinin kehityksen kannalta ilmenee sen vaikutuksesta kaikkiin edellä mainittuihin kolmeen tekijään. Egnell mukaillee artikkelissaan Anthony Fosterin luettelemia tekijöitä, jotka luonnehtivat tehokkaita ja ammattimaista asevoimia: 1) hallituksen määrittelemät sekä asevoimien ja yhteiskunnan hyväksymät roolit, 2) tarpeellisten erikoisosaamisien kehitys tehtävien täyttämiseksi, 3) selkeät säännöt, joiden mukaisesti asevoimia instituutiona ja yksittäisiä sotilaita hallitaan sekä 4) ansioihin perustuva ylennysjärjestelmä.²⁸⁴ Olennaista on huomioida siviilien ja sotilaiden tehtävien ja roolien muotoutuminen kokonaisuudeksi, jossa sotilaalliset toimet nähdään yhtenä kokonaisvaltaisen toiminnan sekä keinovalikoiman osana. Tämä on yksi *British Defence Doctrine 2008*:n keskeinen huomio sekä muutos aikaisempaan.

Ammattimaisuudesta on tietysti useita eri käsityksiä – mitä se pitää sisällään, miten päätöksenteon ja johtamisen roolit jaetaan, kuka on vastuussa kenellekin, jne. Amerikkalaisessa mallissa esimerkiksi mukailaan Samuel Huntingtonin mallia, jossa pyritään selkeästi erottelemaan asevoimat ja poliittinen johto. Brittiläinen malli puolestaan muistuttaa Morris Janowitzin ajatuksia, jonka mukaan sotilaiden tulee koulutuksen mukana itsesisiäistää ammattimaiset standardit sekä tarkoituksenmukaiset siviiliarvot.²⁸⁵ Brittiläisessä järjestelmässä tärkeimmät puolustuspoliittiset kysymykset käsitellään kolmenvälisesti – ulkoministeri, puolustusministeri ja pääministeri, mutta lopullinen päätösvalta on kuitenkin pääministerillä. Vaikka asevoimissa voidaan tehdä itsenäisiä päätöksiä, upseerit, uraansa ajatellen, ovat yleisesti ottaen pysyneet samoilla linjoilla poliittisen johdon kanssa. Puolustusministeriön toimet toteutetaan yhtenä organisaationa toisin kuin esimerkiksi Pentagonissa, missä on selkeästi eroteltu puolustusministeriön sekä pääesikunnan henkilöstö. Keskeiset asiat ovat näin ollen brittiläisessä järjestelmässä laajasti levitettynä siviilien ja sotilaiden kesken – ministeriön integroitu organisaatio antaa paremman mahdollisuuden siviileille

²⁸² Egnell 2006, s. 1041-1043.

²⁸³ Egnell 2006, s. 1043; *British Defence Doctrine 2008*, s. 4-1 – 4-11.

²⁸⁴ Egnell 2006, s. 1043-1049.

²⁸⁵ *ibid.*

neuvoa poliittisissa asioissa sotilaita sekä siviileille paremman ymmärtämyksen sotilaallisista asioista (lisää luottamusta ja ymmärrystä puolin ja toisin).²⁸⁶

Brittiläisen doktriinin mukaan ei ole tarkoituksenomaista vihollisen tuhoaminen, vaan järjestyksen muodostamiseksi vaadittavan voiman käyttäminen. Tämä sotilaallinen kulttuuri on muodostunut työskenneltäessä poliittisia päämääriä kohden kolonioissa, joista käytännön opetuksina ovat kehittyneet läheinen työskentely siviilihallinnon kanssa sekä operoiminen lähellä väestöä pienissä yksiköissä. Pyrittäessä rakentamaan sotilaallista kykyä todennäköisimpiä uhkia vastaaviksi (rauhanturvaoperaatiot, vastakapinallinen toiminta) olennaisena esiin on noussut, niin koulutuksessa kuin doktriinin linjauksia suunniteltaessa, tarvittavan voimankäytön ymmärtäminen, CIMIC-toiminta, joustavuus sekä toimiminen median ja lakien alaisuudessa. Myös sotatilassa toimivien komentajien poliittisten neuvonantajien käyttöä on pyritty lisäämään paremman kokonaiskuvan saamiseksi ja ymmärtämiseksi sekä laaja-alaisemman keinovalikoiman hallitsemiseksi.²⁸⁷

Brittien toiminnassa Irakissa on yksi silmiin pistävä havainto – nopea siirtymä sotimisesta stabilisaatioon. Sodankäynnin päätyttyä alkoi välitön jalkapartiointi (kuten myös Balkanilla ja Sierra Leonessa). Basran valtauksessa ensiksi odotettiin ja seurattiin kaupungin ulkopuolella, muodostettiin saartorengas, kerättiin tiedustelutietoa, soluttauduttiin kaupunkiin pienin erikoisjoukkoyksiköin (15 päivää). Tämän jälkeen alkoi täysivaltainen hyökkäys jokaiselta suunnalta käyttäen taisteluosastoja, pieniä tehtävään sopivia yksiköitä sekä lopulta pataljoonaa laskuvarjomiehiä viimeisten kapinallisten lyömiseksi. Ylivoimainen sotilaallinen voitto saavutettiin poliittinen päämäärä ja jälleenrakennus mielessä, käyttämättä liiallista voimaa ja tulitukea. Tämän jälkeen välittömästi siirryttiin tilanteen sosiaalisen ratkaisun hoitamiseen, joka aluksi epäonnistui tarpeellisen ”kurin” puutteesta. Kaikesta huolimatta tilannetta seurasi välitön pyrkimys vuorovaikutukseen paikallisen väestön kanssa.²⁸⁸

5.5.7. Doktriinin uusi tehtävä: asevoimien ja yhteiskunnan välisen kuilun lähentäminen

Kuten edellä on mainittu, Iso-Britanniassa asevoimat on nähty pienen kansallisen roolinsa vuoksi erillisenä yhteiskunnasta, vaikka olennaista on ollutkin läheinen yhteistyö korkealla poliittisella tasolla. Tästä huolimatta asevoimat ovat nauttineet laaja-alaista kunnioitusta ja arvostusta yleisessä mielipiteessä. Kylmän sodan ja turvallisuuspoliittisen ympäristön sekä sen yleisen käsityksen

²⁸⁶ Egnell 2006, s 1052-1054.

²⁸⁷ Egnell 2006, s. 1064-1067.

²⁸⁸ Egnell 2006, s. 1067-1070.

muutoksen jälkeen tämä arvostus on ollut kuitenkin laskemaan päin, mikä osoittautuu esimerkiksi vaikeutena rekrytoida henkilöstöä tai pitää organisaatiossa jo rekrytoitua henkilöstöä. Puolustuskysymykset eivät ole myöskään enää yhtä merkittävä tekijä vaalikeskusteluissa ja näin ollen jäävät helposti esimerkiksi terveydenhuolto- tai koulutuspoliittisten kysymyksiensä jalkoihin.²⁸⁹

Kuten Hew Strachan artikkelissaan toteaa, liberaalidemokratiat ja perustuslailliset hallitukset jo määritelmänkin mukaan erittelevät asevoimat ja muun yhteiskunnan.²⁹⁰ Tämän ei kuitenkaan tulisi tarkoittaa, että asevoimat, tai sen henkilöstön, tulisi noudattaa täysin erilaisia normeja tai että itse organisaatiossa vallitsisivat yhteiskunnasta poikkeavat säännöt ja lait. Yleisen käsityksen mukaan asevoimien tulisi kuvastaa sitä yhteiskuntaa, josta se on muodostettu ja jota se pyrkii puolustamaan. Tästä huolimatta on nähtävillä, että näiden kahden instituution väliin on kehittynyt alati kasvava kuilu. Tämä kuilu nähdään Iso-Britanniassa tietynlaisen jatkumon tuotoksena. Historiallisesti Britannialla ei ole ollut tarvetta saarivaltakuntana asettaa asevoimia oman maansa puolustukseen kansallisten rajojen sisällä, vaan henkilöstö on toiminut pääasiallisesti rajojen ulkopuolella, jolloin yhteiskunnan välinen linkki ei ole ollut keskeinen. Muuttuneen turvallisuuspoliittisen tilanteen vuoksi, kun puolustusbudjetin ylläpitäminen vaatii uusia legitimoitikeinoja, kyseinen seikka muuttuu ongelmalliseksi. Doktriinin yksi uusista tehtävistä onkin tämän vuoksi pyrkiä pienentämään tätä kyseistä kuilua ja lähentämään näitä toimijoita.²⁹¹

Minkä vuoksi näiden toimijoiden lähentäminen on olennaista sotilaallisen kyvyn tai toiminnan kehittämiseksi? *British Defence Doctrine 2008* esittää brittiläisen lähestymistavan sotilaallisiin operaatioihin, sen tarkoituksena on laajentaa ymmärrystä sotilaallisista asioista sekä siihen liittyvästä ammattimaisuudesta sekä helpottaa yhteistoiminnallisuutta liittolaisten kesken. Kyseisessä asiakirjassa reflektoidaan myös viimeisimpiä operationaalisia kokemuksia, käsitellään tarvetta läpi hallinnon ulottuvaan sekä eri osastojen väliseen yhteistyöhön sekä se pureutuu kyseisen hetken strategian ja kampanjoinnin tarpeisiin.²⁹² Tämä muodostaa ns. laaja-alaisen, kokonaisvaltaisen lähestymistavan ja sen toimiminen vaatii edellä mainitun sotilaiden ja siviilien välisen yhteistyön lisäksi pätevää henkilöstöä yhteiskunnasta niin sotilaisiksi kuin siviilivirkojen täyttämiseksi.

²⁸⁹ mm. Strachan 2003, s. 43.

²⁹⁰ Strachan 2003, s. 44.

²⁹¹ British Defence Doctrine 2008, s. 5-1 – 5-9.

²⁹² British Defence Doctrine 2008, s. iii.

Brittiläisen sodankäynnin malli perustuu historiansa vuoksi matalan intensiteetin konfliktien taitamiseen.²⁹³ Tällainen sodankäynti on yleisesti ottaen pienien, yhtenäisten joukko-osastojen toimintaa. Tällaisten joukko-osastojen ylläpito ja kehittäminen on puolestaan vaatinut tietynlaista eriytymistä muusta yhteiskunnasta sisäisen veljeydentunnon, joka puolestaan on nähty operatiivisen tehokkuuden perustana, saavuttamiseksi.²⁹⁴ Tämä tarve olla erilainen on saattanut edistää taistelutehokkuutta, mutta merkinnyt eristäytymistä muusta yhteiskunnasta. Viimeaikaisen teknologisen ja strategisen vallankumouksen myötä kyseistä suuntausta kuitenkin joudutaan ajattelemaan uudelleen. Esimerkiksi teknologinen kehitys vaatii monien tehtävien muuttamista siviilimaailman kaltaiseksi tai jopa palkkaamaan enemmän siviilejä, mikä puolestaan vaatii asevoimilta, ja tietenkin siviileiltä, sopeutumiskykyä ja valmiutta tietynlaisiin muutoksiin.²⁹⁵ Nämä muutokset on tietysti sisällytettävä koulutukseen ja sen myötä kaiken perustana olevaan doktriiniin.

5.5.8. Andrew Dormanin visio turvallisuuspoliittisten päätösten vaikutuksesta asevoimille

Edellä mainittujen asiakirjojen mukaisesti sekä odotettavien määrärahojen leikkauksien seurauksena seuraavanlaisia siirtymiä on odotettavissa. *Ensimmäinen*, julkinen siirtymä liittyy asevoimien tehokkuuden ajatukseen, jonka mukaan siirrytään panostuspohjaisesta (input based) menetelmistä tuotospohjaisiin (output based). Puolustusministerinä toimineen Geoff Hoonin mukaan tavoitteena on tuottaa joustavia joukkoja, joilla on kyky toimia moninaisessa ja vaihtuvassa ympäristössä.²⁹⁶ Tämä vaatii siirtymistä pois yksinkertaistetusta toimintapohjaisesta ajattelusta ja suunnittelusta täysin verkostokykyiseen (network enabled capability) toimintamalliin, jossa voidaan hyödyntää vaikutuspohjaista suunnittelua ja operointia käyttämällä joukkoja, jotka ovat oikeasti soveltuvia kyseiseen toimintaan, kykenevät entistä suurempaan tarkkuuteen ja nopeampaan liikkeellelähtöön. Kyseinen kehitys vaatii muutosta suunnitteluun, valmisteluun ja toteuttamiseen sekä asettaa erilaisia paineita ja vaateita henkilöstölle, varusteille, tukirakenteille ja -prosesseille. Tämä panostus kohdistuu yksilöllisiin kykyihin suhteessa mahdollisiin poliittiseen vaikutukseen. Perinteinen panostuslaskenta (tankkien, laivojen, sotilaiden määrä) ei ole enää toimiva, joten toimintamallityypit ja joukkojen numeraaliset arvot tulevat muuttumaan merkittävästi. Irakin sodat 1991 ja 2003 osoittivat, että pelkkä joukkojen numeraalinen painoarvo ei merkitse voittoa – jälkimmäisessä sodassa koalitiojoukot olivat selvästi altavastajia tankkien, tykistön ja miehistön

²⁹³ mm. British Defence Doctrine 2008, s. 5-1 – 5-9.

²⁹⁴ mm. Strachan 2003, s. 47-48.

²⁹⁵ Strachan 2003, s. 61-62.

²⁹⁶ Delivering Security in a Changing World 2004, s. 1.

osalta, mutta kykenivät hyödyntämään omia vahvuuksiaan muilla osa-alueilla sekä osoittamaan merkittävää ylivoimaa liikkeen ja nopeuden suhteen (tempo).²⁹⁷

Asiakirjojen mukaan *toisessa* siirtymässä on hyväksytty ajatus siitä, että täydellistä puolustusta ei olekaan, vaan kyse on parhaasta tavasta hallita riskejä. Tämä pitää sisällään perusajatuksen siitä, että on parempi kohdata kriisi sen tapahtumapaikalla ja toimia sen mukaisesti, ennen kuin se tulee sinun luoksesi. Tämä kaikki oli muotoiltu ennen 9/11-tapahtumia, jolloin uhkakuvat olivat vielä merkittävästi toisenlaisia, ainakin julkisella tasolla. *Delivering security in a Changing World* -asiakirjan hyväksyy ajatuksen, että olemassa olevien resurssien valossa ei ole mahdollista siirtää resursseja kotimaan puolustukseen, vaan investoinnit palvelevat paremmin vastaavissa toimitissaan ulkomailla. Puolustuksen haasteet tasapainottaa resursseja läpi koko toimintakentän, mutta tiedostaa kuitenkin, että mitä aikaisemmassa prosessin vaiheessa toimitaan sen parempi. Toisaalta, joskus on parempi siirtää sodankäyntikykyjen resursseja puolustukselliseen diplomatiaan ja panostaa konfliktinestoon tai sen hallintaan. Kansainvälinen kehitysapu, puolustustuki ja diplomatia on otettava mukaan poliittisten vaikutuksien saavuttamiseksi, sillä on huomioitu, että sotilaallinen ulottuvuus vain yksi työväline muiden joukossa.²⁹⁸

Kolmannessa siirtymässä painotetaan maantieteellisten rajoitusten uudelleen harkintaa. SDR:n (-98) asti fokus oli pääsääntöisesti Euroopassa ja sitä ympäröivässä kriisipesäkkeessä Pohjois-Afrikasta Lähi-itään. Afganistanin ja Sierra Leonen operaatioiden jälkeen vastaavanlaiset maantieteelliset rajaukset ovat sopimattomia – haasteet puolustukselle ja turvallisuudelle yleensä moninaistuneet ja laajentuneet. Keskeisinä uhkina mm. kansainvälinen terrorismi ja sen kasvualustat, riippuvaisuus kansainvälisestä kaupankäynnistä, jotka kaikki osaltaan ovat täysin globaaleja, rajoista riippumattomia uhkia.²⁹⁹

Neljännessä siirtymässä käsitellään muutosta perinteisestä valtioiden välisen sodan keskeisyydestä muihin haasteisiin. Tästä hyvä esimerkki on länsimaiden teknologisesti kehittyneisyydestä johtuvan epätasapainon globaalit vaikutukset tai siihen läheisesti liittyvän sodankäynnin muutos, jonka seurauksena sodan voittamisen lisäksi on voitettava rauha.³⁰⁰

²⁹⁷ Dorman 2006, s. 153-154.

²⁹⁸ Dorman 2006, s. 154-156.

²⁹⁹ *ibid.*

³⁰⁰ *ibid.*

Viides siirtymä liittyy keskeisesti kansallisten joukkojen, ja varsinkin sen upseeriston, koulutukseen. Siirtymässä on kysymys sotilasjohtajien ja poliittisten johtajien välisestä dynamiikasta. Tämän mukaan vastuussa olevien asevoimien komentajien (ei siis pelkästään ylimmän johdon) tulee ymmärtää tavoiteltavia poliittisia (kansallisia, kansainvälisiä) sekä sotilaallisia (taktisia, strategisia) päämääriä ja kyetä toimia niiden mukaisesti. Siirtymä pitää sisällään myös muun toimintakentän hallinnan siirtämistä komentajien vastuualueisiin; sotilaallisten ratkaisujen lisäksi mahdollista hyödyntää muita keinoja, kuten esimerkiksi diplomatiata tai muuta poliittista toimintaa.³⁰¹

Kuudes siirtymä käsittää asevoimien keskeisten kykyjen ja toimintatapojen kehitystä. Siirtymässä painotetaan vastatoiminnan nopeutta uutena punaisena lankana, johon liittyy keskeisesti kolme tarvittavaa elementtiä: 1) kohteiden tunnistamiseen tarvittavat sensorit, 2) kommunikaatioverkosto tiedon siirtoon komentajille ja 3) iskukyky; kykenevä tarvittaessa iskemään nopeasti ja tarkasti. Yhdessä ne muodostavat Network Enabled Capability -kyvyn, NECin.³⁰²

Seitsemännen siirtymän mukaan perinteinen angloamerikkalainen suuntaus tulisi ajatella uudestaan intressien mukaisesti. Sen mukaan tästä kahden valtion välisestä erityissuhteesta ja sen painottamisesta tulisi siirtyä lähemmäksi Eurooppa-keskeisempää ajattelua, mm. suhteita Ranskaan pyrittiin edistämään eurooppalaisen sotilasyhteistyön kehittämisessä (Petersbergin periaatteet, Helsinki Goals), tarkoituksena on myös lähentää Eurooppaa ja Yhdysvaltoja. Kosovon ja Afganistanin opetuksien myötä britit ovat valmiita tukemaan muiden Euroopan valtioiden mobilisointikykyä.³⁰³

Hoonin mukaan ei oleellista luoda laajamittaista kykyä koko toimintakentän laajuudelle, koska on epätodennäköistä, että erittäin haastavassa tilanteessa joutuisimme toimimaan ilman Yhdysvaltojen tukea. Tarkoituksena on siis tukea ja kehittää joukkoja, jotka pystyvät tuottamaan tavoitteena olevia vaikutuksia, ja näin ollen takaavat paikan poliittisen ja sotilaallisen päätöksenteon pöydässä sekä takaa briteille riittävän vaikutusvallan kansallisten turvallisuustavoitteiden saavuttamiseksi kansainvälisillä areenoilla.³⁰⁴ Joukkojen on hyväksyttävä ja jaettava riskejä sekä kyettävä toimimaan niiden alaisuudessa, kyky yhteistoimintaan Yhdysvaltojen kanssa on olennainen (joukkojen ja komennon puitteissa), on kyettävä toimimaan vastaavalla nopeudella sekä kyettävä tuottamaan uskottavia ja merkittäviä kykyjä, joilla on vaikutusta. Valittaessa, tai jouduttaessa valitsemaan,

³⁰¹ *ibid.*

³⁰² *ibid.*

³⁰³ Dorman 2006, s. 157.

³⁰⁴ Delivering Security in a Changing World 2003/2004, s. 1/s. 1.

yhteistyökumppani tulisi olemaan USA, mutta tämän valinnan tarpeellisuutta ei katsota vielä tässä vaiheessa tarpeelliseksi, koska Eurooppa ei ole kykenevä toimivaan vaativissa olosuhteissa ilman Yhdysvaltojen tukea. Brittiläisranskalaisen yhteistyön tarkoituksena on kehittää nopeaa toimintaa puolestaan Afrikan suuntaan, sillä eurooppalaista yhteistoimintaa alueella kuvaa lähinnä haluttomuus toimia kyseisellä mantereella.³⁰⁵

Kahdeksantena muutoksena on siirtyminen vähemmän virallisiin alliansseihin – kaksi erikoissuhdetta; Yhdysvallat ja Australia (Kanada, Uusi-Seelanti) – Natosta perinteiseen englantia puhuvaan maailmaan. *Yhdeksäntenä* siirtymänä puolestaan on ”puolustuksen yksityistäminen”, joka on herättänyt paljon keskustelua molemmin puolin Atlanttia. Tämän siirtymän lopullisena tarkoituksena on vapauttaa resursseja muihin puolustuksen osa-alueisiin. Yksityiset toimijat kykenevät tarjoamaan perinteisen puolustuksen ulkopuolisia toimia, joiden merkitys on kasvanut muuttuvien haasteiden myötä. Monista hyödyistä huolimatta järjestelmä on vielä jokseenkin haavoittuvainen ja sisältää useita turvallisuusriskejä, joista tulee päästää eroon halutun tehokkuuden saavuttamiseksi.³⁰⁶

Se mikä on olennaista tässä Dormanin kokonaisvaltaisessa kehityskäsityksessä, tai hänen monialaisissa siirtymissä, kuten hän itse niitä nimittää, on se miten se kuvastaa sodan ja sodankäynnin merkittävää muutosta niin teorian, strategian ja doktriinin, tasolla kuin käytännön ymmärryksen, taktiikan suunnittelun ja toteutuksen, tasolla. Kuten viimeisimmät turvallisuuspoliittiset ja strategiset asiakirjat sekä doktriinit tuovat esiin, sodan itsensä, sen sisällön ja muotojen, sekä sodankäynnin nähdään muuttuneen. Tämän seurauksena myös tarvittavia käytännön toimia on pyritty kehittämään, jotta kyseisiin muutoksiin kyettäisiin paremmin vastaamaan. Huomioitava on tietenkin se, että asiakirja- ja linjaustasolla tehdyt muutokset ja ymmärretyt kehityskulut kulkevat käytännön ratkaisuja ja muutoksia edellä yleisesti ottaen, eikä näin ollen voida olettaa, että asiakirjoissa ilmaistut olettamukset ja päätökset olisivat kokonaisuudessa nähtävissä asevoimien alimmilla tasoilla, itse taisteluiden keskiöissä.

5.5.9. Ydinasestrategia

Vaikka kylmän sodan turvallisuuspoliittinen tilanne ja sen mukana ydinaseiden merkityksen selkeys on muuttunut, jotkut realiteeteista ovat yhä paikkansa pitäviä, toteaa silloinen pääministeri Blair esipuheessaan ydinasepelotteeseen liittyvässä turvallisuuspoliittisessa selonteossa. Kyseisen

³⁰⁵ Dorman 2006, s. 158.

³⁰⁶ Dorman 2006, s. 159-160.

selonteon mukaan monialaisen aseistariisuntasopimuksen puuttuessa ei voida olla varmoja, että ydinaseuhkan mahdollisuus olisi poistunut, joten aseiden ylläpito on edelleen välttämättömyys.³⁰⁷

Uutena merkittävänä uhkana ovat nousseet esiin alueellisten suurvaltojen pyrkimykset kehittää ydinaseita aseimensa parantamiseksi tai ylläpitämiseksi. Yrityksistä huolimatta ydinasekykyisten valtioiden määrä on kasvanut ja saattaa kasvaa edelleen. Tämän lisäksi ydinaseiden ja niihin liittyvän teknologian leviämisen mahdollisuudet ovat lisääntyneet. Uhkana ovat valtiot, jotka saattavat sallia kyseisten aseiden käytön omalta alueeltaan tai levittävät kyseistä teknologiaa, sekä yksittäiset, ei-valtiolliset toimijat, kuten terroristit, jotka pyrkivät kyseisen teknologian omistukseen ja sitä myötä pystyvät uhkaamaan kansallista ja kansainvälistä turvallisuutta.³⁰⁸

Selonteon kirjoittamisen hetkellä Iso-Britanniassa oli pienin varasto ydinasein varustettuja taistelukärkiä tunnustettujen ydinasevaltioiden joukosta sekä se oli ainoa, joka oli siirtynyt yhteen ainoaan pelotejärjestelmään. Asiakirjan mukaisesti tarkoituksena on pienentää kyseistä järjestelmää 20 % entisestään. Näin ollen Iso-Britannia pyrkii näyttämään esimerkkiä ja päättäväisyyttä muille tavoitteenaan turvallisempi, ydinaseeton maailma.³⁰⁹

Ydinaseiden tarkoituksena on estää ydinasein tehty hyökkäys omalle alueelle. Aseita ei ole suunniteltu sotilaallisesti käytettäväksi konfliktin aikana, vaan pelotevaikutuksen saavuttamiseksi, jotta ydinasein suoritettu kiristys tai hyökkäykset elintärkeitä intressejä, joiden suojeleminen on muutoin mahdotonta, kohtaan olisivat mahdollisimman vähäinen uhka. Kaikesta huolimatta ydinaseiden ensikäyttöä ei poisteta laskuista. Näin ollen kyseisten aseiden ylläpito, vaikkakin minimaalinen, ja merkitys kansalliselle turvallisuudelle nähdään välttämättömänä.³¹⁰ Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kyseisellä asejärjestelmällä olisi keskeinen rooli aktiivisessa turvallisuuspoliittisten linjausten tavoittelussa ja sitä kautta itse asevoimien doktriinin muodostamisessa.

³⁰⁷ The Future of the United Kingdom's Nuclear Deterrent 2006, s. 5.

³⁰⁸ *ibid.*

³⁰⁹ *ibid.*

³¹⁰ The Future of the United Kingdom's Nuclear Deterrent 2006, s. 17-18.

6. Johtopäätöksiä

6.1. Sotilaallinen doktriini 2008: evoluution tulos ja revoluution seuraus

Doktriinin kehitystä, syitä ja tavoitteita, analysoitaessa kylmän sodan jälkeisenä aikana ensimmäisenä ja pinnallisimpana huomiona on itse doktriinin kehitys suullisesta ja koulutuksellisesta, käytännön mallista laajaan ja tarkoin kuvattuun turvallisuuspoliittiseen asiakirjaan. Kyseinen pinnallinen käsitys kehityksestä ei kuitenkaan ole tässä tutkimuksessa olennaista, vaan se mitä tämän kyseisen muutoksen taustalla on: miksi kirjallinen versio oli tarpeen, mitä sillä pyritään saavuttamaan ja miksi kyseinen muutos tapahtui juuri käsiteltävänä ajankohtana?

6.1.1. Kirjallisen doktriinin tavoitteet

Iso-Britannian viimeisimmän, vuonna 2008 julkistetun doktriinin tavoitteet ovat aikaisempia, kirjoittamattomia, doktriineja laaja-alaisempia ja moniulotteisempia. Kylmän sodan päättymisen hetkellä vallinneen ja sitä aikaisempien doktriinien tarkoituksena oli kuvata käytännössä brittiläistä parasta mahdollista sodankäynnin mallia, joka konkretisoituu koulutuksen kautta. Kirjallisen doktriinin tavoitteet sisältävät tietysti tämän osa-alueen, mutta myös useita muita, kuten itse asevoimien ulkopuolisten toimijoiden sisällyttämisen kohdeyleisöksi.

Sodan ja sodankäynnin, ja tämän mukana intressien, uhkien ja vihollisten, nähdään muuttuneen brittiläisessä ajattelussa kylmän sodan jälkeisenä aikana. Kylmän sodan aikana todennäköisin vihollinen ja sen toimintatavat tunnettiin, tai näin ainakin uskottiin, ja sitä kontekstia vastaan pyrittiin toiminnallisia kykyjä rakentamaan. Tämä oli ajatustasolla suhteellisen yksinkertaista, sillä molempien, sekä lännen että Neuvostoblokin, sotilaallinen toiminta, intressit, uhkakuvat ja toimintamallit, sekä käsitykset niistä perustuivat käytännössä samaan clausewitziläiseen, totaalisen sodan käsitykseen. Totaalisen sodan mahdollisuuden muuttuessa epätodennäköiseksi ja muiden konfliktin tai sodan tyyppien merkityksen ja määrän kasvaessa ymmärrettiin, että todennäköisimpiin uhkiin tulisi valmistautua uudella tavalla.

Todennäköisimmät uhkat ja niistä konkretisoituneet konfliktit osoittautuivat moniulotteisemmiksi ja tyypeiltään moninaisemmiksi kuin aikaisemmat merkittävimmät uhkat. Globalisaation kehityksen mukaisesti, tapahtuivat kyseiset konfliktit missä tahansa, vaikutukset Iso-Britannian intresseihin ja turvallisuuteen olivat nähtävillä. Iso-Britannian sotilaallisiin kykyihin ei kuitenkaan sisälly

tarvittavia voimavaroja, jotta kaikkiin mahdollisiin uhkiin ja konflikteihin kyettäisi varautumaan tai niitä vastaan toimimaan, joten kompromisseja joudutaan tekemään ja yhteistoimintaan muiden valtioiden kanssa joudutaan varautumaan. Doktriinin tehtävänä on tuoda esille kaikille yleisöille, niin omille kansalaisille ja asevoimien sotilaille kuin liittolaisille ja vihollisillekin, Iso-Britannian sotilaallinen kyky ja ammattimaisuus, valtion hallinnon ja asevoimien päättäväisyys ja tehokkuus kohdatessa mitä tahansa sotilaallisia uhka- ja konfliktitilanteita. Kyseinen asiakirja on kuvaus sodasta ja sodan käymisestä, jonka tavoitteena on rauha kaikkia mahdollisia keinovalikoimia hyödyntäen. Tämä on keskeinen muutos aikaisempaan, jolloin sotilaalliset uhkat käsitettiin ja käsiteltiin sotilaallisin keinoin, taloudelliset taloudellisin keinoin, poliittiset poliittisin jne. Muutos on merkittävä askel kohti parempaa tilanteiden ymmärtämistä ja ratkaisemista ja ilmentää selkeää kokonaisvaltaista muutosta sotilaallisessa ajattelussa.

Doktriini esittää virallisesti ja laaja-alaisesti pohditun käsityksen sodasta ja sodankäynnistä, sen syistä, mahdollisista vihollisista ja toimintamalleista, jotta kaikilla asiasta kiinnostuneilla tahoilla olisi mahdollisimman yhtenäinen, kestävä ja yhdenmukainen käsitys kyseisistä käsitteistä. Tämän mukaisesti yhteistoiminta hallinnon muiden toimijoiden ja liittolaisten kesken on myös mahdollista suorittaa hallitummin. Iso-Britannian sotilaallisen toiminnan uutena mallina on ns. kokonaisvaltainen näkökulma, joka sisältää keskeisinä toimijoina muita hallinnon toimijoita, kontekstista riippuen, jolloin itse asevoimat muodostavat vain yhden osa-alueen. Viimeisimmän doktriinin tehtävänä on kyseisen mallin sijoittaminen käytännön ajatteluun.

6.1.2. Doktriinin muutokset taktisella tasolla

Viimeisimmässä doktriinissa todennäköisimmäksi vastustajaksi mielletään Mary Kaldorin ajatusten mukaisesti pienet ja hajautetut, ei-valtiolliset ryhmät sekä näitä tukevat valtiot. Siirtymä totaalisen sodan uhkasta ja laajamittaisesta puolustustoiminnasta ja vastaiskustrategiasta nopeisiin kirurgisiin iskuihin sekä edellä mainittuun kokonaisvaltaiseen strategiaan on merkinnyt muutoksia myös taistelevien kokonaisuuksien kokoon ja sisältöön, mikä ilmenee doktriinin tavoitteellisista arvioista mm. koulutuksen ja taktiikan suhteen. Kyseiset muutokset sodassa sekä doktriinin mukaisessa koulutuksessa ilmentyvät vihollisen parempaan ymmärtämiseen pyrkivissä tavoitteissa. Koska todennäköisimmän vihollisen ja hänen käsityksensä sodasta nähdään olevan käsitteellisesti ja kulttuurillisesti erilainen, pyritään asevoimien toimintaa kehittämään suuntaan ja malleihin, jotka huomioivat nämä eroavaisuudet ja ovat joustavia rakenteeltaan kohtaamaan erilaisia uhkia.

Taistelun sydämistä ja mielistä nähdään olevan olennaisena osana tehokasta ja toimivaa sotilaallista toimintaa. Kaikkien ja kaikilla tasoilla toimivien asevoimien osien ja yksilöiden tulisi ymmärtää toimintaympäristöään poliittisesti ja kulttuurillisesti. Pienimmillään taktisen tason siirroilla voi olla merkittävä strategisen tason vaikutus. Kyseinen malli on omaksuttu brittiläisessä sodankäynnissä historian saatossa käytäessä sotaa pienien siirtoarmeijoiden avulla omien rajojen ulkopuolella, jolloin sodankäynnin vallankumouksen (RMA), uusien sotien ja terrorismin esiinnousemisen sekä kylmän sodan hallitsevan rakenteen murtumisen vaikutukset eivät olleet niin vallankumouksellisia kuin yleisesti pyritään ymmärtämään. Sodankäynnin vallankumous on kyllä vaikuttanut merkittävästi länsimaiseen, ja brittiläiseen, sotilaalliseen kykyyn ”älyaseiden” ja muiden teknologisten keksintöjen kautta. Kyseistä muutosta sekä siihen keskeisesti liittyvää strategian vallankumousta ei ole kuitenkaan teoretisoitu ja sisäistetty tarpeeksi syvällisesti, mm. länsimaiden vastustajan näkökulmasta tai muista kulttuurisista ja sosiaalisista näkökulmista, jotta sitä voitaisi kutsua *vallankumoukseksi*. Viimeisimmän doktriinin yhtenä keskeisenä tehtävänä on kuitenkin, mikä eroaa huomattavasti aikaisemmista, onkin sodankäynnin muutokseen liittyvän ymmärtämyksen kehittäminen ja näin ollen jonkin asteisen vallankumouksen mahdollistaminen ajan kuluessa. Huomioitavaa onkin, että joidenkin tutkijoiden mukaan vallankumouksen ei tarvitse olla nopea tai äkillinen tapahtuma, vaan se voi toteutua pitkässä juoksussa, ja se on nähtävillä vasta jälkiviisaille.

6.2. Doktriinin tehtävien politisoituminen

6.2.1. Konfliktinhallinta ja asevoimien toiminnan legitimisointi

Sota on nähty ja nähdään Clausewitzin ja Kaldorin tavoin poliittisena toimintana, oli se sitten totaalista sotaa tai lähempänä matalan intensiteetin konfliktia. Tämä tietysti eroaa kylmän sodan aikaisesta käsityksestä, jolloin kyseinen määritelmä oli varattu vain laajamittaiselle sodankäynnille. Taktiikan tasolla pyritään iskemään poliittisiin ja yhteiskunnallisesti merkittäviin kohteisiin vihollisen taistelutahdon tai -kyvyn heikentämiseksi, kuten aikaisemminkin. Se, mikä on muuttunut sodankäynnin kehityksen myötä, koskettaa keskeisesti sodan jälkeistä aikaa, vaikka sen vaikutukset on havaittavissa jo itse sodan aikana. Konfliktinratkaisun keskeisenä toimenä nähdään olevan sodan päättymisen jälkeinen yhteiskunnallinen ja poliittinen rakentaminen kohdealueella. Tästä johtuen aina sotilaiden koulutuksesta ja turvallisuuspoliittisten linjojen kehittelystä sotilaallisiin iskuihin, taktisiin ja strategisiin, on otettava huomioon nämä jälleenrakennuksen ja poliittisten (rauhanomaisten ja kehitystä edistävien) suhteiden vaatimat olosuhteet sekä niiden merkitys ja ylläpitämiseen vaadittavat toimintamallit. Kyseinen toiminta on korostunut huomattavasti kylmän sodan jälkeen, mikä on liitettävissä taistelevien osapuolten sekä itse sodan ja rauhan erottelun muutokseen kyseisenä aikana.

Kyseisten olosuhteiden ylläpitämistä pidetään erityisen olennaisena viimeaikaisten sotilaallisten muutoksien valossa. Kuten Irakin tapauksessa on nähtävillä, vaikka valtion virallinen hallinto ja asevoimat oli lyöty ja sota loppunut, ei-valtiolliset toimijat ovat jatkaneet hyökkäyksiään tuottaen kyseistä, virallista, sotaa enemmän tappioita. Teknologinen kehitys on mahdollistanut pienten ei-valtiollisten ryhmien kyvyn tuottaa suuria tuhoja suhteellisen pienellä vaivalla ja taloudellisella pääomalla. Doktriinissa määritellyllä toiminnalla on tavoitteena edistää kyseisten toimijoiden ymmärtämistä sekä määritellä toimintatapoja, joilla kyseisiin toimiin johtaneita syitä voitaisiin välttää ja jopa mahdollisesti ratkaista. Aikaisempaan verraten kokonaisvaltainen toimintamalli pyrkii siis näin ollen ratkaisemaan konflikteihin johtaneita syitä ja ennakoimaan tilanteita enemmän mm. koulutuksen, diplomatian ja taloudellisten toimien avulla.

Kyseiseen ennakkointiin sisältyy olennaisesti läpinäkyvyys ja toiminnan legitimisointi. Tällä tarkoitan sitä, että ylös kirjattuna kyseinen doktriini määrittelee ennalta kuinka asiat käsitetään ja kuinka niitä vastaan tullaan toimimaan. Tämän tarkoituksena puolestaan on vähentää yllätyksiä kaikkien tahoilla. Sisäpoliittisena tehtävänä doktriinille puolestaan on määritelty muuta

yhteiskuntaa ja asevoimia erottavan kuilun kaventaminen. Sodan ja sodankäynnin muutos on edistänyt yhteiskunnassa vallitsevaa kuilua tekemällä sodan ja rauhan käsittämisen ja niiden erottelun vaikeammaksi. Doktriinin tarkoituksena on selkiyttää kyseisten käsitteiden ymmärtämistä sekä tiedottaa kansaa mahdollisten uhkien vaatimista toimista eli, näin ollen, legitimisoida valittuja menetelmiä ja tehtyjä ratkaisuja kansallisesti. Muutokset sodankäynnissä sekä RMA ovat myös nostaneet teknologisen osaamisen ja koulutetun henkilöstön ennen näkemättömään arvoonsa. Kyetäkseen rekrytoimaan osaavaa työvoimaa asevoimat pyrkivät mm. juuri doktriinin avustuksella lisäämään tietoisuutta itsestään sekä luomaan itsestään houkuttelevamman kuvan työnantajana. Vaikutukset ovat näin ollen nähtävillä sekä sodankäynnin strategisen että taktisen tason ulkopuolella.

6.2.2. Asymmetrisen sodankäynnin doktriini

Sodankäynnin kehityksen myötä asymmetriset uhkat ovat nousseet todennäköisimmiksi uhkiksi brittiläiselle yhteiskunnalle. Doktriinin yhtenä keskeisenä tehtävänä on tuoda esiin parhaat mahdolliset keinot vastata kyseisiin uhkiin. Tästä huolimatta Clausewitziläisen totaalisen sodan pelko ja uhka vaikuttavat taustalla tehtäessä asevoimia koskevia ratkaisuja. Vaikka Iso-Britannia pyrkii politiikallaan ja käytännön ratkaisuilla vähentämään kansallisia ja kansainvälisiä ydinaseita ja ydinasejärjestelmiä, se pitää kuitenkin yllä ns. minimisuoja ja pelotevaikutetta säilyttämällä joitain aseistaan. Ydinaseet eivät kuulu enää taktisen tason tai hyökkäyksellisen toiminnan asejärjestelmiksi, vaan ne ovat varattu viimeiseksi puolustuskeinoksi, kun muut keinot ovat loppuneet. Kyseinen toimintamalli kuvaa selkeästi Clausewitzin käsitystä *kansa aseissa*, jolloin kaikki keinot ovat käytettävissä selviytymisen takaamiseksi. Doktriinilla pyritään edistämään vastaavanlaisen ajattelumallin ymmärtämistä myös *vihollisen* strategiat ja taktikat ollessa kyseessä.

Asymmetriset sotilaalliset uhkakuvat ovat moninaisia. Erilaiset konfliktin ja vihollisen tyypit vaativat erilaisia ratkaisuja ja toimintakonsepteja. Asevoimat ovat doktriinin mukaisesti omaksuneet useita erilaisia ja joustavia toimintamalleja, kuten kriisinhallinta, rauhanturvaaminen ja rauhaanpakottaminen sekä eri mittakaavaiset interventiot, jotka sisältävät, kontekstista riippuen, eri osa-alueiden osajia. Kyseisen joustavan toimintamallin tarkoituksena on vastata nopeasti muuttuviin tilanteisiin ja alati kehittyvään käsitykseen kyseisistä uhkista.

Kokonaisuutena doktriinin kehitys kylmän sodan jälkeisenä aikana voidaan mielestäni nähdä sekä evolutionaalisen kehityksen tuloksena sekä vallankumouksellisen muutoksen seurauksena. Kyseisessä mallissa tapahtunutta kehitystä en kuvailisi kuitenkaan täysin vallankumoukselliseksi tai

kokonaisvaltaisen vallankumouksen läpikäyneeksi, sillä on selkeästi havaittavissa tiettyjä piirteitä, kuten edellä olen esittänyt, jotka mukailevat perinteisenä pidetyn modernin sodan piirteitä, rakenteita ja clausewitziläisen ajattelun malleja. Asevoimat ja doktriini sen taustalla rakentuvat edelleen perusrakenteille, jotka on muotoiltu historian saatossa käytännön kokemusten perusteella. Rakenteisiin on pyritty lisäämään sodankäynnin vallankumouksesta (RMA) ja viimeaikaisesta teoreettisesta pohdinnasta tiettyjä keskeisiä osia, kuten korkean teknologian keksintöjä ja vihollisen kulttuuristeoreettista ymmärrystä, mutta vielä tällä hetkellä ne ovat valmiiseen konseptiin ”liimattuja” osia, eivätkä täytä kaikkea toiminnallista potentiaaliaan. Vallankumous voidaan nähdä, kuten myös olen edellä todennut, pitkäaikaisena muutosprosessina, jonka seuraukset on analysoitavissa vasta huomattavan ajan kuluttua. Mikäli tässä kyseisessä prosessissa on kysymys tästä, suunta on vaaditunlainen ja turvallisuuspoliittinen ympäristö kokonaisuudessaan asiaa edesauttava.

Iso-Britannian sotilaallisen doktriinin keskeisimmät muutokset eli itse tutkimuksen keskeisimmät tulokset viitekehyksen valossa ovat luonteeltaan sekä teoreettisia että käytännöllisiä. *Ensimmäisenä* keskeisenä muutoksena tai kehityksenä näen sodankäyntiin liittyvän kokonaisvaltaisen, vallankumouksellisen muutoksen edistämän rakenteellisen muutoksen. Kyseinen muutos tulee esiin tavassa, jolla pyritään laajentamaan sodan teoreettista ja käytännön ymmärrystä laajalle yleisölle, niin sotilaiden kuin siviilien kesken, ei pelkästään korkeimman sotilaallisen ja poliittisen johdon keskuudessa. Tämä muutos on nähty tarpeelliseksi merkittävimpien ja todennäköisimpien uhkien ja tilanteiden hallitsemiseksi sekä olennaiseksi osaksi asevoimien ja muun yhteiskunnan välisen kuilun kaventamiseksi. Aikaisemmin muulla yhteiskunnalla ei nähty olevan merkittävää roolia sotilaallisten asioiden ollessa kyseessä. *Toiseksi*, brittiläisessä ajattelussa sodankäynnin ymmärretään käyneen läpi useita merkittäviä muutoksia ja sen mukaisesti toimiin on ryhdytty, mutta nämä muutokset ja niiden mukaiset ratkaisut perustuvat edelleen kuitenkin perinteisen, modernin sodan periaatteisiin ja siitä johdettuihin käsityksiin. *Kolmas* keskeinen johtopäätökseni tutkimuksesta liittyy sodankäynnin yksityistämiseen. Kuten teoreettisessa viitekehyksessäni toin esille, viimeaikaisen kehityksen mukana on tullut merkittävä sotilaallisten kykyjen ja toimien yksityistäminen ja ulkoistaminen. Tämän lisäksi brittien voidaan nähdä olevan edelläkävijöitä asian suhteen, mutta kaikesta tästä huolimatta yksityistetyt toimet ja niihin liittyvät ratkaisut pysyvät selkeästi marginaalissa sotilaallisia kykyjä, linjauksia ja päätöksiä esiteltäessä virallisissa asiakirjoissa.

7. Lähdeluettelo

7.1. Aineisto

Statement on the Defence Estimates 1989, Vol. 1. Lontoo: HMSO. Toukokuu 1989.

British Defence Policy 1989-1990. Lontoo: HMSO. 1989.

British Defence Policy 1990-91. Ministry of Defence. Lontoo: HMSO. 1990.

Statement on the Defence Estimates 1990. Lontoo: HMSO. Huhtikuu, 1990.

Britain's Army for the 90s. Lontoo: HMSO. Heinäkuu, 1991.

Statement on the Defence Estimates 1992. Lontoo: HMSO. Heinäkuu, 1992.

Defending Our Future. Statement on the Defence Estimates 1993. Lontoo: HMSO. Heinäkuu, 1993.

Statements on the Defence Estimates 1994. Lontoo: HMSO. Huhtikuu, 1994.

Aspects of Britain. Britain, NATO and European Security. Research and Written by Reference Services, Central Office of Information. Lontoo: HMSO. 1994.

Puolustusministeriön tuottamat asiakirjat:

Strategic Defence Review. Heinäkuu, 1998.

The Future Strategic Context for Defence 2001.

Multinational Defence Co-operation. Ministry of Defence Policy Paper, Paper no 2. Helmikuu, 2001.

European Defence. Ministry of Defence Policy Paper, Paper no 3. Marraskuu, 2001.

The Strategic Defence Review: A New Chapter. Heinäkuu, 2002.

Delivering Security in a Changing World. Defence White Paper. Joulukuu, 2003.

Delivering Security in a Changing World. The Future Capabilities. Heinäkuu, 2004.

Future Capabilities: Government Response to the House of Commons Defence Committee's Fourth Report of Session 2004-05. Heinäkuu, 2005.

Defence Diplomacy. Ministry of Defence Policy Paper No.1. Tammikuu, 2006.

Asiakirjat on löydettävissä Iso-Britannian puolustusministeriön kotisivuilta (22.08.2006):
[www.mod.uk/DefenceInternet/AboutDefence/CorporatePublications/PolicyStrategyandPlanning\(/PolicyPapers/\)](http://www.mod.uk/DefenceInternet/AboutDefence/CorporatePublications/PolicyStrategyandPlanning(/PolicyPapers/))

The Future of the United Kingdom's Nuclear Deterrent. Joulukuu, 2006.

Asiakirja löydettävissä Iso- Britannian puolustusministeriön kotisivuilta (22.03.2009)

[www.mod.uk/DefenceInternet/AboutDefence/CorporatePublications/PolicyStrategyandPlanning\(/PolicyPapers/\)](http://www.mod.uk/DefenceInternet/AboutDefence/CorporatePublications/PolicyStrategyandPlanning(/PolicyPapers/))

British Defence Doctrine. Joint Doctrine Publication 0-01 (3. painos). Elokuu, 2008.

Campaigning. Joint Doctrine Publication 01 (2. painos). Joulukuu, 2008.

Asiakirjat löydettävissä puolustusministeriön The Development, Concepts and Doctrine Centre:n sivuilta (05.02.2009): www.mod.uk/DefenceInternet/microsite/dcdc/

7.2. Tutkimuskirjallisuus

Alapuro, Risto;

I. Arminen (toim.) *Vertailevan tutkimuksen ulottuvuuksia*. Vantaa: WSOY. 2004.

Alexander, Yonah (toim.) *Combating terrorism. Strategies of ten countries*. University of Michigan Press. 2002.

Arreguin-Toft, Ivan *How the Weak Win the Wars. A Theory of Asymmetric Conflict*. New York: Cambridge University Press. 2005.

Baylis, John et al *Contemporary Strategy. Theories and Policies*. Kent: Croom Helm Ltd. 1975.

Baylis, John et al *Strategy in the Contemporary world*. 2. painos. Oxford: Oxford University Press. 2007.

Beaufre, André *An Introduction to Strategy*. New York: Praeger. 1965.

Bharadwaj, Atul "Privatization of Security: The Mercenary-Market Mix." *Defence Studies*, Vol. 3, No. 2, 2003. s. 64-82.

Biddle, Stephen *Iraq, Afghanistan and American Military Transformation*. John Baylisin, J. Wirtzin, C.S. Grayn ja E. Cohenin (toim.) teoksesta *Strategy in the Contemporary World*. 274-293. New York: Oxford University Press. 2007. 2nd ed.

Booth, Ken *Strategy and Ethnocentrism*. Lontoo: Croom Helm Ltd. 1979.

Booth, Ken;

T. Dunne (toim.) *Worlds in Collision. Terror and the Future of Global Order*. New York: Palgrave Macmillan. 2002.

Booth, Ken (toim.) *Critical Security Studies and World Politics*. Lontoo: Lynne Rienner Publishers, Inc. 2005.

Carpenter, Ted Galen "NATO's New Strategic Concept: Coherent Blueprint or Conceptual Muddle?" *Journal of Strategic Studies*, Vol. 23, No. 3, 2000. s. 7-28.

Cassidy, Robert M. *Counterinsurgency and the global war on terror: The military culture and irregular war*. Westport: Praeger Security International. 2006.

Chamberlain, E.J.R. "Asymmetry: What Is It and What Does It Mean for the British Armed Forces?" *Defence Studies*, Vol. 3, No. 1. 2003. s. 17-43.

Chandler, Michael,

- R. Gunaratna *Countering Terrorism. Can We Meet the Threat of Global Violence?* Lontoo: Reaction Books Ltd. 2007.
- Cheeseman, Graeme “Military Force(s) and In/security” Ken Boothin (toim.) teoksessa *Critical Security Studies and World Politics*. Lontoo: Lynne Rienner Publishers, Inc. 2005. s. 63-87.
- Clarke, Michael “British Policy Options”. Teoksessa Bluth, C. – E. Kircher – J. Sperling (toim.), *The Future of European Security*, 47-63. Aldershot: Dartmouth Publishing Company. 1995.
- Clausewitz, Carl von *Ajatuksia sodasta ja johtamisesta*. Tallinna: KR-kirjat OY. 1999.
- Cohen, Eliot A. “Change and transformation in Military affairs.” *Journal of Strategic Studies*. Vol. 27, No. 3, 2004. s. 395-407.
- Cohen, Fred *World War 3: We are losing it and the most of us didn't even know we were fighting it. Information warfare basics*. Livermore: ASP Press. 2006.
- Cornish, Paul “Myth and Reality: US and UK Approaches to Casualty Aversion and Force Protection”. *Defence Studies*, Vol. 3, No. 2, 2003. s. 121-128
- Creveld, Martin van *Technology and War. From 2000 b.c. to the present*. New York: The Free Press. 1989.
- Creveld, Martin van *The Transformation of War*. New York: The Free Press. 1991.
- Creveld, Martin van *The Changing Face of War. Combat from the Marne to Iraq*. New York: Ballantine Books, Presidio Press Trade Paperback Ed. 2008.
- Daddow, Oliver J. “Facing the Future: History in the Writing of British Military Doctrine”. *Defence Studies*, Vol. 2, No. 1, 2002. s. 157-164.
- Daddow, Oliver J. “British Military Doctrine in the 1980s and 1990s”. *Defence Studies*, Vol. 3, No. 3, 2003. s. 103-113.
- Dobson, Caroline “Future Demands on the Armed Forces – A UK Perspective” Tommi Koivulan ja Jyrki Helmisen (toim.) teoksessa *Armed Forces for Tomorrow*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos. Sarja 2. Tutkimusraportti No. 39. Helsinki: Edita Prima Oy. 2007. s. 77-82.
- Dorman, Andrew “Britain and Defence Transformation: A Model of Success or a Warning of its Dangers?”. *Defence Studies*, Vol. 6, No 2. 2006. s. 150-168.
- Duffield, Mark “Post-modern conflict: Warlords, post-adjustment states and private protection”. *Journal of Civil Wars*, April 1998.

- Eckstein, Harry;
D. Apter (toim.) *Comparative politics*. New York: The Free Press. 1963.
- Egnell, Robert “Explaining US and British Performance in Complex Expeditionary Operations: The Civil-Military Dimension.” *Journal of Strategic Studies*, Vol. 29, No. 6, 2006. s. 1041-1075.
- Fritsch, Stefan “Technology as a Source of Global Turbulence?” Edward Halpin *et al* (toim.) teoksesta *Cyber war, Netwar and the Revolution in Military Affairs*. New York: Palgrave Macmillan. 2006. s. 98-112.
- Goldman, Emily O. “New Threats, New Identities and New Ways of War: The Source of Change in National Security Doctrine.” *Journal of Strategic Studies*, Vol. 24, No. 2, 2001. s. 43-76.
- Graham, Stephen (toim.) *Cities, War and Terrorism. Towards an Urban Geopolitics*. Malden: Blackwell Publishing Ltd. 2004.
- Gray, Colin S. *Modern Strategy*. New York: Oxford University Press. 1999.
- Guevara, Ernesto *Guerrilla Warfare*. Melbourne: Ocean Press. 2006.
- Halpin, Edward et al (toim.) *Cyber war, Netwar and the Revolution in Military Affairs*. New York: Palgrave Macmillan. 2006.
- Handel, Michael *Masters of War. Classical Strategic Thought*. Lontoo: Frank Cass Publishers. 2001. 3rd ed.
- Herman, Michael *Intelligence Power in Peace and War*. Cambridge: Cambridge University Press. 2004.
- Hoffman, Stanley et al *Rousseau on International Relations*. Oxford: Oxford University Press. 1991.
- Horton III, Frank B.
et al. (toim.) *Comparative Defense Policy*. Baltimore: Johns Hopkins University Press. 1974.
- Ignatieff, Michael *The Warrior's Honor: Ethnic War and the Modern Conscience.*: Lontoo: Chatto and Windus. 1998.
- Jordan, Javier et al “Mapping Jihadist Terrorism in Spain”. *Studies in Conflict and Terrorism*, Vol. 28, 2005. s. 169-191.
- Kagan, Robert *Paratiisin vartijat. Yhdysvallat, Eurooppa ja uusi maailmanjärjestys*. Helsinki: Tammi. 2003.
- Kaldor, Mary;

- B. Vashee (toim.) *Restructuring the Global Military Sector. Vol. 1: New Wars.*
Lontoo: Pinter. 1997
- Kaldor, Mary *New and Old Wars. Organized Violence in a Global Era.* Cambridge:
Polity Press. 1999.
- Keegan, John *Sodan tiedustelu.* Jyväskylä: Gummerus. 2007.
- Keegan, John *Krig och Kultur.* Tukholma: Natur och Kultur. 2003.
- Keen, David “When war itself was privatized”. *Times Literary Supplement.* December
1995.
- Kernic, Franz et al.
(toim.) *The European Armed Forces in Transition. A Comparative Analysis.*
Frankfurt am Main: Peter Lang. 2005.
- Kerttunen, Mika *Strategia.* Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos. Julkaisusarja 3,
Strategian asiatietoa, No 4. Helsinki. 2007.
- Kinross, Stuart “Clausewitz and the Low-Intensity Conflict.” *The Journal of Strategic
Studies*, Vol. 27, No. 1, 2004. s. 35-58.
- Kinsey, Christopher “Examining the Organisational Structure of UK Private Security
Companies”. *Defence Studies*, Vol. 5, No. 2, 2005. s. 188-212.
- Koivula, Tommi;
J. Helminen (toim.) *Armed Forces for Tomorrow.* Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian
laitos. Sarja 2. Tutkimusraportti No. 39. Helsinki: Edita Prima Oy. 2007.
- Lane, Christel *Management and Labour in Europe. The Industrial enterprise in
Germany, Britain and France.* Aldershot: Edward Elgar. 1989.
- Lane, Jan-Erik;
S. Ersson *Comparative Politics. An Introduction and New Approach.* Cambridge:
Polity Press. 1994.
- Laqueur, Walter *The New Terrorism. Fanaticism and the Arms of Mass Destruction.*
New York: Oxford University Press. 1999.
- Laqueur, Walter *Guerrilla Warfare. A Historical and Critical Study.* New Brunswick:
Transaction Publishers. 2002.
- Lawrence, T.E. *Seven Pillars of Wisdom.* Hertfordshire: Wordsworth. 1997.
- Liaropoulos, Andrew N. “Revolutions in Warfare: Theoretical Paradigms and Historical Evidence
– The Napoleonic and First World War Revolutions in Military Affairs”.
The Journal of Military History, Vol. 70, No. 2, 2006. s. 363-384.

- Lonsdale, David J. "Strategy: The Challenge of Complexity". *Defence Studies*, Vol 7, No 1. 2007. s. 42-64.
- Luttwak, Edward N. *Strategy. The Logic of War and Peace*. Cambridge: Harvard University Press. 1987.
- Luttwak, Edward N. "Toward Post-Heroic Warfare". *Foreign Affairs*, Vol. 74, No. 3, 1995. s. 109-122.
- Mahler, Gregory S. *Comparative Politics: an Institutional and Cross-national Approach*. Englewood Cliffs: Prentice Hall, cop. 1992.
- Mahoney, James;
D. Rueschemeyer (t.) *Comparative Historical Analysis in the Social Sciences*. Cambridge: Cambridge University Press. 2003.
- Marshall, S.L.A. *Men Against Fire: The Problem of Battle Command*. New York: William Morrow & Co. 1947.
- Morgan, Patrick M. "The Impact of the Revolution in Military Affairs." *Journal of Strategic Studies*, Vol. 23, No. 1, 2000. s. 132-162.
- Mäder, Markus *In Pursuit of Conceptual Excellence: The Evolution of British Military-Strategic Doctrine in the Post-Cold War Era, 1989-2002*. New York: Peter Lang. 2004.
- Nieminen, Esko "Sotilaallinen doktriini". *Strategian käsikirja*. Helsinki: Sotatieteenlaitos, Strategian toimisto. 1983. s. 150-152.
- Nokkala, Arto *Laajeneva sotilaspolitiikka. Strategia ja turvallisuus suomalaisen asevoiman rakentamisessa*. Akateeminen väitöskirja. Rauhan- ja konfliktintutkimuskeskus. Tutkimuksia No. 94. 2001.
- Nordberg, Erkki *Islamistinen terrorismi ja sen vastainen puolustus*. Helsinki: Art House. 2007.
- O'Day, Alan *War on Terrorism*. Aldershot: Ashgate Publishing Limited. 2004.
- Ovendale, Ritchie *British defence policy since 1945*. Manchester: Manchester University Press. 1994.
- Owens, Patricia *Between War and Politic. International Relations and the thought of Hannah Arendt*. New York: Oxford University Press. 2007.
- Paul, Jan-Peter *Tiedustelu 2000-luvulla*. Helsinki: Tammi. 2005.
- Pape, Robert A. *Dying to Win. Why Suicide Terrorist Do it?* Lontoo: Gipson Square Books Ltd. 2006.
- Paret, Peter (toim.) *Makers of Modern Strategy*. Alderley: Clarendon Press. 1986.

- Peters, B. Guy *Comparative politics. Theory and Method.* Comparative Government & Politics-sarja. Lontoo: MacMillan Press. 1998.
- Puistola, Juha-Antero;
J. Herrala *Terrorismi Euroopassa. Terrorismi äärimmäisenä poliittisen, taloudellisen ja kulttuurisen turhautumisen ilmentäjänä.* Helsinki: Tammi. 2006.
- Puistola, Juha-Antero *Asevoimien käyttö terrorismin torjunnassa.* Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos. Julkaisusarja 4: työpapereita No. 19. Helsinki. 2007.
- Ragin, Charles *The Comparative Method: Moving beyond Qualitative and Quantitative Strategies.* Berkeley: University of California Press. 1987.
- Raitasalo, Jari;
J. Sipilä (toim.) *Muuttuva sota.* Jyväskylä: Gummerus. 2005.
- Rantapelkonen, Jari *The Narrative Leadership of War. Presidential Phrases in the 'War on Terror' and Their Relation to Information Technology.* Helsinki: National Defence University, Department of Leadership and Management Studies. 2006.
- Rogers, Paul *Losing Control. Global Security in the Twenty-first Century.* Lontoo: Pluto Press. 2000.
- Rogers, Paul *Global Security and the War on Terror. Elite Power and the Illusion of Control.* Abingdon: Routledge. 2008.
- Räsänen, Pekka et al.
(toim.) *Tutkimusmenetelmien pyörteissä. Sosiaalitutkimuksen lähtökohdat ja valinnat.* Juva: WSBookwell Oy. 2005.
- Schmitt, Carl *The Theory of the Partisan.* New York: Telos. 2007.
- Shearman, Peter;
Sussex Matthew (toim.) *European Security After 9/11.* Aldershot: Ashgate, cop. 2004
- Shearman, Peter "Reconceptualizing Security After 9/11" Peter Shearmanin ja Matthew Sussexin (toim.) teoksessa *European Security After 9/11.* Aldershot: Ashgate, cop. 2004. s. 11-27.
- Singer, P.W. *Corporate Warriors. The Rise of the Privatized Military Industry.* Ithaca: Cornell University Press. 2004.
- Sirviö, Pasi *"Huumesodat" – Asevoimien käyttö taistelussa huumeiden tuotantoa ja leviämistä vastaan.* Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos. Julkaisusarja 4: työpapereita, No 20. Helsinki: Edita Prima Oy. 2007.

- Siroli, Gian Piero “Strategic Information Warfare: An Introduction” Edward Halpin *et al* (toim.) teoksesta *Cyber war, Netwar and the Revolution in Military Affairs*. New York: Palgrave Macmillan. 2006. s.32-48.
- Stepan, Alfred *Arguing Comparative Politics*. New York: Oxford University Press. 2001.
- Strachan, Hew “The Civil-Military ‘Gap’ in Britain.” *Journal of Strategic Studies*, Vol. 26, No. 2, 2003. s. 43-63.
- Sunzi (Sun Tzu) *Sodankäynnin taito*. Helsinki: Gaudeamus. 2005.
- Tilly, Charles *Big Structure, Large Processes, Huge Comparisons*. New York: Russel Sage. 1984.
- Tse-tung, Mao *On Guerrilla Warfare*. Chicago: University of Illinois Press. 2000.
- Viotti, Paul R. “Military Doctrine. Introduction.” Frank B. Horton III *et al* (toim.) teoksessa *Comparative Defense Policy*. Baltimore: Johns Hopkins University Press. 1974. s.190-192.
- Visuri, Pekka *Turvallisuuspolitiikka ja strategia*. Juva: WSOY. 1997.
- Väyrynen, Raimo (toim.) *The Waning of Major War. Theories and Debates*. Abingdon: Routledge. 2006.
- Wallersteen, Peter “Trends in major war. Too early for waning?” Raimo Väyrysen (toim.) teoksessa *The Waning of Major War. Theories and Debates*. Abingdon: Routledge. 2006. s. 81-93.
- Wallerstein, Immanuel *Historiallinen kapitalismi*. Jyväskylä: Gummerus. 1987.
- Wardlaw, Grant *Political Terrorism. Theory, tactics and counter-measures*. Cambridge: Cambridge University Press. 1982.
- Weiner, Tim *CIA. Yhdysvaltojen keskustiedustelupalvelun historia*. Helsinki: Otava. 2008.
- Weltman, John J. *World Politics and the Evolution of War*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press. 1995.
- Widen, J.J. “Sir Julian Corbett and the Theoretical Study of War.” *Journal of Strategic Studies*, Vol. 30, No. 2, 2007. s. 109-127.
- s.n. “Militarising Space.” *Leaders/Briefing. Economist* 19.01.2008.
- s.n. *Strategian käsikirja*. Helsinki: Sotatieteenlaitos, Strategian toimisto. 1983.